

Vlada Crne Gore

Ministarstvo za evropske integracije

Podgorica, 24.11.2009

U p i t n i k

Informacija koju od Vlade Crne Gore zahtijeva Evropska komisija u cilju pripreme Mišljenja o zahtjevu Crne Gore za članstvo u Evropskoj uniji

22 Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata

Odgovorno lice:	Gordana Djurovic
Rukovodilac grupe:	Aleksandar Drljevic
Zamjenik rukovodioca grupe:	Ratka Sekulovic
Sekretar grupe:	Dunja Nelevic
Zamjenik sekretara grupe:	Marija Maras
Kontakt MEI:	Dunja Nelevic
IT Podrška:	Vanja Grgurovic

Sadržaj:

POGLAVLJA ACQUIS - SPOSOBNOST PREUZIMANJA OBAVEZA KOJE PROIZILAZE IZ CLANSTVA.....	5
Poglavlje 22: Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata	6
I. Zakonodavni okvir	7
II. Institucionalni okvir	38
III. Administrativni kapacitet	50
IV. Programiranje	59
V. Monitoring i evaluacija.....	67
VI. Finansijsko upravljanje i kontrola.....	69
VII. Raspoloživost statistike za korišćenje strukturalnih fondova.	91

**POGLAVLJA ACQUIS - SPOSOBNOST PREUZIMANJA
OBAVEZA KOJE PROIZILAZE IZ CLANSTVA**

Poglavlje 22: Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata

I. Zakonodavni okvir

Propisi o regionalnom razvoju

1 Molimo da obezbijedite spisak svih propisa koji se neposredno tiču regionalne politike, uključujući i one koji se odnose na saobraćaj/TEM, životnu sredinu, ekonomski razvoj, konkurentnost, socijalne politike ili javne nabavke. Kako će se obezbijediti usklađenost između nacionalnog zakonodavstva i okvira za kohezionu politiku (IPA, Strukturni fondovi, Kohezioni fond)?

Pravni akti kojima su, na direktan ili indirektan način, uređena pojedina pitanja koja se odnose na sprovođenje politike regionalnog razvoja su:

- Ustav Crne Gore (Sl. list CG, br. 001/07);
- Prostorni plan Crne Gore do 2020.godine (Sl. list CG, br. 24/08 od 8.4.2008);
- Zakon o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore (Sl. list SRCG, br. 6/65, 6/70, 45/90); (u pripremi je novi Zakon o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore);
- Zakon o potvrđivanju Evropske Povelje o lokalnoj samoupravi (Sl.list CG, Međunarodni ugovori – broj 5/08);
- Zakon o lokalnoj samoupravi (Sl. list RCG, br. 45/91, 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06), (u pripremi je novi Zakon o lokalnoj samoupravi);
- Zakon o finansiranju lokalne samouprave (Sl. list RCG, br. 42/03 i 44/03; Sl.list CG, br. 5/08);
- Zakon o Glavnom gradu (Sl. list RCG, br. 65/05) ;
- Zakon o Prijestonici (Sl. list CG, br. 47/08);
- Zakon o budžetu CG (Sl. list RCG, br. 40/01, Sl.list CG, br. 73/08);
- Zakon o porezu na dobit (Sl. list RCG, br. 65/01, 80/04, Sl.list CG,br. 40/08);
- Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica (Sl. list RCG, 85/01, 78/06, Sl.list CG, br. 04/07);
- Zakon o porezu na promet nepokretnosti (Sl. list RCG, br. 65/01, 69/03) ;
- Zakon o koncesijama (Sl. list CG, 08/09);
- Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata (Sl. list CG, br. 51/08);
- Zakon o kontroli državne podrške i pomoći (Sl. list RCG, br. 26/07);

ZAKONI KOJIMA JE UREĐENA OBLAST ŽIVOTNE SREDINE

- Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG, br. 48/08);
- Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br 80/05);
- Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br 80/05);
- Zakon o integrisanom sprječavanju i kontroli zagađivanja životne sredine (Sl. list RCG, br 80/05, Sl.list CG, br. 54/09);
- Zakon o upravljanju otpadom (Sl. list RCG, br 80/05, Sl.list CG, br. 73/08);
- Zakon o kvalitetu vazduha (Sl. list RCG, br.48/07);
- Zakon o nacionalnim parkovima (Sl. list CG, br 56/09);
- Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti (Sl. list CG, br. 56/09, 58/09);

(Vidjeti Poglavlje 27)

ZAKONI KOJIMA JE UREĐENA OBLAST SOCIJALNE POLITIKE

- Zakon o radu (Sl. list RCG br.49/83);
- Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova (Sl. list RCG br.16/07);

- Zakon o inspekciji rada (Sl. list CG 79/08);
- Zakon o zaštiti na radu (Sl. list RCG, br. 79/04);
- Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti na radu/ Donošenje ovog zakona predviđeno je Programom rada Vlade do kraja 2009. godine;
- Zakon o socijalnom savjetu (Sl. list RCG br.16/07);
- Zakon o štrajku (Sl. list RCG br. 43/03);
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o štrajku (Sl. list RCG br.71/03);
- Izmjene Zakona o zapošljavanju (Sl. list RCG br. 79/04) su u toku;
- Zakon o zaštiti građana Republike Crne Gore na radu u inostranstvu (Sl. list RCG br. 11/04);
- Zakon o evidencijama u oblasti rada i zapošljavanja (Sl. list RCG br. 69/03);
- Zakon o radnom osposobljavanju i zapošljavanju lica sa invaliditetom (Sl.list 49/08);
- Zakon o zapošljavanju i radu stranaca (Sl.list 22/08);
- Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti (Sl. list RCG br. 78/05);
- Zakon o povlasticama invalidnih lica u unutrašnjem putničkom saobraćaju (Sl. list RCG br. 47/99);
- Zakon o izmjenama Zakona o kretanju osoba sa invaliditetom uz pomoć psa vodiča odnosno psa pomagača su u skupštinskoj proceduri;
- Zakon o zaštiti osoba sa invaliditetom od diskriminacije biće donijet nakon usvajanja opšteg zakona o antidiskriminaciji;
- Zakona o volonterizmu / Donošenje ovog zakona predviđeno je Programom rada Vlade do kraja 2009. godine;
- Zakona o socijalnim kooperativama / Donošenje ovog zakona predviđeno je Programom rada Vlade do kraja 2009. godine;
- Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju (Sl. list RCG br. 54/03, 39/04, 79/04, 81/04, 47/07, 9/08).
- Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima (Sl. list RCG br. 78/06 i 14/07);
- Zakon o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja o obračunu i naplati poreza i doprinosa (Sl. list RCG br. 29/2005);
- Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (Sl. list RCG br. 13/07);
- Zakon o izmjenama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje (Sl.list 79/08);
- Zakon o zaradama i drugim primanjima državnih i javnih funkcionera (Sl.list 33/08);

ZAKONI KOJIMA JE UREĐENA OBLAST SAOBRAĆAJA

- Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju (Sl. list RCG, br. 45/08);
- Zakon o ugovorima u drumskom saobraćaju (Sl. list CG, br. 53/08);
- Zakon o putevima (Sl. list RCG, br. 42/08 i CG, br. 21/09-1);
- Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima (Sl. list RCG, br. 72/05 i 27/06);
- Zakon o željeznici (Sl. list RCG, br. 21/08);
- Zakon o bezbjednosti u željezničkom saobraćaju (Sl. list CG, br. 04/08);
- Zakon o ugovorima o prevozu u železničkom saobraćaju (Sl. list SRJ, br. 26/95);
- Zakon o vazdušnom saobraćaju (Sl. list CG, br. 66/08);
- Zakon o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju (Sl. list SRJ, br. 12/98 i 15/98);
- Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi (Sl. list SRJ, br. 12/98, 44/99, 74/99 i 73/00);
- Zakon o moru (Sl. list CG, br. 17/07 i 6/08);
- Zakon o jahtama (Sl. list RCG, br. 46/07);
- Zakon o lukama (Sl. list CG, br. 51/08);
- Zakon o elektronskim komunikacijama (Sl. list CG, br. 50/08);
- Zakon o poštanskim uslugama (Sl. list RCG, br. 46/05).

ZAKONI I PODZAKONSKA AKTA KOJIMA JE UREĐENA OBLAST JAVNIH NABAVKI

Sistem javnih nabavki u Crnoj Gori, uređen je Zakonom o javnim nabavkama (Sl. list RCG, br. 46/06) koji je stupio na snagu 29. jula 2006. godine, podzakonskim propisima donijetim na osnovu Zakona, standardnim formularima i obrascima koji se odnose na postupak njegove primjene.

Saglasno Zakonu o javnim nabavkama, uspostavljen je institucionalni okvir za vršenje poslova državne uprave u Crnoj Gori, obezbijeđena je dosljedna primjena Zakona i propisa i ostvareni su preduslovi za potpuno uvođenje zakonodavstva Evropske Unije i poštovanje obaveza predviđenih Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, u oblasti javnih nabavki.

Sprovođenjem Zakona o javnim nabavkama ispoštovana su pravila i zahtjevi Evropske Unije u pogledu obezbjeđenja potpunih sloboda protoka roba, ljudi i kapitala. Zakonom o javnim nabavkama, privrednim subjektima Evropske Zajednice, koji su osnovana u Crnoj Gori ili izvan Crne Gore, omogućen je pristup dodjeli ugovora o javnim nabavkama u Crnoj Gori, pod istim uslovima koji se primjenjuju na crnogorske privredne subjekte. Načelo slobode otvorenog tržišta u potpunosti je ispoštovano, što je u skladu sa članom 76 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Podzakonska akta i standardni formulari i obrasci, donijeti u cilju sprovođenja Zakona o javnim nabavkama, su:

- Pravilnik o obliku, sadržini i načinu izdavanja isprave kojom se obezbjeđuje uredno plaćanje iz javnih nabavki;
- Pravilnik o metodologiji iskazivanja kriterijuma u odgovarajući broj bodova, načinu i postupku ocjene i upoređivanja ponuda;
- Standardni formular: Uslovi i način određivanja vrijednosti javne nabavke;
- Standardni formular: Plan javne nabavke;
- Standardni formular: Obrazac poziva za javno nadmetanje;
- Standardni formular: Obrazac oglasa za javno nadmetanje;
- Obrazac: Odluka o dodjeli ugovora;
- Obrazac: Odluka o dodjeli ugovora u pregovaračkom postupku bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje;
- Obrazac: Odluka o nabavkama male vrijednosti;
- Obrazac: Odluka o poništavanju javnog nadmetanja;
- Standardni formular: Tenderska dokumentacija za robe;
- Standardni formular: Tenderska dokumentacija za radove;
- Standardni formular: Tenderska dokumentacija za usluge;
- Standardni formular: Obrazac zapisnika o javnom otvaranju ponuda;
- Standardni formular: Obrazac zapisnika o pregledu, ocjeni i upoređivanju ponuda;
- Standardni formular: Obrazac izvještaja o postupku javne nabavke;
- Standardni formular: Zahtjev za dostavljanje ponuda šoping metodom i
- Standardni formular: Način evidentiranja podataka o javnim nabavkama.

Oblast koncesija je uređena sljedećim zakonima i podzakonskim aktima:

- Zakon o koncesijama (Sl.list CG, broj 08/09);
- Uredba o bližem načinu sprovođenja postupka javnog nadmetanja u otvorenom i dvostepenom postupku davanja koncesije (Sl. list CG, broj 67/09) i
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra ugovora o koncesijama (Sl.list CG, broj 47/09).

Usklađenost između nacionalnog zakonodavstva i kohezivne politike je elaborirana u ostalim odgovorima iz ovog poglavlja.

2 Molimo vas da odgovorite na sljedeća pitanja o vašim propisima o regionalnom razvoju. Ukoliko je odgovor pozitivan, napišite koji se zakon ili Vladina odluka primjenjuju:

a) Da li vaša zemlja ima zakon kojim se reguliše domaća regionalna politika ili se planira usvajanje takvog zakona?

Ključni dokument za politiku ravnomjernog regionalnog razvoja u Crnoj Gori je Prostorni plan, koji je za period do 2020.godine, usvojila Skupština Crne Gore u martu 2008.godine.

Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU za period 2008 - 2012. godine predviđeno je da se donese Zakon o regionalnom razvoju Crne Gore. Zakonom će se, između ostalog, utvrditi osnove politike regionalnog razvoja, institucionalni okvir za vođenje politike regionalnog razvoja, posebna metodologija za utvrđivanje stepena razvijenosti regiona i opština i dr. U toku su pripreme aktivnosti za izradu ovog zakona.

b) Jesu li vašim propisima određeni upravna jedinica ili tijelo nadležno za koordinaciju na nacionalnom nivou? Koje tijelo? Kakav je sastav tog tijela?

U Crnoj Gori pitanje regionalnog razvoja nije regulisano na jedinstven način, sa svih aspekata. U skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl.list CG, br. 59/09), Ministarstvo ekonomije obavlja poslove koordinacije koje se tiču utvrđivanja prijedloga i sprovođenja strategije i politike regionalnog razvoja Crne Gore. Kako bi se počelo sa institucionalizacijom pitanja regionalne politike u Ministarstvu ekonomije formiran je Sektor za razvoj, koji vrši poslove koji se odnose na: izradu i praćenje ostvarivanja strategije razvoja Crne Gore, izradu i praćenje ostvarivanja strategije regionalnog razvoja Crne Gore, pripremu i ocjenu razvojnih investicionih projekata koji su od interesa za Crnu Goru; izradu tekstova nacрта i predloga zakona i drugih propisa iz oblasti razvoja i regionalnog razvoja; učestvovanje u pripremi i davanje mišljenja nacрта i prijedloga zakona i drugih propisa koje pripremaju drugi organi; davanje stručnih upustava, mišljenja i tumačenja; prilagođavanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU iz oblasti razvoja i regionalnog razvoja; pripremanje analiza, izvještaja, informacija i drugih materijala iz oblasti razvoja Crne Gore, regionalnog razvoja Crne Gore i investicionih projekata od interesa za Crnu Goru; određivanje stepena regionalne razvijenosti putem kategorizacije i tipologije područja Crne Gore; predlaganje podsticajnih mehanizama i mjera razvojnih politika na državnom i lokalnom nivou značajnih za kreiranje novog, optimalnog ambijenta za razvoj Crne Gore, kao i ravnomjerni regionalni razvoj; podsticanje partnerstva među jedinicama lokalne uprave i predlaganje mjera u cilju stvaranja jedinstvene regionalne politike lokalnih zajednica; međunarodnu i regionalnu saradnju, a naročito vezanu za programe međunarodne i prekogranične saradnje u oblasti regionalnog razvoja; vođenje propisanih evidencija, saradnju sa drugim organima i organizacijama, naučnim i stručnim institucijama, udruženjima privrednika; izvršavanje zakona i drugih propisa; pripremu tenderske dokumentacije za javne nabavke iz nadležnosti poslova sektora i drugi poslovi u skladu sa propisima. Sistematizacijom je predviđeno 8 radnih mjesta u okviru pomenutog sektora.

c) Jesu li vašim propisima određeni jedinica, grupa ili tijelo nadležni za odlučivanje na nacionalnom nivou? Koje tijelo?

Odlučivanje na nacionalnom nivou o pitanjima regionalnog razvoja je u nadležnosti Vlade Crne Gore. Odluke se donose na prijedlog Ministarstva ekonomije (u skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave, što je dato u odgovoru na pitanje 2 b) i drugih ministarstava i institucija, zavisno od pitanja iz oblasti regionalnog razvoja, a koja su u njihovoj nadležnosti. Prilikom odlučivanja uzimaju se u obzir inicijative i mišljenja sa lokalnog nivoa.

d) Je li vašim propisima određeno koja jedinica ili grupa funkcionišu kao sekretarijat koji priprema odluke navedene pod b)?

Ministarstvo ekonomije, kao organ nadležan za koncipiranje i sprovođenje politike regionalnog razvoja, u skladu sa nadležnostima navedenim u odgovoru 2(b), prati ostvarivanje politike regionalnog razvoja, priprema analize o ostvarivanju politike regionalnog razvoja, kao i priprema prijedloge odluka i mjera iz tog okvira. Istovremeno, druga ministarstva, posebno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, kao i nadležne institucije (Fond za razvoj, Zavod za zapošljavanje, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Direkcija javnih radova, Direkcija za saobraćaj i dr.), u okviru svog djelokruga rada, tretiraju regionalnu komponentu razvoja i daju inicijative i prijedloge mjera u tom smislu. Na osnovu datih inicijativa i predloženih mjera, nadležna ministarstva i državne institucije pripremaju prijedloge odluka koje se dostavljaju Vladi na usvajanje (kako je dato u odgovoru na pitanje 2(c)).

e) Da li vaši propisi predviđaju druge nadležne upravne jedinice?

Za sprovođenje zakona koji, na direktan ili indirektan način, tretiraju problem regionalnog razvoja (navedeni u odgovoru 1) zadužena su odgovarajuća resorna ministarstva, jedinice lokalne samouprave i druge nadležne institucije. Kao što je već rečeno u odgovoru br. 2(a), u pravnom sistemu Crne Gore ne postoji zakonski akt kojim se na cjelovit način tretira problematika regionalnog razvoja, te na taj način nije označena nadležnost posebnih upravnih jedinica iz ove oblasti.

f) Da li vaši propisi utvrđuju process odlučivanja?

Za dosljedno sprovođenje zakona odgovorna su resorna ministarstva, u zavisnosti od djelokruga njihovog rada. Svim zakonima se predviđa i postupak za njihovo sprovođenje. Za donošenje odluka kojim se sprovode pojedini zakoni na nacionalnom nivou nadležni su Skupština i Vlada Crne Gore, a na lokalnom skupštine jedinica lokalne samouprave. Za dosljedno sprovođenje zakona odgovorna su resorna ministarstva, u zavisnosti od djelokruga njihovog rada.

Zakonom o regionalnom razvoju utvrdiće se mehanizmi i postupci procesa odlučivanja.

g) Da li vaši propisi definišu upravnu jedinicu ili tijelo na nacionalnom nivou nadležne za sprovođenje/upravljanje i nadziranje programa/projekata? Koje? Kakav je sastav tog/tih tijela?

U pravnom sistemu Crne Gore nije predviđeno postojanje posebnih upravnih jedinica, koje bi bile nadležne za upravljanje i nadziranje programa/projekata u oblasti regionalnog razvoja. Međutim, na nivou ministarstava, drugih državnih organa (Direkcija javnih radova, Direkcija za saobraćaj, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Fond za razvoj, Zavod za zapošljavanje Crne Gore i dr.) i međuresornih grupa, u zavisnosti od vrste programa/projekata, organizuju se poslovi za sprovođenje/upravljanje i nadziranje programa/projekata.

h) Tamo gdje je to od značaja, jesu li vašim propisima utvrđeni grupa, savjet, jedinica ili neko drugo tijelo nadležno za odlučivanje na regionalnom nivou? Koje?

U skladu sa Zakonom o teritorijalnoj organizaciji, u Crnoj Gori regionalizacija je izvršena na nivou jedinica lokalnih samouprava, tako da ne postoje regioni kao administrativni oblik teritorijalne organizacije, a time ni tijela nadležna za odlučivanje na regionalnom nivou.

Zakonodavni okvir pruža mogućnost jedinicama lokalne samouprave da, u skladu sa Ustavom i Zakonom o lokalnoj samoupravi, formiraju: mjesni koordinacioni centar, asocijaciju opština i međuopštinsku zajednicu. U skladu s tim, formirana je Zajednica opština Crne Gore, kao asocijacija svih opština, radi obavljanja poslova od zajedničkog interesa:

- razvoj lokalne demokratije i ostvarivanje zajedničkih interesa jedinica lokalne samouprave;
- unaprjeđivanje organizovanja, rada i funkcionisanja lokalne samouprave;
- stvaranje uslova za razvijanje raznovrsnih oblika saradnje u svim oblastima rada lokalnih zajednica Crne Gore;
- saradnja sa međunarodnim organizacijama i udruženjima lokalne samouprave.

U skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi (Sl.list RCG br. 42/03,28/04,75/05 i 13/06) i drugim propisima, opština donosi:

- planove i programe razvoja;
- program uređivanja građevinskog zemljišta;
- prostorne i urbanističke planove;
- budžet i završni račun budžeta;
- plan kapitalnih poboljšanja i investicionu politiku;
- planove i programe u pojedinim upravnim oblastima, u skladu sa posebnim zakonima;
- program razvoja i zaštite životne sredine.

Zakonom o lokalnoj samoupravi propisano je da se za vršenje poslova uprave obrazuju organi uprave (sekretarijati, direkcije, biro i sl). Za vršenje specifičnih poslova osniva se komunalna policija, posebne službe i centri. Za vršenje poslova koji zahtijevaju posebna stručna znanja i samostalnost u radu mogu se, odlukom predsjednika opštine, osnivati agencije.

Radi efikasnog i racionalnog vršenja poslova iz nadležnosti skupštine opštine obrazuju se odbori i savjeti kao stalna radna tijela, a mogu se obrazovati i komisije kao povremena radna tijela.

i) Jesu li članovi tog tijela definisani vašim propisima? Jesu li njihova imenovanja politička, stručna ili i jedna i druga?

Kao što je rečeno u odgovoru na pitanje 2(h), predstavnička, izvršna i upravna tijela jedinica lokalne samouprave, u okviru svog samoupravnog djelokruga, odlučuju o poslovima koji su u njihovoj nadležnosti. Članovi tih tijela nijesu navedeni u Zakonu, ali je Zakonom o lokalnoj samoupravi regulisan sastav predstavničkih i izvršnih tijela i njihov djelokrug rada. Zakonom o izboru odbornika i poslanika (Sl.list Sl. list RCG, br. 4/98, 5/98, 17/98, 14/00, 18/00, 9/01, 41/02, 46/02, 45/04, 48/06, 56/06) regulisane su procedure za izbor članova predstavničkih tijela, koji se biraju na neposrednim izborima tajnim glasanjem. Predstavnička tijela biraju i razrješavaju izvršna tijela lokalne samouprave. U skladu sa navedenim zakonom, članovi ovih tijela biraju se na osnovu političkih i stručnih kriterijuma.

j) Je li vašim propisima utvrđeno koja jedinica ili grupa djeluju kao sekretarijat koji priprema ove odluke ?

Zakonom o lokalnoj samoupravi predviđeno je da, u okviru svoje nadležnosti, skupštine jedinica lokalnih samouprava uređuju organizaciju i djelokrug rada izvršnih i upravnih jedinica lokalne samouprave, koje i pripremaju prijedloge odluka i staraju se o njihovoj realizaciji.

k) Tamo gdje je to od značaja, jesu li vašim propisima utvrđeni upravna jedinica/jedinice ili tijelo na regionalnom nivou nadležno za sprovođenje i nadzor programa/projekata? Koji?

Za realizaciju i nadzor projekata/programa koji su od nacionalnog interesa nadležna su odgovarajuća resorna ministarstva (Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija, Ministarstvo zaštite životne sredine i uređenja prostora i dr.) i/ili posebna tijela formirana za praćenje konkretnih programa/projekata. Sprovođenje i nadzor razvojnih projekata i programa koji su, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, u nadležnosti lokalne samouprave, vrše tijela i organi koje formiraju jedinice lokalnih samouprava za obavljanje privrednih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti koje su od njihovog interesa.

l) Je li to tijelo nezavisno od centralne vlasti ili od tijela koje donosi odluke? Ako nije, na koji su način povezani?

Po pravilu, izvršna tijela u lokalnoj samoupravi zadužena za sprovođenje i nadzor programa/projekata, u skladu sa Zakonom definisanim djelokrugom rada, nezavisna su u svom radu od centralnog nivoa vlasti. Odnosi između organa lokalne samouprave i državnih organa zasnivaju se na međusobnoj saradnji i nadzoru državnih organa nad zakonitošću rada organa lokalne samouprave. Svi programi/projekti u nadležnosti lokalnih samouprava moraju biti usklađeni sa opštim interesom i zakonskom regulativom koja tretira taj interes. U pripremi je novi Zakon o lokalnoj samoupravi, kojim će se, u skladu sa evropskim standardima u oblasti efikasnog i demokratskog upravljanja lokalnih samouprava, izvršiti dalja decentralizacija i prenošenje nadležnosti na nivo lokalne samouprave.

3 Da li vaši propisi utvrđuju nacionalni budžet za regionalnu politiku (uključujući i onaj za saobraćaj/TEM, životnu sredinu, ekonomski razvoj, konkurentnost, inovacije...) i/ili za politiku tržišta rada? U kojem obliku i na kojem nivou?

Zakonom o Budžetu (Sl.list Crne Gor, br. 12/07, 73/08 i 53/09) nijesu utvrđena posebna sredstva koja su direktno usmjerena za implementaciju politike regionalnog razvoja. Međutim, budžetske potrošačke jedinice (ministarstva, Direkcija javnih radova, Direkcija za saobraćaj i dr.) u okviru svojih programskih opredjeljenja realizuju i regionalnu komponentu razvoja.

Razvojni programi koji se realizuju preko ministarstava, direkcija i drugih institucija uvažavaju kriterijume regionalne usmjerenosti i efekata u pogledu ukupnog razvoja manje razvijenih područja. U tom okviru, realizuje se i institucionalna podrška razvoju preduzetništva i malog i srednjeg biznisa, u saradnji sa bankama, pri čemu se prioritet daje projektima na području manje razvijenih regiona.

Kapitalnim budžetom opredjeljuju se posebna namjenska sredstva za izgradnju kapitalne infrastrukture, nabavku opreme i druge namjene. U tom okviru, realizuju se i projekti koji su značajni za realizaciju politike ravnomjernijeg regionalnog razvoja.

Istovremeno, iz budžetskih sredstava obezbijeđena je podrška realizaciji sistemskih rješenja iz zakona kojim se na indirektan način doprinosi bržem razvoju manje razvijenih regiona (rješenja iz Zakona o finansiranju lokalne samouprave koja se odnose na Egalizacioni fond, uslovne dotacije iz Budžeta i dr.).

4 Da li vaši propisi utvrđuju raspodjelu budžeta za regionalnu politiku i/ili politiku tržišta rada između centralne vlasti i drugih nivoa uprave?

Zakonom o Budžetu nije utvrđena raspodjela budžeta za regionalnu politiku između središnjeg nivoa i drugih državnih nivoa. Međutim, Zakonom o finansiranju lokalne samouprave (Sl. list RCG, br. 42/03, 44/03.; Sl. list Crne Gore, br. 05/08) predviđeno je finansijsko izravnanje, odnosno ujednačavanje finansiranja opština preko Egalizacionog fonda (vidjeti odgovor na pitanje broj 12).

Usklađenost sa politikama Zajednice

5 Koja je prilagođavanja potrebno izvršiti u vašem pravnom okviru kako bi se obezbjedilo da buduće aktivnosti, koje će se finansirati iz strukturalnih i kohezionih fondova, budu usklađene sa sljedećim politikama i propisima Zajednice:

a) Pravilima o konkurentnosti (državna pomoć);

Pravni okvir za državnu pomoć u Crnoj Gori je uspostavljen kroz: (1) Zakon o kontroli državne podrške i pomoći, kao temeljnog akta za uspostavljanje sistema državnih pomoći (Sl. list RCG br. 26/07); (2) Uredbu o načinu i postupku podnošenja i sadržaju potrebne dokumentacije za prethodnu i naknadnu kontrolu državne podrške i pomoći (Sl. list RCG, br. 13/08); (3) Uredbu o bližim kriterijumima namjene i uslovima dodjele državne pomoći (Sl. list RCG, br. 13/08) i (4) Pravilnika o sadržaju godišnjeg izvještaja o kontroli državne podrške i pomoći (Sl. list RCG, br. 7/08), tako da su pravila i procedure u najvećoj mjeri u saglasnosti sa pravilima EU. Strukturni fondovi, saglasno Zakonu o budžetu, tretiraju se kao budžetski primici i tako imaju karakter javnih sredstava. U zavisnosti od projekta za njihovo korišćenje i kriterijuma za ocjenu državne pomoći, podliježu pravilima o državnoj pomoći.

b) Pravilima o dodjeli javnih ugovora/javne nabavke;

U Zakonu o javnim nabavkama (Sl. list RCG, br. 46/06), kao jedan od postupaka javnih nabavki, pored osnovnih postupaka, predviđen je i, *posebni postupak za dodjelu ugovora putem konkursa*. Predmet javne nabavke koji se ostvaruje kroz poseban postupak za dodjelu ugovora putem konkursa obuhvata konkurse za nacрте, planove ili dizajne koji su sastavni dio postupka za dodjelu ugovora o javnoj nabavci usluga, kao i samostalne konkurse za nacрте, planove ili dizajne, s dodjelom nagrade i plaćanjem učesnicima. Naručilac u skladu sa Zakonom može da dodijeli

ugovor o javnoj nabavci usluga putem konkursa u oblasti urbanističkog, građevinskog i arhitektonskog planiranja, dizajna i informatike. Nacrt, plan ili dizajn bira nezavisni žiri. U žiriju mogu učestovati samo fizička lica koja nijesu povezana sa učesnicima na konkursu. Ako naručilac zahtijeva od učesnika na konkursu posebne profesionalne kvalifikacije ili iskustvo, najmanje jedna trećina članova žirija mora imati najmanje jednake kvalifikacije, odnosno iskustva. Žiri je samostalan u odlučivanju. Planove i projekte koje su kandidati podnijeli, žiri razmatra anonimno i isključivo na osnovu kriterijuma iz javnog poziva. Konkurs se može dodijeliti i u otvorenom i u ograničenom postupku javne nabavke, kao i u postupku sa ili bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje, u skladu sa odlukom naručioca o ispunjavanju postavljenih uslova za primjenu ovih postupaka i dobijenom prethodnom saglasnošću Direkcije za javne nabavke. U okviru IPA programa 2007, koji je počeo da se primjenjuje početkom juna 2009. godine, kao jedna od projektnih aktivnosti Direkcije za javne nabavke predviđena je puna harmonizacija propisa u oblasti javnih nabavki sa propisima Evropske Unije, tako da će se u okviru tog procesa sagledati i predložiti odgovarajuća rješenja u cilju poboljšanja postojećeg teksta Zakona, koji se odnosi na postupak javnih nabavki. U ovom dijelu moguće su samo pravno tehničke korekcije, odnosno preciziranja postojećih pravnih normi radi njihove lakše primjene.

U skladu sa odredbama Zakona o javnim nabavkama, za dodjelu ugovora o javnim nabavkama roba, radova i usluga naručilac može sprovesti jedan od sljedećih postupaka javnih nabavki:

1. otvoreni postupak javne nabavke;
2. ograničeni postupak javne nabavke;
3. pregovarački postupak javne nabavke;
4. dodjela ugovora putem zaključivanja okvirnog sporazuma;
5. neposredno prikupljanje ponuda (šoping metoda);
6. neposredni sporazum.

Neposredno prikupljanje ponuda i neposredni sporazum su postupci javnih nabavki male vrijednosti.

Zakonom su uređeni i posebni slučajevi dodjele ugovora, a to su:

1. dodjela ugovora o javnoj nabavci putem konkursa, koji je prethodno detaljnije opisan i
2. dodjela ugovora za konsultantske usluge.

Naručilac za dodjelu ugovora o javnoj nabavci, po pravilu, bira otvoreni ili ograničeni postupak, odnosno postupke koji najbolje obezbjeđuju ostvarivanje osnovnih principa javnih nabavki, javnosti, jednakog tretmana i nediskriminacije.

Javni poziv, kao osnov za dostavljanje ponuda u postupku javne nabavke, obavezno je objaviti u otvorenom postupku javne nabavke, ograničenom postupku javne nabavke i pregovaračkom postupku sa prethodnim objavljivanjem poziva za javno nadmetanje. Javni poziv se obavezno objavljuje na internet stranici nadležnog organa uprave – Direkcije za javne nabavke i oglašava u najmanje jednom dnevnom listu koji se distribuira na cijeloj teritoriji Crne Gore. Postupak javne nabavke za koji nije postupljeno na naznačeni način je ništavan.

Zakon o javnim nabavkama ne poznaje preferencijalni tretman, tako da je svim ponuđačima bilo iz Crne Gore, zemalja Evropske Unije ili drugih zemalja, dozvoljeno da pod istim uslovima učestvuju u postupcima javnih nabavki koje sprovode naručilac-obveznici primjene Zakona, što rezultira dodjelom ugovora o javnoj nabavci pod istim uslovima.

Zakon o javnim nabavkama, u osnovi, usaglašen je sa Direktivom 2004/18/EC za klasični sektor javnih nabavki i Direktivama 89/665/EC i 92/13/EC u oblasti zaštite prava. Javne nabavke u komunalnom sektoru dodjeljuju se pod istim uslovima kao i javne nabavke u klasičnom sektoru.

Obaveza iz člana 41, stava 2 Privremenog sporazuma, koja se odnosi na usaglašavanje postojećih propisa iz oblasti javnih nabavki sa propisima Evropske Unije, u oblasti sektora komunalnih usluga (u pogledu pojednostavljenja procedura), će se u potpunosti ispoštovati donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama ili donošenjem novog zakona o javnim nabavkama za sektor komunalnih usluga, krajem 2010. ili početkom 2011. godine, čime će se obezbijediti potpuno usaglašavanje nacionalnog zakonodavstva o javnim nabavkama sa Direktivom 2004/17/EC. Takođe, kroz ovo usaglašavanje obezbijediće se i usklađivanje sa novom

Direktivom u oblasti zaštite prava 2007/66/EC, kao i potpuno harmonizovanje sa Direktivom 2004/18/EC, kojom su predviđeni novi postupci u dijelu koji se odnosi na elektronska sredstva komunikacije, sistem dinamične kupovine i elektronske aukcije, granične vrijednosti javnih nabavki, rokove za trajanje javnog poziva i druga poboljšanja postojećeg teksta Zakona.

c) Pravilima o dodjeli koncesija (i javno-privatnom partnerstvu);

Zakon o koncesijama (Sl. list CG, br. 08/09) je u određenom stepenu usaglašen sa :

- Regulativom Komisije broj 2083/2005 od 19. decembra 2005. godine, kojom se mijenjaju Direktive 2004/17/EC i 2004/18/EC Evropskog Parlamenta i Savjeta koje se odnose na primjenjive pragove za procedure dodjele ugovora (OJ L 333/05) - **potpuno usaglašen**.
- Direktivom 2004/18/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 31. marta 2004. godine o koordinaciji postupaka za davanje ugovora o javnim radovima, ugovora o javnom snabdijevanju i ugovora o pružanju javnih usluga (OJ L 134/04) - **djelimično usaglašen** (Direktiva se najvećim dijelom odnosi na javne nabavke, a manjim dijelom (Glava III) na koncesije)
- Direktivom 2005/51/EC od 7. septembra 2005. godine, kojom se mijenja aneks XX Direktive 2004/17/EC i aneks VIII Direktive 2004/18/EC Evropskog parlamenta i Savjeta za javne nabavke (OJ L 257/05) - **nije usaglašen**, jer se Direktivom mijenjaju odredbe prethodne Direktive o obavezi članica da dostavljaju obavještenja o davanju koncesija Komisiji za objavljivanje u službenom listu Komisije.

Zakon o geološkim istraživanjima (Sl. list RCG, br.28/93, 27/94, 42/94, 26/07)

Zakon o rudarstvu je u **potpunosti usaglašen** sa direktivama EU:

- Direktiva Evropske unije 92/104/EEC od 03. decembra 1992. godine, koja se odnosi na sigurnost i zaštitu zdravlja radnika u površinskoj i podzemnoj eksploataciji;
- Direktiva 85/337/EEC o procjeni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na životnu sredinu, mijenjana i dopunjena Direktivom Savjeta 97/11/EC.

Programom rada za 2009. godinu je predviđeno razmatranje svih neophodnih podzakonskih akata iz oblasti geoloških istraživanja i rudarstva koji će biti usaglašeni sa EU direktivama.

d) Pravilima o zaštiti i unapređenju životne sredine (naročito procjena uticaja na životnu sredinu, primjena principa “zagađivač plaća” i određivanja područja Natura 2000);

Set propisa kojima se na nacionalnom nivou u potpunosti reguliše procjena uticaja projekata na životnu sredinu, u primjeni je od 1. januara 2008. godine, i to: Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. List RCG, br 80/05), Uredba o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br. 20/07 od 04.04.2007), Pravilnik o sadržaju dokumentacije koja se podnosi uz zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene uticaja na životnu sredinu (Sl. list RCG, br. 14/07 od 21.12.2007), Pravilnik o sadržaju dokumentacije koja se podnosi uz zahtjev za određivanje obima i sadržaja elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list CG, br. 14/07 od 21.12.2007. godine) i Pravilnik o sadržini elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu (Sl. list CG, br. 14/07 od 21.12.2007. godine).

U Zakonu o procjeni uticaja transponovana je Direktiva Savjeta 97/11/EC, kojom je promijenjena i dopunjena Direktiva 85/337/EC o procjeni uticaja javnih i privatnih projekata na životnu sredinu. Takođe, u Zakonu je transponovana i Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2003/35/EC, kojom se omogućava učešće javnosti u donošenju odluka i pristupu informacijama. Crna Gora je ratifikovala ESPOO Konvenciju o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu, uključujući dva amandmana (Sl. list CG, broj 8/08).

Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu uređen je postupak procjene uticaja za projekte koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu, sadržaj elaborata o procjeni uticaja, učešće zainteresovanih organa i organizacija i javnosti, postupak ocjene i izdavanja saglasnosti, obavještanje o projektima koji mogu imati značajan uticaj na životnu sredinu druge države, nadzor i druga pitanja od značaja za procjenu uticaja na životnu sredinu.

Shodno članu 4. Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu, nadležni organi za sprovođenje postupka procjene uticaja projekta na životnu sredinu i izdavanje saglasnosti na Elaborat procjene uticaja su: organ državne uprave nadležan za poslove zaštite životne sredine (Agencija za zaštitu životne sredine), za projekte za koje odobrenja i dozvole izdaje drugi organ državne uprave, i organ lokalne uprave nadležan za poslove zaštite životne sredine, za projekte za koje odobrenja i dozvole izdaju drugi organi lokalne uprave. Na ovaj način je izvršena decentralizacija sprovođenja postupka procjene uticaja.

Uredbom o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu utvrđeni su konkretni projekti za koje je obavezna procjena uticaja na životnu sredinu i projekti za koje se može zahtijevati procjena uticaja. Projekti za koje je obavezna procjena uticaja na životnu sredinu utvrđeni su u Listi I, a projekti za koje se može zahtijevati procjena uticaja na životnu sredinu utvrđeni su u Listi II ove uredbe. Lista 1 u potpunosti je usaglašena sa Dodatkom Odluke III/7 ESPOO Konvencije, u kojoj su navedeni projekti za koje je obavezna procjena uticaja na životnu sredinu i za koju je obavezno sprovođenje prekograničnih konsultacija.

Procjena uticaja vrši se za projekte koji se planiraju ili izvode u oblasti industrije, rudarstva, energetike, saobraćaja, turizma, poljoprivrede, šumarstva, vodoprivrede i komunalnih djelatnosti, kao i za sve projekte koji se planiraju u zaštićenom prirodnom dobru i u zaštićenoj okolini nepokretnog kulturnog dobra.

Postupak procjene uticaja se sprovodi u tri faze, i to:

- odlučivanje o potrebi procjene uticaja na životnu sredinu,
- određivanje obima i sadržaja elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu i
- davanje saglasnosti na elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu.

Iz navedenog je očigledno da je nacionalno zakonodavstvo u najvećoj mjeri usklađeno sa zahtjevima evropskog zakonodavstva koje reguliše pitanje procjene uticaja. U predstojećem periodu biće neophodno raditi na unaprjeđenju postojećih kapaciteta za primjenu Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu.

Princip „Zagađivač plaća“ je jedan od osnovnih principa u oblasti zaštite životne sredine, koji je utemeljen u zakonodavni sistem Crne Gore kroz Zakon o životnoj sredini (Sl. list CG, br. 48/08 od 11.08.2008. godine) prvenstveno, pa dalje kroz (SEA i IPPC) i ostale propise iz ove oblasti.

To je ujedno i temeljni princip održivog razvoja, kroz čiju implementaciju se vrši prevođenje eksternih troškova degradacije životne sredine u interne troškove zagađivača, kao i efikasno sprečavanje i kontrola zagađenja i minimiziranje ekoloških rizika.

Zakonom o životnoj sredini, u članu 4 stav 1 tačka 5, propisan je „princip zagađivač plaća“, po kome je Zagađivač, odnosno njegov pravni sljedbenik, odgovoran za zagađivanje i štetu nanijetu životnoj sredini, dužan da nadoknadi i da snosi troškove otklanjanja štete, a odredbama člana 6 stav 1 tačka 16 da je Zagađivač svako pravno ili fizičko lice koje posrednim ili neposrednim djelovanjem ili propuštanjem djelovanja uzrokuje zagađenje životne sredine i koje je upisano u katastar zagađivača.

Pored Zakona o životnoj sredini kao krovnog zakona u oblasti zaštite životne sredine, ostali propisi kojim se uređuju pravila i unaprjeđenje životne sredine, takođe u sebi integrišu princip „zagađivač plaća“. Utemeljenje za uspostavljanje ekološke mreže (NATURA 2000) dato je u članu 30 Zakona o zaštiti prirode (Sl.list CG br. 51/08 i 21/09). U skladu sa pomenutim Zakonom i Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju za period 2008-2012. godine (NPI), u narednom periodu biće realizovane aktivnosti na prikupljanju podataka za ustanovljavanje mreže zaštićenih područja, definisanju indikatora praćenja realizacije aktivnosti i uspostavljanju baze podataka. Shodno navedenom, Zavod za zaštitu prirode Crne Gore, organ koji u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode vrši procjenu stanja i ugroženosti stanišnih tipova, otpočeo je realizaciju

prve komponente projekta Montenegro i Natura 2000: Strengthening the Capacity of Governments and civil sector to adopt to EU Natura protection Aquis – Montenegro Natura 2000 database development. Finansijsku podršku realizaciji projekta je pružilo norveško Ministarstvo spoljnih poslova, dok je implementirajuća agencija World Wide Fund (WWF). U implementaciju projekta uključeno je nadležno Ministarstvo, Zavod za zaštitu prirode CG i civilni sektor.

U pogledu prilagođavanja pravnog okvira koji bi obezbijedio da buduće aktivnosti budu finansirane iz strukturalnih i kohezionih fondova na način koji je usklađen sa politikama i propisima Zajednice, već ranije je prepoznato, a razmatraju se i modaliteti za osnivanje Eko-fonda. Isti će predstavljati dovoljno širok okvir kojim će se povezati primjena pravila o zaštiti i unaprjeđenju životne sredine sa mogućnostima koje proizilaze iz korišćenja strukturalnih i kohezionih fondova.

e) Pravilima o eliminisanju polne, rasne, etničke, vjerske nejednakosti te nejednakosti zasnovane na ubjeđenju, invalidnosti, starosti ili seksualnoj orijentaciji, tokom različitih faza korišćenja fondova i o podsticanju jednakosti između muškaraca i žena, te naročito o pristupu fondovima?

Ustav Crne Gore, kao najviši pravni instrument nacionalnog zakonodavstva, zabranjuje svaku neposrednu i posrednu diskriminaciju po bilo kom osnovu (član 8). Pored Ustava, nacionalno zakonodavstvo sadrži niz zakona čijim odredbama se zabranjuje diskriminacija, promoviše jednakost i utvrđuju anti-diskriminacione mjere. Najznačajniji zakonski akti u pravnom sistemu Crne Gore, kojim se zabranjuje diskriminacija i promoviše jednakost su: Zakon o manjinskim pravima i slobodama (Sl.list RCG, br.031/06, 051/06), Zakon o zapošljavanju (Sl.list RCG br. 005/02, 079/04 i Sl .list CG. Br. 012/07, 012/08), Zakon o radu (Sl.list CG, br. 049/08, 026/09), Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti (Sl.list RCG, br. 075/05), Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Sl.list RCG, br. 039/04), Zakon o rodnoj ravnopravnosti (Sl.list RCG, br. 0701/03, 013/04 i Sl.lisr CG, br. 040/08), set zakona iz oblasti obrazovanja, Krivični zakonik (Sl.list RCG, br. 070/03, 013/04 i Sl.lilst CG, br. 040/08). Više informacija o anti-diskriminacionom zakonodavstvu može se naći u poglavlju I Politički kriterijumi, 1.2. Ljudska prava.

Budžetsko planiranje i mehanizmi sprovođenja na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou

6 Koja se prilagodjavanja moraju unijeti u vaš pravni okvir kako bi se omogućilo višegodišnje budžetsko programiranje s ciljem obezbjeđivanja nacionalnog kofinansiranja u sklopu Strukturalnih fondova i Kohezionog fonda?

Godišnjim Zakonom o budžetu države planiraju se tekući i kapitalni izdaci za narednu fiskalnu godinu. Zakonom o budžetu (Sl.list RCG, br.40/01,44/01,71/05, Sl.list CG, br.12/07) propisana je obaveza da se uz prijedlog Zakona o budžetu države za fiskalnu godinu i odluka o budžetu opštine dostavljaju na uvid pregled planiranih primitaka i izdataka za naredne tri fiskalne godine, uključujući pregled višegodišnjih ugovorenih obaveza, višegodišnjih izdataka i investicionih programa.

*O nastavku reformi i implementaciji srednjoročnog budžetskog okvira vidi u odgovoru na pitanje br. 7. ovog poglavlja (drugi pasus).

7 Koji mehanizmi sprovođenja postoje a koji se planiraju na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou kako bi se obezbjedilo funkcionisanje budžetskog sistema?

Nacionalno kofinansiranje ostvaruje se u skladu sa zakonskim normama u Zakonu o budžetu, godišnjim Zakonima o budžetu države, kao i odlukama o bužetu opština.

Mehanizmi sprovođenja i funkcionisanja budžetskog sistema, kao i i finansijskog upravljanja, dati su u odgovoru 60 ovog poglavlja.

U nastavku procesa budžetskih reformi u Crnoj Gori predviđa se nastavak primjene srednjoročnog budžetskog okvira (MTBF). Reformisaće se proces pripreme i planiranja budžeta i biće uvedeni finansijski limiti (plafoni) za budžetske korisnike u višegodišnjem periodu. Budžetske aproprijacije za višegodišnji period baziraće se na strateškim dokumentima Vlade i resornih ministarstava, a u skladu sa fiskalnim okvirom ukupne javne potrošnje. Na taj način će se povećati stabilnost i održivost fiskalne politike Vlade. Po modelu višegodišnjeg planiranja na nacionalnom nivou razvijaće se i model višegodišnjeg projektovanja i na lokalnom nivou.

Mehanizmi kofinansiranja na nacionalnom i, tamo gdje je od značaja, na regionalnom i lokalnom nivou

8 Koje su odredbe predviđene nacionalnim budžetom koje omogućavaju prenos budžeta za nacionalno kofinansiranje između programa, fondova i godina?

Zakonom o budžetu predviđena je mogućnost preusmjeravanja sredstava na sljedeći način:

- Vlada između potrošačkih jedinica može vršiti preusmjeravanje sredstava utvrđenih Zakonom o budžetu države u visini do 10% od ukupno planiranih sredstava potrošačke jedinice. Iznos do 10% primjenjuje se na ukupno planirane izdatke potrošačke jedinice čiji se odobreni iznos sredstava smanjuje. Preusmjerena sredstva po pojedinim izdacima i programima raspoređuju se rješenjem ministra finansija.
- Potrošačke jedinice, uz odobrenje Ministarstva finansija, mogu preusmjeriti odobrena sredstva po programima i pojedinim izdacima, u visini do 10% od sredstava utvrđenih zakonom o budžetu države za programe i izdatke čiji se iznos smanjuje.
- Potrošačka jedinica koja realizuje kapitalni budžet dužna je da obavijesti Ministarstvo finansija nakon završetka projekta o neutrošenim sredstvima planiranim za taj kapitalni projekat. Na prijedlog Ministarstva finansija, Vlada može preusmjeriti neutrošena sredstva na druge kapitalne projekte. Potrošačka jedinica dužna je da obavijesti Ministarstvo finansija ukoliko u toku fiskalne godine usljed vanrednih ili nepredviđenih okolnosti ne dođe do realizacije planiranog kapitalnog projekta. Na prijedlog Ministarstva finansija, Vlada može preusmjeriti neutrošena sredstva na druge kapitalne projekte.

Zakon o budžetu Crne Gore ne dozvoljava prenošenje sredstava u narednu fiskalnu godinu. Članom 36 Zakona o budžetu utvrđeno je da se sredstva odobrena potrošačkim jedinicama mogu koristiti do 31 decembra tekuće fiskalne godine, a neplaćene ugovorene obaveze u tekućoj fiskalnoj godini (ukoliko ih ima), plaćaju se iz sredstava odobrenih za narednu fiskalnu godinu.

Izmjenama i dopunama Zakona o budžetu, u članu 35 stav 4 utvrđeno je da nije dozvoljeno preusmjeravanje sredstava kod izdataka namijenjenih kofinansiranju projekata, koji se finansiraju od donacija iz fondova Evropske Unije.

Ako u toku fiskalne godine dođe do povećanja ili smanjenja primitaka ili izdataka u odnosu na planirane, shodno Zakonu o budžetu, može se izvršiti uravnoteženje budžeta. Ovo uravnoteženje (ili rebalans budžeta) vrši se putem izmjena i dopuna godišnjeg Zakona o budžetu.

Nacionalno kofinansiranje mora se planirati u svakoj budžetskoj godini, bez obzira da li su odobrena sredstva do kraja godine potrošena u tekućoj godini. Drugim riječima, ako iz određenih opravdanih razloga, planirana sredstva za kofinansiranje nisu potrošena u određenoj godini, ta sredstva se ponovo moraju planirati u narednoj godini i biti odobrena kroz usvajanje budžeta za tu godinu.

9 Kako će se obezbijediti nacionalno kofinansiranje u okviru pomoći EU (na centralnom, regionalnom i lokalnom nivou)?

Nacionalno kofinansiranje obezbjeđuje se u skladu sa odredbama Zakona o budžetu i godišnjim Zakonima o budžetu države. Naime, u postupku donošenja budžeta omogućeno je planiranje sredstava za kofinansiranje projekata koji se finansiraju iz sredstava EU.

U postupku planiranja godišnjeg budžeta, Ministarstvo finansija, u maju tekuće fiskalne godine donosi uputstvo (budžetski cirkular) za pripremanje budžeta potrošačkih jedinica i budžeta opština za narednu fiskalnu godinu. Ovo uputstvo sadrži pregled osnovnih smjernica i ciljeva makroekonomske i budžetske politike, kao i postavljene limite izdataka po resornim ministarstvima i drugim državnim organima, koje predstavljaju osnov za pripremu budžeta. Resorna ministarstva dostavljaju svoje, kao i zahtjeve za potrošačke jedinice koje su u njihovoj nadležnosti za budžetskim sredstvima za narednu fiskalnu godinu, do 15. septembra tekuće godine.

U toku procesa programiranja IPA sredstava održavaju se sastanci IPA komisije, na kojima se raspravlja o mogućnostima kofinansiranja projekata podržanim iz fondova Evropske unije. Korisnici projekata u pripremi opisa projekata planiraju sredstva koja je potrebno obezbijediti za učešće u datom projektu. Prije potpisivanja Finansijskog sporazuma, prijedlog istog se prosljeđuje na mišljenje Ministarstvu finansija, nakog čega ga usvaja Vlada Crne Gore. Na taj način Crna Gora preuzima obavezu kofinansiranja predviđenu finansijskim sporazumom. U zavisnosti od planirane implementacije projekata, korisnici projekata obaveze kofinansiranja planiraju jednogodišnjim budžetom. Ministarstvo za evropske integracije, odnosno NIPAC, obezbjeđuje izvršavanje obaveza preuzetim finansijskim sporazumima.

Za programe prekogranične saradnje krajnji korisnici su u obavezi da kofinansiraju minimum 15 % za učešće u projektima, dok je Vlada Crne Gore u obavezi da kofinansira 15 % iznosa za tehničku podršku, za čije planiranje je zaduženo Ministarstvo za evropske integracije.

Kofinansiranje subjekata na lokalnom nivou obezbijediće se u budžetima lokalne samouprave, pod istim uslovima kao i na nivou budžeta države. Ostali korisnici koji su obavezi da obezbijede kofinansiranje će to uraditi ili iz sopstvenih izvora ili iz drugih donacija (koje nijesu iz EU).

10 Raspolažete li finansijskim sredstvima za buduće kofinansiranje programa i projekata EU (zasnovanim na realnim ekonomskim predviđanjima)? Ukoliko raspolažete, molimo vas navedite ih.

Crna Gora raspolaže sredstvima za kofinansiranje projekata i programa Evropske unije. Postojećim budžetskim propisima omogućeno je planiranje i realizovanje sredstava za kofinansiranje godišnjih i višegodišnjih programa, kao i projekata koji se finansiraju iz fondova Evropske unije.

11 Koji su to regionalni i lokalni, ekonomski i socijalni ili drugi partneri od kojih se očekuje nacionalno kofinansiranje? Kako će se obezbjediti to nacionalno kofinansiranje?

Nacionalni subjekti u Crnoj Gori koji učestvuju u programima i od kojih se očekuje kofinansiranje, su: ministarstva, jedinice lokalne samouprave, profesionalna udruženja, privredne komore, državne i lokalne institucije/agencije, javna preduzeća, obrazovne i naučne institucije, trening centri za obuku, organizacije za podršku biznisu, direkcije za razvoj malih i srednjih preduzeća, istraživački centri, institucije iz oblasti kulture, turističke organizacije i međunarodne vladine organizacije.

Nacionalno kofinansiranje subjekata koji su korisnici budžeta države osiguraće se u skladu sa zakonskim normama u Zakonu o budžetu i godišnjim Zakonima o budžetu države. Naime, u postupku donošenja godišnjih budžeta države, omogućeno je planiranje sredstava za kofinansiranje projekata koji se finansiraju iz sredstava EU (vidjeti odgovor 9 ovog poglavlja).

12 Kako se finansiraju regionalne i lokalne vlasti? Uživaju li izvjesnu autonomiju u pozajmljivanju fondova? Koji dio njihovih budžeta dolazi iz vlastitih fiskalnih izvora, a koji se prenosi iz državnog budžeta?

Ustavom Crne Gore (Sl. list CG br. 1/07), propisano je da se opština finansira iz sopstvenih prihoda i sredstava države i da opština ima budžet.

Zakonom o finansiranju lokalne samouprave (Sl. list RCG, br. 42/03 i 44/03 i Sl. list CG, br. 5/08), sredstva za finansiranje opština se (koje uključuju Glavni grad i Prijestonicu) obezbjeđuju iz: sopstvenih izvora, zajedničkih poreza i naknada koje uvodi država, Egalizacionog fonda i dotacija iz budžeta države.

1. **Sopstveni izvori finansiranja** – opštine imaju fiskalnu autonomiju, tj. pravo da uvode sopstvene poreze, takse, naknade i ostale prihode.
 - a) Lokalni porezi (prirezi porezu na dohodak fizičkih lica, porez na nepokretnosti, porez na potrošnju, porez na firmu ili naziv, porez na neizgrađeno građevinsko zemljište i porez na igre na sreću i zabavne igre);
 - b) lokalne takse (boravišna taksa, lokalne komunalne taksa i lokalne administrativne takse);
 - c) lokalne naknade (naknada za uređivanje građevinskog zemljišta, naknada za korišćenje opštinskih puteva i naknada za zaštitu i unapređenje životne sredine);
 - d) ostali lokalni prihodi (prihodi od imovine u vlasništvu opštine i prihodi od imovinskih prava, novčane kazne i kamate, prihodi od koncesionih naknada za obavljanje komunalnih djelatnosti i prihodi od drugih koncesionih poslova koje opština zaključi u skladu sa zakonom, prihodi koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi, službe i organizacije, prihodi od samodoprinosu, prihodi po osnovu donacija i subvencija i drugi prihodi utvrđeni zakonom).

Sopstvena sredstva opština, u ukupno raspoloživim sredstvima budžeta opština za 2007. godinu, učestvovala su sa 84%.

2. **Zajednički porezi i naknade koje uvodi država** - Opštinama se direktno usmjerava dio poreza i naknada koje uvodi Država i to:
 - a) 10% prihoda od poreza na dohodak fizičkih lica ostvarenih na teritoriji odnosno opštine, osim za Prijestonicu kojoj se ustupa 15% prihoda po tom osnovu;
 - b) 50% prihoda od poreza na promet nepokretnosti ostvarenih na teritoriji odnosno opštine;
 - c) 30% prihoda od koncesionih i drugih naknada za korišćenje prirodnih bogatstava (šume, vode, rudno blago, pijesak, šljunak i kamen).
3. **Egalizacioni fond** - Zakonom o finansiranju lokalne samouprave (Sl. list RCG br. 42/03, 44/03) utvrđuju se izvori finansiranja Egalizacionih fondova, kao i uslovi na osnovu kojih

opštine stiču pravo na korišćenje sredstava iz Egalizacionih fondova. Takođe, utvrđuju se i kriterijumi raspodjele sredstava Fonda, kao i osnivanje Komisije kao organa zaduženog za praćenje razvoja sistema fiskalne egalizacije opština. Finansijsko izravnjanje, odnosno ujednačavanje finansiranja opština vrši se preko Egalizacionog fonda.

Sredstva Fonda obezbjeđuju se iz prihoda od:

- 3.1. poreza na dohodak fizičkih lica u visini od 11% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu;
- 3.2. poreza na promet nepokretnosti u visini od 20% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu.

Pravo na korišćenje sredstava Fonda imaju opštine čiji je fiskalni kapacitet po stanovniku u godini koja prethodi godini za koju se vrši fiskalna egalizacija manji od prosječnog fiskalnog kapaciteta po stanovniku za sve opštine.

Kriterijumi za raspodjelu sredstava Fonda

Fiskalna egalizacija opština vrši se na osnovu sljedećih kriterijuma:

- fiskalnog kapaciteta opštine i
- budžetskih potreba opštine.

Kriterijumi kod fiskalne egalizacije opština učestvuju u srazmjeri 90% : 10%. Fiskalna egalizacija primjenom kriterijuma fiskalnog kapaciteta opština vrši se u dvije faze. Prva faza fiskalne egalizacije obuhvata izjednačavanje zajedničkih prihoda opština po stanovniku, i to:

- poreza na dohodak fizičkih lica, do visine prosječno ostvarenih prihoda po tom osnovu po stanovniku za sve opštine;
- poreza na promet nepokretnosti, do visine prosječno ostvarenih prihoda po tom osnovu po stanovniku za opštine koje imaju pravo na korišćenje sredstava Fonda;
- naknada za korišćenje prirodnih bogatstava, do visine prosječno ostvarenih prihoda po tom osnovu po stanovniku za opštine koje imaju pravo na korišćenje sredstava Fonda.

Druga faza fiskalne egalizacije obuhvata ujednačavanje standardizovanih lokalnih prihoda opštine po stanovniku sa prosječno ostvarenim prihodima svih opština po tom osnovu po stanovniku u godini koja prethodi godini za koju se vrši egalizacija, a do iznosa sredstava preostalih poslije prve faze egalizacije. Standardizaciju lokalnih prihoda vrši Ministarstvo finansija primjenom prosječnih poreskih stopa za sve opštine. Opštini koja ima ispod 3.000 stanovnika, iznos sredstava dobijen primjenom prve i druge faze egalizacije uvećava se primjenom koeficijenta 2,00.

Fiskalna egalizacija primjenom kriterijuma budžetskih potreba vrši se na sljedeći način:

- 30% sredstava fiksno se raspoređuje opštinama koje su stekle pravo na korišćenje sredstava Fonda;
- 70% sredstava raspoređuje se na osnovu površine i dužine lokalnih puteva opština koje su stekle pravo na korišćenje sredstava Fonda, u srazmjeri 50% : 50%.

U cilju praćenja razvoja sistema fiskalne egalizacije opština, a posebno obezbjeđenja pravičnosti, efikasnosti i transparentnosti tog sistema, osniva se Komisija za praćenje razvoja sistema fiskalne egalizacije opština.

Komisija ima sljedeće nadležnosti:

- prati primjenu kriterijuma za fiskalnu egalizaciju,
- daje preporuke za prevazilaženje uočenih nedostataka kod primjene kriterijuma za fiskalnu egalizaciju,
- daje mišljenje na akta Ministarstva finansija o raspodjeli sredstava Fonda,
- priprema izvještaje o razvoju sistema fiskalne egalizacije opština i daje prijedloge za njegovo unaprjeđenje.

Pored Egalizacionog fonda, Zakonom o lokalnoj samoupravi, predviđene su i uslovne dotacije budžeta Države. Opštine koje su donijele višegodišnji investicioni plan imaju pravo na uslovne dotacije. Višegodišnjim investicionim planom utvrđuje se naročito: kapitalni zahtjevi (lista svih

potreba za postizanje optimalnog nivoa javnih usluga), kapitalne nabavke (sredstva i oprema), prioriteta uticaja na životnu sredinu, uticaj na budžet, izvori finansiranja i obrazloženje za svaki projekat u planu. Višegodišnji investicioni plan donosi se za period od pet godina. Opštinama, na ime uslovnih dotacija, može se odobriti najviše do 50% iznosa sredstava predviđenih za realizaciju investicionog projekta. Zakonom o budžetu Crne Gore za fiskalnu godinu utvrđuju se sredstva uslovnih dotacija za opštine iz kojih se finansiraju investicioni projekti koji su od posebnog interesa za opštinu ili više opština.

Što se tiče učešća zajedničkih prihoda i sredstava iz Egalizacionog fonda u ukupnim prihodima, postoje velike razlike između opština. Najmanje opštine (Šavnik, Andrijevica, Plužine, Žabljak) ujedno su i najsiromašnije i imaju najmanji fiskalni kapacitet, tako da su visoko zavisne od sredstava iz Egalizacionog fonda - preko 50 % ukupnog budžeta im dolazi iz ovog izvora. S druge strane, Podgorica i primorske opštine iz sopstvenih izvora obezbjeđuju preko 70% ukupnih budžetskih sredstava iz sopstvenih izvora, dok ostatak predstavljaju zajednički prihodi, a sredstva koja dobijaju iz Egalizacionog fonda su simbolična ili ih uopšte ne dobijaju (Podgorica i Budva).

4. **Uslovne dotacije iz Budžeta Države** - Iz Budžeta Države opštinama se obezbjeđuju dotacije za **finansiranje prioriternih investicionih projekata**. Što se tiče direktnih transfera iz budžeta opštinama, oni predstavljaju veoma mali procenat u ukupnim prihodima opština (manje od 1%), a odnose se na kofinansiranje projekata za unaprjeđenje opštinske infrastrukture, za one opštine koje imaju donesen višegodišnji investicioni plan i obezbijeđeno najmanje 50% sredstava za predloženi kapitalni projekat iz sopstvenih izvora. Višegodišnji investicioni plan donosi se za period od pet godina.

13 Koji mehanizmi su predviđeni za razmatranje i privlačenje privatnog kofinansiranja? Postoji li pravni okvir za javno-privatno partnerstvo (JPP) ili koncesije?

Mehanizmi za privlačenje privatnog kofinansiranja su:

- obaveza raspisivanja međunarodnih tendera putem javnog oglasa, shodno Zakonu o koncesijama (Sl.list CG, br. 08/09), na način što se oglas objavljuje u Službenom listu Crne Gore, najmanje jednom dnevnom štampanom mediju koji se distribuira na teritoriji cijele Crne Gore i na internet stranici nadležnog organa, a kada je predmet koncesije od strateškog značaja za Crnu Goru u jednom reprezentativnom međunarodnom ekonomskom štampanom mediju;
- obavještavanje međunarodne javnosti i potencijalnih - zainteresovanih investitora preko diplomatskih i konzularnih predstavništava Crne Gore u inostranstvu, kao i informisanje diplomatskog kora u Crnoj Gori o aktuelnim projektima;
- promocije u inostranstvu na međunarodnim konferencijama, sajmovima, investicionim forumima i prilikom posjeta državnih zvaničnika Crne Gore inostranstvu;
- promotivne aktivnosti Agencije za promociju investicija - MIPA.

Takođe, mjere Strategije za podsticanje Stranih direktnih investicija u Crnu Goru grupisane su u tri cjeline:

1. **GENERALNE STRATEŠKE MJERE** - predstavljaju grupu mjera koje treba da obezbijede stvaranje povoljnijih opštih uslova poslovanja u Crnoj Gori, te da u srednjem roku rezultiraju smanjenjem opšteg rizika poslovanja;
2. **FOKUSIRANE STRATEŠKE MJERE** - predstavljaju set regulatornih i fiskalnih podsticajnih mjera koje treba da rezultiraju daljim prilagođavanjem investicione politike Crne Gore sa politikom regiona, kao i njenu poziciju u odnosu na region jugo-istočne Evrope;
3. **PROMOTIVNE STRATEŠKE MJERE** – koje treba da u srednjem roku kreiraju imidž Crne Gore kao investicione destinacije, prije svega kroz afirmaciju generalnih i fokusiranih strateških mjera, kao i prezentaciju i afirmaciju pozitivnih primjera ulaganja kod nas.

Pravni okvir za javno privatno partnerstvo (JPP) ili koncesije postoji u Zakonu o koncesijama (Sl.list CG, br. 08/09), a za davanje koncesija za detaljna geološka istraživanja i eksploataciju mineralnih sirovina pored Zakona o koncesijama postoji i Zakon o geološkim istraživanjima (Sl. list RCG, br.28/93, 27/94, 42/94, 26/07) i Zakon o rudarstvu (Sl. list CG, br. 65/08).

Posebne pravne odredbe finansijske kontrole

14 Koji pravni okvir se tiče finansijske kontrolu i reviziju? Da li su svi javni organi, na nacionalnom ili lokalnom nivou, obavezni da uspostave finansijsku kontrolu i nezavisne strukture interne revizije?

Zakon o sistemu unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru (Sl. list CG, br. 73/08 od 02.12.2008. godine) je okvirni zakon u Crnoj Gori kojim se uređuje sistem unutrašnjih kontrola u javnom sektoru, a koji obuhvata finansijsko upravljanje i kontrolu i unutrašnju reviziju. Odredbe ovog Zakona odnose se na: korisnike sredstava budžeta Crne Gore, budžeta opština, državne fondove, nezavisna regulatorna tijela, akcionarska društva i druga pravna lica u kojima država ili opštine imaju većinski vlasnički udio, što znači da su subjekti javnog sektora na nacionalnom i lokalnom nivou obavezni da uspostave finansijsku kontrolu i unutrašnju reviziju u skladu sa Zakonom i podzakonskim aktima donijetim za sprovođenje ovog Zakona (vidjeti odgovor na pitanje 7 u poglavlju 32).

15 Postoje li pravni zahtjevi u vezi sa razdvajanjem odgovornosti, posebno između funkcija plaćanja i odobravanja?

Sistem i postupak isplate sredstava iz budžeta Crne Gore propisan je Uputstvom o radu državnog trezora (Sl. list CG, br. 02/09 od 16.01.2009. godine), koji je sačinjen na osnovu organskog Zakona o budžetu (Sl.list CG, br.40/41, 44/01, 71/05, 12/07 i br. 53/09 od 07.08.2009. godine). Naime, Uputstvo o radu državnog trezora propisuje da nijedna isplata iz budžeta ne može biti izvršena preko glavnog računa državnog trezora bez odobrenja glavnog službenika za finansije u određenoj državnoj instituciji, tj. ministra ili direktora predmetne državne institucije. Prema Uputstvu o radu državnog trezora, glavni službenik za finansije (ministar, direktor institucije itd.) može za tu svrhu pismeno ovlastiti drugo lice da djeluje kao izvršilac budžeta i obavlja funkciju opšteg odobravanja i sankcionisanja finansijskih aktivnosti. U Uputstvu o radu državnog trezora definisani su i drugi učesnici u sistemu plaćanja prilikom izvršenja državnog budžeta, tj. službenici za finansije. To su:

- službenik za odobravanje - obavlja funkciju odobravanja zahtjeva za rezervisanje sredstava i zahtjeva za plaćanje državnim novcem;
- službenik za ovjeravanje - provjerava tačnost i punovažnost zahtjeva za rezervisanje sredstava;
- službenik za ovlašćivanje - lice koje raspoređuje ministar finansija sa zadatkom da daje saglasnost za isplatu novca sa državnog bankarskog računa;
- službenik za kontrolu zahtjeva za plaćanje - potvrđuje da je zahtjev za rezervisanje sredstava ili zahtjev za plaćanje ispravno ovjeren i odobren;
- službenik za transfer prihoda - obavlja preuzimanje prihoda sa uplatnih računa i njihov dalji transfer korisnicima;
- blagajnik - lice koje je zaduženo za transakcije gotovim novcem.

Bitno je naglasiti da službenik koji je u potrošačkoj jedinici raspoređen na mjesto službenika za odobravanje, prema Uputstvu o radu državnog trezora ne može da obavlja dužnost službenika za ovjeravanje, niti službenika za ovlašćivanje. Ovim je precizirano da su prema Uputstvu o radu

državnog trezora funkcije odobravanja plaćanja i izvršenja plaćanja razdvojene, tj. ne može ih obavljati ista osoba.

Prethodno opisani postupak plaćanja državnim novcem, dat u Uputstvu o radu državnog trezora, odnosi se na državna sredstva iz domaćih izvora. Međutim, Uputstvom o radu državnog trezora opisan je i način korišćenja državnih prihoda u vidu donacija. Donacije se predviđaju budžetom države i upućuju na glavni račun državnog trezora ili neki drugi bankarski račun koji je za tu svrhu otvoren. U okviru poglavlja 14 Uputstva o radu državnog trezora opisan je sistem prijema i korišćenja donatorskih sredstava, pa samim tim i Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) u slučaju prelaska na DIS.

Teritorijalna organizacija

16 Molimo vas da ukratko objasnite ono što je značajno za teritorijalnu organizaciju vaše zemlje. Postoji li dekoncentracija ministarskih/međuresorskih struktura?

Ustavom Crne Gore (Sl. list CG, br. 1/07) propisano je da je teritorija Crne Gore jedinstvena i neotuđiva (član 3) i da je osnovni oblik lokalne samouprave opština, a mogu se osnivati i drugi oblici lokalne samouprave (član 114).

Teritorijalna organizacija naše zemlje uređena je Zakonom o podjeli Socijalističke Republike Crne Gore na opštine (Sl. list NR CG, br. 10/60, Sl. list SR CG, br. 6/65, 6/70, 45/90 i 23/95). Shodno ovom zakonu, Crna Gora je teritorijalno organizovana u 19 opština, Glavni grad Podgorica i Prijestonicu Cetinje. Granice opština, Glavnog grada i Prijestonice utvrđene su granicama pripadajućih naselja. U Crnoj Gori postoji ukupno 1256 naselja. Granice područja naselja utvrđuju se odlukom skupštine opštine.

Među navedenim jedinicama lokalne samouprave, postoji velika nesrazmjera u površini, broju stanovnika i gustini naseljenosti. Na površini Crne Gore od 13.812 km² po statističkim podacima iz 2008. godine, Crna Gora ima 628.804 hiljade stanovnika.

U Crnoj Gori Nikšić je najveća opština po površini (2065 km²), dok je Tivat najmanja (46 km²). Gustina naseljenosti u Crnoj Gori je neujednačena, tako da je naseljenost manja na sjeveru, u odnosu na centralni i južni dio. U Glavnom gradu ima najveći broj stanovnika (178.677), dok Opština Šavnik ima najmanji broj (2.651). Opština Pljevlja ima najveći broj naselja (159), dok Opština Tivat ima najmanji broj (12). Najveća gustina naseljenosti stanovništva po km² je u Opštini Tivat (296,2), dok je najmanji u Opštini Plužine (4,8), što se može utvrditi iz priložene tabele.

	POVRŠINA U km ²	PROCENTUALNO	BROJ STANOVNIKA PO OPŠTINAMA	PROCETUALNO	GUSTINA NASELJENOSTI PO OPŠTINAMA
			2008. godina		2008. godina
CRNA GORA	13812		628804		45.5
ANDRIJEVICA	283	2.05%	5499	0.87%	19.4
BAR	598	4.33%	42213	6.71%	70.6
BERANE	717	5.19%	34832	5.54%	48.6
BIJELO POLJE	924	6.69%	49626	7.89%	53.7
BUDVA	122	0.88%	16976	2.70%	139.1
DANILOVGRAD	501	3.63%	16596	2.64%	33.1
ŽABLJAK	445	3.22%	4023	0.64%	9
KOLAŠIN	897	6.49%	9278	1.48%	10.3
KOTOR	335	2.43%	22744	3.62%	67.9
MOJKOVAC	367	2.66%	9498	1.51%	25.9
NIKŠIĆ	2065	14.95%	75247	11.97%	36.4
PLAV	486	3.52%	13934	2.22%	28.7
PLUŽINE	854	6.18%	3894	0.62%	4.6
PLJEVLJA	1346	9.75%	34221	5.44%	25.4
PODGORICA	1441	10.43%	178677	28.42%	124
ROŽAJ	432	3.13%	23622	3.76%	54.7
TIVAT	46	0.33%	13624	2.17%	296.2
ULCINJ	255	1.85%	20801	3.31%	81.6
HERCEG NOVI	235	1.70%	33133	5.27%	141
CETINJE	910	6.59%	17715	2.82%	19.5
ŠAVNIK	553	4.00%	2651	0.42%	4.8

U Crnoj Gori postoji **dekoncentracija ministarskih struktura**, kao i **dekoncentracija poslova uprave**.

Naime, u cilju efikasnosti i ekonomičnosti, pojedina ministarstva i drugi organi uprave imaju organizacione jedinice po opštinama (vidjeti odgovor na pitanje 32 u okviru političkih kriterijuma). Na taj način oni su bliži građanima i obezbjeđuju zadovoljavanje njihovih prava, obaveza i pravnih interesa.

Zakonom o državnoj upravi, u skladu sa Ustavom Crne Gore, propisano je da se, u cilju efikasnijeg i ekonomičnijeg vršenja poslova, pojedini poslovi državne uprave mogu zakonom prenijeti na lokalnu samoupravu ili drugo pravno lice. Takođe, Vlada svojim propisom može **povjeriti** vršenje pojedinih poslova državne uprave lokalnoj samoupravi ili drugom pravnom licu.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi propisana je mogućnost **dekoncentracije poslova uprave**. Za obavljanje određenih poslova iz nadležnosti organa lokalne uprave, posebno u odnosu na ostvarivanje prava građana, organi uprave mogu organizovati rad u mjesnim zajednicama, o čemu građani moraju biti javno obaviješteni. Poslove, način i mjesto njihovog vršenja određuje glavni administrator.

17 Šta je značajno za teritorijalnu organizaciju/podjelu vaše zemlje i kakvi su vam planovi za uvođenje privremene klasifikacije NUTS?

Vlada Crne Gore je na sjednici 16. aprila 2009. godine (dokument br: 03-5657 od 23. aprila 2009. godine) usvojila predlog Zavoda za statistiku, o statističkim regionima u Crnoj Gori koji odgovaraju NUTS regionima prema regulativi EZ-a 1059/2003. Takav predlog je prosljeđen EUROSTAT-u na neformalne konsultacije. Nakon dobijanja komentara i eventualnih korigovanja predloga, zvanični predlog podjele Crne Gore na statističke regije prosljedićemo EUROSTAT-u na usvajanje.

Prijedlog podjele Crne Gore na statističke regione je urađen imajući u vidu da ne postoji zakonska podjela Crne Gore na regione ili oblasti (na snazi je Zakon o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore, iz 1960. godine, sa izmjenama 1965, 1970. i 1990. godine (Sl. list SRCG 10/60,6/65, 6/70 i 45/90), pa je prijedlog u skladu sa regulativom EZ-a 1059/2003 o NUTS klasifikaciji.

Prijedlog podjele Crne Gore na statističke regione prikazan je u Tabeli 1:

Tabela 1. Predlog podjele na statističke regione za Crnu Goru

Statistički region koji odgovara NUTS 1 nivou	Crna Gora
Statistički region koji odgovara NUTS 2 nivou	Crna Gora
Statistički region koji odgovara NUTS 3 nivou	Crna Gora

18 Koliko regija postoji u postojećoj regionalnoj podjeli koje odgovaraju budućem nivou NUTS 2?

Prema postojećoj podjeli na statističke regione, Crna Gora predstavlja jedan region koji odgovara budućem nivou 2, NUTS kalsifikacije.

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja)

19 Koliko regija postoji u postojećoj regionalnoj podjeli koje odgovaraju budućem nivou NUTS 3?

Prema postojećoj podjeli na statističke regione, Crna Gora predstavlja jedan region koji odgovara budućem nivou 3 NUTS-a.

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja.)

20 Da li na regionalnom nivou sada postoje tijela za regionalni razvoj (posebno na nivou NUTS 2)? Kakve su im nadležnosti i uloga?

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja)

21 Koji tip regija odgovara budućem novou NUTS 2: politička, administrativna ili neka druga (definišite koja)?

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja)

22 Koji tip regija odgovara budućem nivou NUTS 3: politička, administrativna ili neka druga (definišite koja)?

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja)

23 Namjeravate li da ustanovite NUTS 1 nivo statističke podjele teritorije, u skladu sa Regulativom EZ 1059/2003?

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja.)

24 Na kojem se budućem nivou NUTS-a biraju predstavnici?

(Vidi odgovor na pitanje 17 ovog poglavlja)

a) Igraju li oni ulogu u postojećim strukturama lokalnog/regionalnog razvoja?

Nije primjenljivo

b) U kojemu obliku?

Nije primjenljivo

25 Imaju li regionalne i lokalne uprave vlastita sredstva iz lokalnih poreza?

Prema odredbama člana 5 Zakona o finansiranju lokalne samouprave (Sl. list RCG, br.42/03 i 44/03 i Sl. list CG, broj 5/08), opštine imaju sopstvena sredstva iz lokalnih poreza (vidjeti odgovor na pitanje broj 12).

26 Imaju li regionalne i lokalne uprave/opštine ulogu u:

Prema **Zakonu o lokalnoj samoupravi** (Sl. list RCG, br. 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06), u vršenju poslova lokalne samouprave opština je samostalna i njena prava ne mogu biti uskraćena ili ograničena aktima državnih organa, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim zakonom. U

skladu sa Ustavom (član 8), opština ima imovinu i svoje prihode. Imovinom i prihodima opština samostalno raspolaže, u skladu sa zakonom (član 9).

Opština vrši poslove lokalne samouprave koji su od neposrednog i zajedničkog interesa za lokalno stanovništvo. Opština vrši poslove koji su joj prenijeti ili propisom Vlade povjereni. Opština može obavljati i druge poslove koji su od interesa za lokalno stanovništvo, koji nijesu u nadležnosti državnih organa ili drugih organa i organizacija. Sopstveni poslovi opštine uređuju se zakonom i statutom opštine.

a) Pripremi lokalnih razvojnih strategija i programa;

Opštine imaju ulogu, **ne samo u pripremi, već i u donošenju** lokalnih i razvojnih strategija.

Shodno Zakonu o lokalnoj samoupravi, **opština donosi:**

1. planove i programe razvoja;
2. program uređivanja građevinskog zemljišta;
3. prostorne i urbanističke planove;
4. plan kapitalnih poboljšanja i investicionu politiku;
5. planove i programe u pojedinim upravnim oblastima, u skladu sa posebnim zakonima;
6. program razvoja i zaštite životne sredine i druga pitanja u skladu sa zakonom i statutom;
7. budžet i završni račun budžeta.

Opština stvara uslove, podstiče i pomaže učešće lokalnog stanovništva u ostvarivanju lokalne samouprave, putem različitih oblika učešća stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa.

Oblici neposrednog učešća građana u izjašnjavanju i odlučivanju su: inicijativa, građanska inicijativa, zbor građana, referendum (mjesni i opštinski) i drugi oblici izjašnjavanja i odlučivanja utvrđeni statutom.

U cilju učešća lokalnog stanovništva u donošenju odluka od neposrednog i zajedničkog interesa, **skupština posebnom odlukom** uređuje način i postupak učešća stanovnika u vršenju javnih poslova. Odlukom se uređuju: oblici, mehanizmi (anketiranje, medija planovi, table za obavještanje, kutije primjedbi, predloga i sugestija, web sajtovi, dežurni telefoni, organizovanje radionica u mjesnim zajednicama, informacioni centri, gostovanja predavača, stručni skupovi i okrugli stolovi i sl.), subjekti, postupci, rokovi i načini učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, izvještaj o uspješnosti postupka i druga pitanja od značaja za aktivnosti lokalnog stanovništva u donošenju odluka, strategija, programa i planova.

Prije donošenja programa razvoja opštine, prostornih i urbanističkih planova, budžeta i opštih akata kojima se utvrđuju prava i obaveze građana, opština će utvrditi plan učešća građana u donošenju odluka i odrediti organ koji će sprovesti javnu raspravu. **Javna rasprava** se može sprovesti i povodom drugih akata kojima se odlučuje o pitanjima od značaja za lokalno stanovništvo, u skladu sa statutom i odlukom opštine. Javna rasprava ne može trajati kraće od 15 dana.

U cilju afirmisanja otvorenog i demokratskog društva, organi lokalne samouprave sarađuju sa **nevladinim organizacijama**. Saradnja se naročito ostvaruje: 1) informisanjem o svim pitanjima značajnim za nevladin sektor; 2) konsultovanjem nevladinog sektora o programima razvoja lokalne samouprave i nacrtima opštih akata koje donosi skupština; 3) omogućavanjem učešća u radu radnih grupa za pripremu normativnih akata ili izradu projekata i programa; 4) organizovanjem zajedničkih javnih rasprava, okruglih stolova, seminara i sl.; 5) finansiranjem projekata nevladinih organizacija od interesa za lokalno stanovništvo, pod uslovima i po postupku propisanim opštim aktom opštine; 6) obezbjeđivanjem uslova za rad nevladinih organizacija, u skladu sa mogućnostima lokalne samouprave; 7) na drugi način propisan statutom opštine.

U cilju zadovoljavanja kulturnih, sportskih, obrazovnih, zdravstvenih, informativnih i drugih potreba, lokalno stanovništvo učestvuje u organima upravljanja javnih službi i drugim pravnim licima koja

vrše javna ovlaštenja i pružaju usluge građanima, na način utvrđen posebnim zakonima i drugim propisima.

Zakonom je propisano da opština može imati **menadžera**, koji učestvuje u izradi razvojnih programa, predlaže projekte u skladu sa utvrđenim razvojnim programom i stara se o njihovoj realizaciji, što predstavlja još jedan od mehanizama efikasnog sprovođenja strategije i drugih razvojnih programa.

Zakonom o Glavnom gradu propisano je da se u prostornim planovima države i Glavnog grada obezbjeđuje usklađeno utvrđivanje namjene i korišćenja prostora za rad i razvoj Glavnog grada, djelovanje i rad državnih organa, diplomatskih predstavništava, konzulata, međunarodnih organizacija i predstavništava međunarodnih organizacija. Takođe, državni organi i organi Glavnog grada saraduju i usklađuju vršenje poslova iz svoje nadležnosti, kroz programe razvoja i investicione projekte posebno u oblastima:

- a. zaštite životne sredine;
- b. planiranja i uređenja prostora;
- c. javnog reda i mira i bezbjednosti saobraćaja;
- d. vršenja poslova javnih službi;
- e. u drugim oblastima u kojima postoji javni interes.

Radi realizacije programa razvoja i investicionih projekata, Vlada Crne Gore i Glavni grad zaključuju sporazum, a u cilju sprovođenja sporazuma zaključuju jednogodišnji ili višegodišnji ugovor, kojim se uređuju prava i obaveze, način izvršavanja obaveza i plaćanja troškova.

S druge strane, **Zakonom o Prijestonici** propisano je da se zbog posebnog značaja koji Prijestonica ima za Crnu Goru, obezbjeđuje usklađenost vršenja poslova iz nadležnosti državnih organa i organa Prijestonice, i to, između ostalog, posebno u odnosu na stvaranje uslova za razvoj Prijestonice i predstavljanje i promovisanje Prijestonice.

b) Sprovođenju razvojnih strategija i programa;

Opštine imaju ulogu u sprovođenju razvojnih strategija i programa, kako u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, tako i razvojnim strategijama, planovima i programima koji se donose na nacionalnom nivou. Predsjednik opštine podnosi građanima i skupštini izvještaj o svom radu i ostvarivanju funkcija lokalne samouprave, najmanje jedanput godišnje. Ustavom Crne Gore propisano je da Vlada može raspustiti skupštinu opštine, odnosno razriješiti predsjednika opštine samo ako skupština opštine, odnosno predsjednik opštine, u vremenu dužem od šest mjeseci ne vrše svoje nadležnosti.

c) Pokretanju i izboru projekata u kontekstu vladinih programa i programi finansirani iz donacija;

Opštine u pokretanju i izboru projekata, u kontekstu Vladinih programa i programa donacija, imaju mogućnost saradnje sa Vladom i organima državne uprave, kao i sa predstavnicima međunarodnih organizacija i donatora.

Saradnja se ostvaruje i kroz realizaciju konkretnih projekata, a kao primjer navodimo projekat Vlade, pod nazivom: „Stimulisanje zapošljavanja na sjeveru Crne Gore sa naglaskom na ugrožene kategorije stanovništva“, pod sloganom „Posao za Vas“. Projekat se uspješno realizuje, pozitivno utiče na razvoj preduzetništva i biznisa, što je dovelo do zapošljavanja značajnog broja nezaposlenih lica. Realizacija ovog projekta ima posebnu važnost u uslovima ekonomske krize.

Pored pomoći građanima, Vlada i opštine saraduju na pitanju vršenja fiskalne egalizacije opština, i to preko Egalizacionog fonda. Sredstva iz Fonda obezbijevuju se prihodima od: poreza na dohodak fizičkih lica u visini od 11% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu i od poreza na

promet nepokretnosti u visini od 20% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu. Pravo na korišćenje sredstava Fonda imaju opštine čiji je fiskalni kapacitet po stanovniku u godini koja prethodi godini za koju se vrši fiskalna egalizacija manji od prosječnog fiskalnog kapaciteta po stanovniku svake opštine.

Pored Egalizacionog fonda, predviđene su i uslovne dotacije budžeta Države. Opštine koje su donijele višegodišnji investicioni plan imaju pravo na uslovne dotacije. Višegodišnjim investicionim planom utvrđuju se naročito: kapitalni zahtjevi (lista svih potreba za postizanje opštimalnog nivoa javnih usluga), kapitalne nabavke (sredstva i oprema), prioriteta uticaja na životnu sredinu, uticaj na budžet, izvori finansiranja i obrazloženje za svaki projekat u planu. Višegodišnji investicioni projekat donosi se za period od pet godina.

d) Upravljanju projektima i/ili nadzoru projekata;

Lokalne uprave/opštine u Crnoj Gori u upravljanju projektima i njihovom nadzoru imaju značajnu ulogu, posebno kada je riječ o projektima koji su vezani za fondove institucija Evropske unije.

Jedinice lokalne samouprave, između ostalih, imaju pravo učešća, odnosno apliciranja za programe prekogranične saradnje u okviru IPA II komponente, dok je Zajednica opština, kao član Zajedničkih odbora za praćenje za četiri bilateralna programa (Crna Gora-Albanija, Crna Gora-Bosna i Hercegovina, Crna Gora-Hrvatska, Crna Gora-Srbija), odgovorna za nadgledanje i sprovođenje istih.

e) Sprovođenju nacionalnih politika zapošljavanja i njihovog prilagođavanja lokalnim potrebama;

Nacionalna politika zapošljavanja kreira se na osnovu cjelovitog sagledavanja makro-ekonomskih prilika u zemlji, uz uvažavanje specifičnosti pojedinih opština kada je u pitanju stepen ekonomske razvijenosti. Saglasno tome, i "Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2007-2011 godina" je, u okviru Prioriteta III - Jačanje socijalne kohezije kao poseban cilj predvidjela prevenciju siromaštva u opštinama na sjeveru Crne Gore, a Nacionalnim akcionim planom zapošljavanja za period 2008 -2009 god. utvrđen je niz mjera u tom smislu. Konkretni doprinos na tom planu je projekat " Posao za vas", kroz čiju realizaciju je ostvareno lokalno partnerstvo (detaljnije u poglavlju 19 – Socijalna politika i zapošljavanje, pitanje 98).

Značajan doprinos unaprjeđenju lokalnog partnerstva u zapošljavanju daje mreža lokalnih biroa rada i kancelarija za zapošljavanje koje se nalaze u svim opštinama, Biznis centri formirani u 11 opština i lokalni socijalni savjeti formirani u 18 opština. Takođe, lokalne uprave sve više uvažavaju prijedloge poslodavaca, koji se formulišu u okviru lokalnih socijalnih savjeta, a odnose se na otklanjanje biznis barijera na lokalnom nivou.

f) Sprovođenju politika socijalne inkluzije i njihovog prilagođavanja lokalnim potrebama?

Zakonom o lokalnoj samoupravi (Sl. list RCG, br. 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06) propisano je da radi obezbjeđenja vršenja poslova od neposrednog interesa za lokalno stanovništvo opština osniva Javne službe u oblastima turizma, obrazovanja kulture, fizičke kulture i sporta, tehničke kulture, socijalne i dječje zaštite, zapošljavanja, primarne zdravstvene zaštite u drugim oblastima (član 34); da prenesene poslove u oblastima obrazovanja, primarne zdravstvene zaštite, socijalne i dječje zaštite, zapošljavanja i drugim oblastima od interesa za lokalno stanovništvo opština vrši u skladu sa posebnim zakonom (član 39).

S obzirom da opštinama nijesu delegirane nadležnosti u oblasti socijalne i dječje zaštite, proizilazi da sprovođenje politike socijalne inkluzije nije u nadležnosti jedinica lokalne samouprave.

I pored toga, opštine u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Centra za socijalni rad, međunarodnim organizacijama, NVO-a, imaju aktivnu ulogu u sprovođenju politke socijalne inkluzije, i njihovog prilagođavanja lokalnim potrebama.

Glavni grad Podgorica, svojim odlukama, projektima i programima sprovodi politiku socijalnog staranja svog domicilnog stanovništva, lica sa posebnim potrebama, raseljenih lica, i RAE populacije (Romi, Aškali, Egipćani). Za interna i raseljena lica obezbijeđeno je 24 stana. Za djecu iz RAE populacije osnovan je dječiji vrtić na Koniku koji prima 130 djece. Licima sa posebnim potrebama, dato je na korišćenje prostor od 160m², a za sljedeću godinu je predviđeno formiranje dnevnih centara. Licima u stanju socijalne potrebe dodjeljuju se jednokratne pomoći, ali i obezbjeđuju udžbenici za školovanje djece iz porodica sa socijalnim potrebama.

Opština Bar, u cilju sprovođenja politike socijalne inkluzije formirala je Komisiju za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama i njenim radom aktivno se utiče na osposobljavanju ove kategorije stanovništva, i njihovog uključivanja u život. Projekat „Njega starih lica“ koji Opština implementira uz podršku drugih institucija, vid je socijalne zaštite i pomoći ovoj osetljivoj populaciji, misli se na građane Bara starije od 65 godina slabijeg socijalnog, ekonomskog i zdrastvenog stanja. Dnevni centri koji okupljaju djecu sa posebnim potrebama (ima ih 2), podrška su kako polaznicima tako i njihovim roditeljima oko obrazovanja, vaspitanja i čuvanja. Osobe sa invaliditetom imaju olakšice kod zapošljavanja koje se ogledaju kroz poreske olakšice, prilagođavanje radnih mjesta potrebama lica sa invaliditetom, a sve u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom (Sl.list CG, br. 49/08).

Opština Bijelo Polje, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Ministarstva zdravlja, formirala je J.U. Dnevni centar „TISA“ za lica sa invaliditetom, kao i Centar za podršku djeci sa posebnim potrebama. Isto tako, u toku je izrada lokalnog plana „Akcija za osobe sa invaliditetom“. U saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava u toku je realizacija projekta izgradnje 30 stanova za RAE populaciju.

Opština Berane, u okviru J.U. „Dom zdravlja“ ima odjeljenje za lica sa posebnim potrebama, a u saradnji sa Ministarstvom zdravlja u toku je izgradnja "Dnevnog centra" za navedena lica, kapaciteta 15-20 osoba. U saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a za potrebe RAE populacije, u toku je izgradnja pet kuća vrijednosti 60 hiljada €. Licima u stanju socijalne potrebe dodjeljuje se jednokratna pomoć u zavisnosti od njihovih potreba i mogućnosti Opštine.

Opština Nikšić usvojila je Akcioni plan za RAE populaciju, u skladu sa kojim se sprovode aktivnosti predviđenom dinamikom. Akcionim planom je predviđena i realizovana aktivnost izgradnje četiri stambene jedinice, a za sljedeću godinu planirana je izgradnja još devet stambenih jedinica. U završnoj fazi je izgradnja objekta za smještaj djece sa posebnim potrebama, čiji rad će biti koordiniran od strane javne ustanove koja će uskoro biti osnovana.

Ostale opštine u Crnoj Gori, u granicama svojih finansijskih mogućnosti donose odluke, programe i projekte u cilju sprovođenja politike socijalne inkluzije i njihovog prilagođavanja lokalnim potrebama.

27 Koje su nadležnosti dodijeljene regionalnim/lokalnim vlastima (saobraćaj, životna sredina, prosvjeta i obuka, ekonomski razvoj)?

Zakonom o lokalnoj samoupravi (Sl. list RCG, br. 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06), u skladu sa Ustavom Crne Gore, propisano je da je u vršenju poslova lokalne samouprave opština samostalna i njena prava ne mogu biti uskraćena ili ograničena aktima državnih organa, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim zakonom.

Opština vrši poslove lokalne samouprave koji su od neposrednog i zajedničkog interesa za lokalno stanovništvo. Opština vrši poslove koji su joj prenijeti ili propisom Vlade povjereni. Sopstveni

poslovi opštine utvrđuju se zakonom i statutom opštine. Opština može obavljati i druge poslove koji su od interesa za lokalno stanovništvo, koji nijesu u nadležnosti državnih organa ili drugih organa i organizacija.

Kada su u pitanju sopstveni poslovi, opština, u skladu sa zakonom i drugim propisima, donosi:

- planove i programe razvoja;
- program uređivanja građevinskog zemljišta;
- prostorne i urbanističke planove;
- budžet i završni račun budžeta;
- plan kapitalnih poboljšanja i investicionu politiku;
- program razvoja i zaštite životne sredine.

Opština, u skladu sa zakonom, uređuje i obezbjeđuje:

- uslove za obavljanje i razvoj komunalnih djelatnosti;
- uslove za razvoj preduzetništva;
- vršenje poslova uređenja, korišćenja i zaštite građevinskog zemljišta;
- uslove za očuvanje i zaštitu prirodnih vrijednosti;
- uslove za očuvanje, korišćenje, upravljanje i unaprjeđivanje područja sa prirodnim ljekovitim svojstvima;
- poslove utvrđivanja, naplate i kontrole lokalnih javnih prihoda;
- uslove građenja i upotrebu objekata;
- uslove za zaštitu od elementarnih nepogoda, požara, eksplozija, havarija i drugih akcidentnih i vanrednih događaja i stvara uslove za njihovo otklanjanje.

U okviru sopstvenih nadležnosti, opština vrši i sljedeće poslove:

- stara se o zaštiti erozivnih područja;
- utvrđuje javni interes za eksproprijaciju nepokretnosti za lokalne potrebe;
- vodi evidenciju komunalnih i otpadnih voda, korisnika i zagađivača vodoprivrednih objekata i postrojenja i druge poslove.

Način i uslove obavljanja sopstvenih poslova opština vrši u skladu sa mogućnostima, interesima i potrebama lokalnog stanovništva. Nacrtom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi koji je utvrdila Vlada Crne Gore, 30. 07. 2009. godine, u cilju efikasne implementacije zakonskih rješenja, izvršeno je usklađivanje sopstvenih poslova lokalne samouprave sa novim materijalnim propisima, donijetim nakon 2003. godine.

28 Postoji li pravni okvir koji lokalnim vlastima omogućava uspostavljanje međuopštinskih struktura za opšte ili posebne potrebe (na primjer u sektoru vodosnabdijevanja)?

U Crnoj Gori postoji pravni okvir koji lokalnim vlastima omogućava uspostavljanje međuopštinskih struktura.

Odredbom člana 1 Zakona o lokalnoj samoupravi (Sl. list RCG, br. 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06), utvrđeno je da lokalna samouprava obuhvata pravo građana i organa lokalne samouprave da u granicama utvrđenim zakonom, uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima, na osnovu sopstvene odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. Takođe, Zakonom je propisano da u vršenju poslova iz sopstvene nadležnosti, lokalne samouprave mogu, na principima dobrovoljnosti i solidarnosti, slobodno sarađivati i udruživati sredstva za vršenje poslova od zajedničkog interesa, u cilju zadovoljavanja potreba lokalnog stanovništva.

Skupštine opština mogu, radi zajedničkog, ekonomičnijeg i efikasnijeg vršenja određenih upravnih poslova i poslova javnih službi, osnovati međuopštinsku zajednicu. Zajednica se osniva sporazumom skupština opština. Sporazum o osnivanju zajednice sadrži: osnivače, naziv i sjedište zajednice, predstavljanje i zastupanje zajednice, vrstu, obim i način obavljanja poslova, organe zajednice, način rada i odlučivanja, način finansiranja, način vršenja nadzora od strane opština nad radom zajednice, odgovornost zajednice za vršenje poslova, javnost rada, postupak istupanja iz zajednice, prestanak rada zajednice i druga pitanja od značaja za organizaciju i rad zajednice.

Zajednica se upisuje u evidenciju koju vodi ministarstvo nadležno za poslove lokalne samouprave. Kad je sporazumom utvrđeno da zajednica rješava o pravima i obavezama građana u upravnim stvarima, protiv upravnih akata organa zajednice rješava glavni administrator opštine. Mjesna nadležnost glavnog administratora utvrđuje se u skladu sa odredbama Zakona o opštem upravnom postupku (Sl.list RCG, br. 60/03). Zaposleni u organima zajednice prava, obaveze i odgovornosti ostvaruju u organima opštine u kojoj se nalazi sjedište zajednice. U pogledu nadzora nad radom zajednice, primjenjuju se odredbe Zakona o lokalnoj samoupravi, kojima se uređuju odnosi i saradnja organa lokalne samouprave i državnih organa.

Kao konkretan primjer vezano za postavljeno pitanje, navodimo odredbe Zakona o vodama (Sl. list CG, br. 27/07), člana 155 stav 1, kojim je propisano da obavljanje djelatnosti javnog vodosnabdijevanja i javne kanalizacije obezbjeđuje i uređuje jedinica lokalne samouprave. Takođe, radi obezbjeđenja i usklađivanja zajedničkih interesa u korišćenju voda za navodnjavanje, vodosnabdijevanje, uzgoj riba i dr. ili zaštiti od štetnog dejstva voda, zainteresovana lica se mogu udruživati i vršiti poslove od zajedničkog interesa.

Opštine, shodno Zakonu, mogu osnovati svoju asocijaciju na teritoriji Crne Gore. Asocijacijom se smatra asocijacija koju je osnovalo više od polovine opština. Opštine su iskoristile ovu mogućnost udruživanja i formirale Zajednicu opština Crne Gore, sa sjedištem u Podgorici (vidjeti odgovor na pitanje broj 22 – poglavlje Politički kriterijumi – demokratija i vladavina prava).

U interesu rješavanja problema vodosnabdijevanja u primorskom dijelu Crne Gore, opštine su u martu 2005. godine formirale preduzeće „Vodacom“, koje se bavi poslovima implementacije projekata vezanih za vodosnabdijevanje, odvođenje otpadnih voda i povećanje efikasnosti lokalnih vodovodnih preduzeća. U posljednje tri godine, realizovani su projekti u vrijednosti 20 miliona €, dok je u narednih pet godina predviđena implementacija projekata vezanih za postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u vrijednosti 120 miliona €. Članovi Upravnog odbora su predsjednici primorskih opština (Ulcinj, Bar, Tivat, Kotor i Herceg Novi).

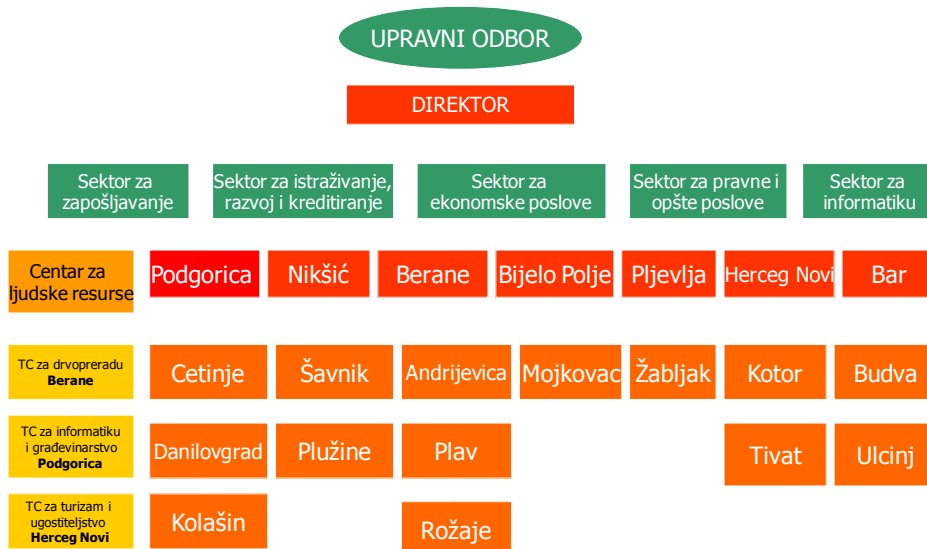
29 Postoje li u vašoj zemlji lokalni ili regionalni biroi za zapošljavanje? Imaju li lokalni biroi za zapošljavanje ulogu u:

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u institucionalnom smislu, predstavlja jedinstvenu službu - javnu ustanovu sa svojstvom pravnog lica. Obavljanje poslova Zavoda uređeno je Zakonom o zapošljavanju (Sl. list RCG, br. 5/02, 79/04 i Sl. list CG 21/08), statutom i podzakonskim aktima.

Svoju djelatnost Zavod obavlja u okviru Centralne službe, koja se nalazi u Podgorici i koju čini 5 sektora i jedna poslovna jedinica. U organizacionom sastavu Sektora za zapošljavanje je 7 regionalnih biroa, koji pokrivaju područje 2 - 4 opštine, i 14 kancelarija u manjim opštinama, koji su organizaciono vezani za regionalne biroe. Tako postavljenom organizacijom Zavoda obezbijedena je teritorijalna pokrivenost u ostvarivanju njegovih funkcija.

Obavljanje djelatnosti Zavoda se u osnovi zasniva na funkcionalnoj povezanosti i međuzavisnosti horizontalne i vertikalno uspostavljene organizacione strukture.

ORGANIZACIONA ŠEMA ZZZ CG

a) Sprovođenju nacionalnih politika tržišta rada;

Uloga regionalnih i lokalnih organizacionih djelova (biroa i kancelarija) Zavoda u sprovođenju nacionalne politike tržišta rada odvija se u zavisnosti od karaktera pojedinih programa koji se, u okviru te politike, realizuju posredstvom Zavoda. Regionalni i lokalni organizacioni djelovi Zavoda (biroi i kancelarije) su, u većoj ili manjoj mjeri, uključeni u realizaciju gotovo svih mjera aktivne politike koje se realizuju posredstvom Zavoda, tim prije što oni predstavljaju „servis“ nezaposlenim licima u realizaciji navedenih mjera na tim područjima.

U realizaciji nekih programskih aktivnosti regionalni biroi moraju ostvariti i neposredniju saradnju sa lokalnim upravama, odnosno javnim ustanovama sa područja pojedinih opština, kao što je npr. realizacija programa javnih radova (lokalnih i državnih). To je posebno došlo do izražaja u toku realizacije programa "Posao za vas", namijenjenog sjevernim, nerazvijenijim opštinama.

b) Korišćenju aktivnih politika tržišta rada u suzbijanju strukturne nezaposlenosti;

Regionalni biroi za zapošljavanje imaju važnu ulogu u **sagledavanju strukture i karaktera nezaposlenosti** na svojim područjima i, saglasno tome, predlaganju načina njegovog rješavanja, odnosno, selekciji i izboru lica koja će se uključiti u određene programe primjerene pojedinim kategorijama nezaposlenih.

Posebno značajnu ulogu regionalni biroi rada i kancelarije ostvaruju na području saradnje sa poslodavcima: kroz posredovanje, selekciju i izbor kadrova za potrebe poslodavaca, kroz organizovanje obuke i obrazovanje nezaposlenih lica za njihove potrebe, kroz anketiranje, u pogledu obima i strukture, neposredno i srednjoročno potrebnog kadra, itd.

c) Upravljanju projektima i/ili nadzoru projekata?

Uloga regionalnih biroa za zapošljavanje u realizaciji pojedinih programa je neophodna, odnosno, neke od tih programa bi bilo vrlo teško realizovati bez njihovog neposrednog učešća, kako u fazi pripreme realizacije tih programa, kroz selekciju i izbor kandidata-polaznika programa i predlaganja

izvođača programa, tako i u fazi njihove praktične realizacije, kroz koju se obezbjeđuje praćenje dinamike i kvaliteta izvođenja tih programa.

(Vidjeti detaljnije u poglavlju 19, odgovor 96)

30 Da li je na snazi proces decentralizacije ili dekoncentracije administrativnih i političkih struktura ili se tek očekuje?

Prema Ustavu Crne Gore iz 2007. godine, prihvatanjem načela Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, donošenjem Zakona o lokalnoj samoupravi i više materijalnih zakona, stvoren je kvalitetan institucionalni i pravni okvir za dalji razvoj i jačanje lokalne samouprave u Crnoj Gori.

Ustavom Crne Gore stvorene su pretpostavke za dalji proces demokratizacije i **decentralizacije** lokalne samouprave. Ustavom se jemči pravo na lokalnu samoupravu, a propisano je da se pojedini poslovi državne uprave prenose zakonom na lokalnu samoupravu ili drugo pravno lice. Osim toga, pojedini poslovi državne uprave povjeravaju se propisom Vlade lokalnoj samoupravi ili drugom pravnom licu. Opredijeljenost Crne Gore u pravcu pospješivanja decentralizacije propisana je Ustavom i u segmentu koji se odnosi na lokalnu samoupravu, kojim je utvrđeno da opština: ima svojstvo pravnog lica, vrši određena svojinska ovlašćenja na stvarima u državnoj svojini u skladu sa zakonom, ima imovinu, ima budžet, kao i da je samostalna u vršenju svojih nadležnosti.

U pogledu formi akata kojima se vrši delegiranje poslova na lokalnu samoupravu, prenošenje poslova vrši se zakonom, dok se povjeravanje poslova vrši uredbom Vlade, kojoj prethodi elaborat o opravdanosti, u skladu sa Zakonom o državnoj upravi (Sl. list RCG, br. 38/03 i Sl. list CG, br. 22/08). Zakonom o lokalnoj samoupravi (Sl. list RCG, br. 42/03, 28/04, 75/05, 13/06), propisano je da je opština samostalna u vršenju svojih poslova i da njena prava ne mogu biti uskraćena ili ograničena aktima državnih organa, osim u slučajevima i pod uslovima utvrđenim Zakonom, u skladu sa Ustavom. Na taj način, kroz pozitivno-pravne propise stvorena je mogućnost za sprovođenje daljeg procesa decentralizacije, kroz jačanje kapaciteta lokalnih samouprava i bolje zadovoljavanje potreba građana.

Pojedina ministarstva i drugi organi uprave imaju organizacione jedinice po opštinama. Na taj način su bliži građanima i obezbjeđuju efikasnije i ekonomičnije zadovoljavanje njihovih prava, obaveza i pravnih interesa.

Zakonom o lokalnoj samoupravi je propisano i da se vršenje pojedinih poslova iz nadležnosti organa državne uprave može zakonom prenijeti opštini kada se, na taj način, obezbjeđuje njihovo efikasnije i ekonomičnije vršenje. Prenesene poslove u oblastima obrazovanja, primarne zdravstvene zaštite, socijalne i dječije zaštite, zapošljavanja i drugim oblastima od interesa za lokalno stanovništvo, opština vrši u skladu sa posebnim zakonom.

Mogućnost **dekoncentracije poslova uprave** propisana je i Zakonom o lokalnoj samoupravi. Propisom Vlade se vršenje pojedinih poslova iz nadležnosti organa državne uprave može povjeriti opštini. Uslovi pod kojima se prenose, odnosno povjeravaju poslovi opštini, uređuju se Zakonom (član 38). Za obavljanje određenih poslova iz nadležnosti organa lokalne uprave, posebno u odnosu na ostvarivanje prava građana, organi uprave mogu organizovati **rad u mjesnim zajednicama**, o čemu građani moraju biti adekvatno obaviješteni. Poslove, način i mjesto njihovog vršenja određuje glavni administrator.

Zakonom o državnoj upravi propisano je da pojedine poslove državne uprave, između ostalih, vrše organi lokalne samouprave, kada su im ti poslovi prenijeti, odnosno povjereni.

Decentralizacija, tj. prenošenje poslova sa države na lokalnu samoupravu je generalni standard koji predstavlja implementaciju načela Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. Decentralizaciju prati kontrola zakonitosti rada jedinica lokalne samouprave, a dekoncentraciju kontrola zakonitosti i cjelishodnosti rada jedinica lokalne samouprave, odnosno područnih jedinica organa državne uprave. Decentralizaciju prati finansijska autonomija i povećanje sopstvenih izvora prihoda koji su uslov za nesmetano funkcionisanje lokalne samouprave. Zakonom kojim se prenose poslovi,

odnosno uredbom Vlade kojom se povjeravaju poslovi lokalnoj samoupravi ili drugom pravnom licu, mora se utvrditi i način njihovog finansiranja.

U Crnoj Gori postoji **dekoncentracija političkih struktura**, u vidu djelovanja političkih partija koje svoje predstavnike delegiraju u Skupštinu Crne Gore, 21 lokalni parlament i dvije skupštine gradske opštine, na osnovu broja glasova birača na izborima.

Shodno Zakonu o izboru odbornika i poslanika (Sl. list RCG, br. 4/98, 5/98, 17/98, 14/00, 18/00, 9/01, 41/02, 46/02, 45/04, 48/06, 56/06), građani biraju odbornike i poslanike na osnovu slobodnog, opšteg, jednakog i neposrednog biračkog prava, tajnim glasanjem. U Skupštinu Crne Gore bira se jedan poslanik na 6.000 birača. U skupštinu opštine, Prijestonice i Glavnog grada bira se 30 odbornika i još po jedan odbornik na svakih 5.000 birača. Odbornik, odnosno poslanik, bira se u izornoj jedinici, na osnovu liste političke stranke (stranačka izborna lista), koalicije političkih stranaka (koaliciona izborna lista), odnosno grupe građana (izborna lista grupe građana) (u daljem tekstu: izborna lista). Izbor odbornika obavlja se u opštini kao jedinstvenoj izornoj jedinici, dok se izbor poslanika obavlja na nivou države kao jedinstvene izborne jedinice.

Pored Skupštine Crne Gore i skupština jedinica lokalne samouprave, svoje predstavnike političke partije i građani biraju za skupštine gradskih opština, shodno Zakonu o Glavnom gradu (Sl.list RCG, br. 65/05). Zakonom o Glavnom gradu je propisano da skupštinu gradske opštine biraju građani gradske opštine na osnovu slobodnog, opšteg, jednakog i neposrednog biračkog prava i da se u skupštinu gradske opštine bira 20 odbornika i još po jedan odbornik na svakih 5000 birača.

Na osnovu iznijetog, zaključuje se da je u Crnoj Gori na snazi proces decentralizacije i dekoncentracije administrativnih i političkih struktura, da postoji pozitivno-pravni osnov za dalju decentralizaciju, kao i da se kroz realizaciju brojnih projekata iz oblasti jačanja kapaciteta lokalnih samouprava osnažuju lokalne samouprave da samostalno vrše sve veći broj poslova i da na taj način servisiranje usluga bude bliže građanima, što će na kraju obezbijediti kvalitetnije zadovoljavanje potreba stanovnika u određenoj lokalnoj zajednici.

II. Institucionalni okvir

31 Molimo vas dostavite opis nadležnih organa odgovornih za programiranje i primjenu pomoći EU i drugih pomoći u vašoj zemlji, posebno onih tijela i struktura koje će upravljati IPA komponentama III i IV (planiranje, programiranje i sprovođenje)? Ovaj opis treba da uključi i pregled zadataka i odgovornosti svakog navedenog organa. Poseban naglasak se treba staviti na programe/projekte socioekonomskog razvoja, uključujući i projekte saobraćajne infrastrukture i zaštite životne sredine, MSP i regionalnog razvoja te na mjere razvoja ljudskih resursa.

U cilju efikasnog programiranja i pripreme uvođenja decentralizovanog implementacionog sistema (DIS-a), imenovane su sljedeće strukture, koje obavljaju poslove propisane Okvirnim sporazumom [Aneks A]:

- a. *Odlukom br: 03-101412504/3* od 24. septembra 2009. godine, imenovana je prof. dr Gordana Đurović, ministar za evropske integracije, za Nacionalnog IPA koordinatora (NIPAC);
- b. *Odlukom br: 03-10140/32504/4* od 24. septembra 2009. godine, imenovan je dr Igor Lukšić, ministar finansija, za Službenika nadležnog za akreditaciju (CAO);
- c. *Rješenjem Ministarstva finansija br: 9672/1* od 20. oktobra 2009. godine, imenovan je Boris Bušković pomoćnik ministra za trezor, za Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO);
- d. *Rješenjem Ministarstva finansija br: 01-2194/1*, Nataša Kovačević je imenovana za Službenika nadležnog za ovjeravanje programa (PAO) i koordinatora Odjeljenja za finansiranje i ugovaranje (CFCU). Konstituisanjem novog sastava Vlade, ona sada obavlja funkciju pomoćnika ministra finansija, a CFCU je reorganizovan u Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći sa dva odjeljenja: Odjeljenje za ugovaranje sredstava EU pomoći i Odjeljenje za finansiranje sredstava EU pomoći;
- *Rješenjem br: 01 – 511* od 2. oktobra 2009. godine, od strane NIPAC-a, imenovan je Aleksandar Drljević, pomoćnik ministra za evropske integracije (Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU) za Strateškog koordinatora za IPA III i IV komponentu;
- *Rješenjem br: 01 – 510* od 2. oktobra 2009. godine, od strane NIPAC-a, imenovana je Ratka Sekulović, pomoćnik ministra za evropske integracije (Sektor za programe prekogranične saradnje), za Koordinatora programa prekogranične saradnje (CBC koordinator).

IPA I komponenta

Na osnovu člana 37, stav 2, Zakona o državnoj upravi (Sl. list RCG, br. 38/03 i Sl. list CG, br. 22/08), donešen je *Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva za evropske integracije*. U sklopu Ministarstva za evropske integracije, Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU vrši poslove koji se odnose na: koordinaciju procesa programiranja, monitoringa i evaluacije programa tehničke i finansijske podrške Evropske unije, njenih država članica i druge podrške koja se odnosi na proces pridruživanja Evropskoj uniji; koordinaciju saradnje državnih organa sa institucijama, organima i tijelima Evropske unije, njenim državama članicama i drugim državama u oblastima pružanja njihove tehničke podrške procesu evropskih integracija.

U Sektoru se obavljaju poslovi koji se odnose na: koordinaciju procesa analize potreba, programiranje, potvrđivanje projekata, monitoring i izvještavanje o podršci Evropske unije za jačanje institucija za ispunjavanje političkih, ekonomskih kriterijuma i postizanje evropskih standarda, podršku koju Evropska unija pruža zemljama regiona u okviru Višekorisničkog Instrumenta za pretpristupnu podršku i koordinaciju podrške u okviru Programa Zajednice. U

Sektoru se takođe vrše poslovi koji se odnose na koordinaciju rada struktura za programiranje sredstava podrške Evropske unije, kao i drugi poslovi iz djelokruga rada Ministarstva.

Što se tiče programiranja i sprovođenja projekata iz IPA I komponente, neophodno je naglasiti da su u resornim ministarstvima imenovani Visoki programski službenici (Senior Programming Officer – SPO), kao i to da je u toku formiranje Jedinica za sprovođenje projekata (PIU). Navedene strukture u okviru resornih ministarstava su dužne da vode računa o horizontalnom aspektu programiranja IPA sredstava. Njihova uloga je sljedeća:

- obaveštavanje sektora unutar ministarstva, kao i organa državne uprave koji se nalaze pod nadležnošću resornog ministarstva, o početku programiranja IPA sredstava;
- priprema projektnih ideja i opisa projekata iz resora ministarstva;
- koordinacija aktivnosti organa državne uprave koji se nalaze pod nadležnošću resornog ministarstva;
- organizovanje konsultacija sa predstavnicima civilnog sektora, aktivnim u području djelovanja resora;
- prioritizacija projektnih ideja i opisa projekata unutar sektora i, u tu svrhu, održavanje konsultativnih sastanaka sa zainteresovanim stranama;
- definisanje rezervnih projektnih ideja i opisa projekata;
- podnošenje projektnih ideja NIPAC-u, u formi matrice logičkog okvira;
- razrada projektnih prijedloga, potvrđenih od strane NIPAC-a, Komisije za evropske integracije i Delegacije Evropske komisije, u opise projekata;
- izvještavanje NIPAC-a o procesu programiranja.

Takođe, u Pravilnicima o organizaciji i sistematizaciji resornih ministarstava, u narednom periodu, će se izvršiti izmjene i dopune istih, kako bi se razdvojile funkcije programiranja i implementacije između službenika u okviru Jedinica za sprovođenje projekata.

Takođe, na osnovu zaključaka sa IPA komisije održane 07.10.2009. godine, u svakom resornom ministarstvu imenovaće se Službenik nadležan za upravljanje rizikom i Službenik nadležan za prijavljivanje nepravilnosti.

IPA II komponenta

U skladu sa *Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva za evropske integracije*, Sektor za programe prekogranične saradnje obavlja poslove koji se odnose na: koordinaciju procesa analize potreba, izradu programa prekogranične saradnje (susjedskih i transnacionalnih), potvrđivanje projekata, monitoring i izveštavanje o prekograničnim programima saradnje u okviru podrške Evropske unije i njenih država članica, kao i na saradnju sa institucijama, organima i tijelima Evropske unije, zemalja članica Evropske unije i država jugoistočne Evrope na području prekogranične saradnje.

Sektor vrši poslove vezane za stručnu pomoć ministarstvima, drugim državnim organima i organima lokalne samouprave, kao i organizacijama civilnog društva, u vezi sa programima prekogranične saradnje; učestvuje u radu zajedničkih struktura za implementaciju programa prekogranične saradnje, koordinira učešće i učestvuje u radu radnih tijela za koordinaciju donatorskih aktivnosti usmjerenih na prekograničnu saradnju, obavlja i druge poslove u djelokrugu rada Ministarstva.

Crna Gora, u okviru IPA 2007- 2013, učestvuje u četiri bilateralna prekogranična programa sa zemljama susjedima (Crna Gora – Albanija, Crna Gora – Bosna i Hercegovina, Crna Gora – Hrvatska i Crna Gora – Srbija), IPA Jadranskom prekograničnom programu i dva transnacionalna programa (transnacionalni program Jugoistočna Evropa (SEE TP - South East Europe Transnational Programme) i Mediteranski Program (MED- Meditterannian Programme).

Nadležni organi odgovorni za programiranje i primjenu pomoći EU u Crnoj Gori su: Operativna struktura (OS), Zajednički odbor za praćenje (ZOP) i Zajednički tehnički sekretarijat (zajedno sa Antenom) - ZTS.

Operativna struktura, odgovorna za programiranje i praćenje sprovođenja programa u Crnoj Gori je Ministarstvo za evropske integracije. Kao koordinator IPA fondova u Crnoj Gori, Ministarstvo je zaduženo za koordinaciju i upravljanje IPA II komponentom – Regionalna i prekogranična saradnja, u okviru kojih Crna Gora učestvuje u pomenutih sedam programa. Po članu 91 IPA Implementacione uredbe, ova struktura je odgovorna za pripremu prekograničnih programa, kao i za uspostavljanje Zajedničkih tehničkih sekretarijata (ZTS) i praćenje njihovog rada. U saradnji sa istim, OS obezbjeđuje kvalitet sprovođenja prekograničnog programa, kao i njegovu promociju. Takođe, OS, tj. Ministarstvo za evropske integracije, je odgovorno za slanje Evropskoj komisiji, Delegaciji Evropske komisije u Crnoj Gori i NIPAC-u godišnjih izvještaja i konačnih izvještaja o sprovođenju prekograničnih programa.

Zajednički odbor za praćenje, u okviru prekograničnog programa, predstavlja tijelo sa pravom odlučivanja. Nakon usvajanja Operativnih dokumenata za sva četiri bilateralna prekogranična programa, Ministarstvo za evropske integracije je imenovalo članove Zajedničkih odbora za praćenje, zajedničkih tijela koja predstavljaju najviše organe odlučivanja u okviru ovih programa. Oni broje po sedam članova. U sastavu Zajedničkih odbora za praćenje, kao stalni članovi sa pravom glasa, osim predstavnika Ministarstva za evropske integracije, nalaze se i predstavnici sljedećih ministarstava i institucija: Ministarstva uređenja prostora i zaštite životne sredine, Ministarstva unutrašnjih poslova i javne uprave, Ministarstva ekonomije, Kancelarije za održivi razvoj i Zajednice opština. Takođe, u Zajedničkim odborima za praćenje su, u svojstvu posmatrača, prisutni predstavnici Ministarstva finansija (Sektora za finansiranje i ugovaranje EU podrške) i Ministarstva inostranih poslova. Za IPA Jadranski program, kao i transnacionalne programe Jugoistočna Evropa i MED, pored predstavnika svake države članice programa, predstavnici Ministarstva za evropske integracije su punopravni članovi Zajedničkog odbora za praćenje. Odgovornosti Zajedničkog odbora za praćenje su, između ostalog i praćenje implementacije programa, razmatranje godišnjih i finalnih izvještaja o implementaciji kao i razmatranje i odobravanje svakog prijedloga za izmjenu sadržaja prekograničnog programa. Osim ovoga, Zajednički odbor za praćenje će povremeno, na osnovu dokumentacije koju prilažu Operativne strukture, procjenjivati napredak ostvaren u smislu postizanja posebnih (i kvantifikovanih) programskih ciljeva.

Shodno članu 139 (4) IPA implementacione uredbe, a u cilju efikasne implementacije Programa, Operativne strukture su osnovale Zajedničke tehničke sekretarijate, koji će pomagati Zajedničkom odboru za praćenje i Operativnim strukturama u izvršenju svojih obaveza. Zajedničkim tehničkim sekretarijatom, za bilateralne susjedske programe, zajedno upravljaju obje Operativne strukture. Za bilateralne programe Zajednički tehnički sekretarijati se nalaze: u Skadru, sa Antenom u Podgorici (za program sa Albanijom); u Sarajevu, sa Antenom u Nikšiću (za program sa Bosnom i Hercegovinom); u Kotoru, sa Antenom u Dubrovniku (za program sa Hrvatskom) i u Prijepolju, sa Antenom u Bijelom Polju (za program sa Srbijom). Zajednički tehnički sekretarijat za IPA Jadranski prekogranični program se nalazi u Akvili, za transnacionalni program Jugoistočna Evropa u Budimpešti, a za Mediteranski program u Marseju.

Zajednički tehnički sekretarijat je administrativni organ zadužen za svakodnevno upravljanje programom koji u saradnji sa Operativnim strukturama, između ostalog, razrađuje cjelokupnu strategiju informisanja o programu i cjelokupni sistem odnosa s javnošću vezano za program, od internet adrese i komunikacije sa medijima do organizovanja zajedničkih seminara i konferencija i izrade informativnog i reklamnog materijala. Osim toga, organizuju sastanke Zajedničkog odbora za praćenje, informativne kampanje i druge aktivnosti i upravljaju programskom bazom podataka. Kada govorimo o Pozivima na projekte, odgovornosti Zajedničkog tehničkog sekretarijata i njegove Antene su pomaganje potencijalnim korisnicima u pronalaženju partnera i definisanju programa, prijem i registraciju aplikacija, izvršenje inicijalne procjene i pripremu dokumentacije za proces evaluacije i pomoć Zajedničkom odboru za praćenje ili Upravnom odboru (Zajedničkom odboru za evaluaciju) u ocjenjivanju i odabiru projekata.

IPA III i IV komponenta

U skladu sa članom 28. IPA Implementacione regulative, odgovarajuća Operativna struktura nadležna je za pripremu odgovarajućeg programskog dokumenta. Operativna struktura za upravljanje i sprovođenje IPA komponenti III i IV se sastoji od sljedećih tijela:

- Organ nadležan za Operativni program – unutar ministarstva odgovarajuća/e unutrašnje jedinice (rukovodilac Operativne strukture);
- Organ nadležan za prioritete/mjere - unutar ministarstva odgovarajuća/e unutrašnje jedinice;
- Organ nadležan za ugovaranje i sprovođenje – Sektor za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava EU (CFCU) Ministarstva finansija.

Organ nadležan za Operativni program obavlja skup aktivnosti koje se mogu podvesti pod sljedeće poslove:

- koordinaciju pripreme/revizije i sprovođenja Operativnog programa;
- akreditaciju decentralizovanog sistema upravljanja fondovima EU, u saradnji sa nacionalnim službenikom za odobravanje;
- funkcionisanje Sektorskog nadzornog odbora;
- izvještavanje prema Nacionalnom IPA koordinatoru, Strateškom koordinatoru, Nacionalnom službeniku za odobravanje i Evropskoj komisiji.

Organ nadležan za prioritete/mjere - unutar ministarstva odgovarajuća/e unutrašnje jedinice obavlja skup aktivnosti koje se mogu podvesti pod sljedeće poslove:

- priprema dijelove/izmjene (reviziju) Operativnog programa u okviru područja svoje sektorske nadležnosti;
- sprovodi prioritete/mjere Operativnog programa u okviru područja svoje nadležnosti;
- priprema podataka i izvještaja u okviru sektorske nadležnosti.

Organ nadležan za ugovaranje i sprovođenje – Sektor za ugovaranje i finansiranje programa iz sredstava EU Ministarstva finansija, obavlja skup aktivnosti koje se mogu podvesti pod sljedeće poslove:

- sprovodi postupke javnih nabavki, njihovu ocjenu, ugovaranja i plaćanja u skladu sa PRAG pravilima;
- priprema tendersku dokumentaciju i provjerava tehničke specifikacije i opise poslova pripremljene od korisnika;
- pruža podršku u izradi dokumentacije za Sektorski nadzorni odbor o napretku postignutom u cilju ostvarivanja mjera, kao i podršku u izradi sektorskih godišnjih i završnih izvještaja o sprovođenju projekata.

Sve detaljnije aktivnosti, uloge i odgovornosti Operativnih struktura biće detaljnije regulisane posebnim sporazumima koji će biti pripremljeni i potpisani između Nacionalnog službenika za odobravanje i rukovodilaca Operativnih struktura, kao i između samih tijela koja čine Operativnu strukturu.

Sastav Operativne strukture moguće je utvrditi nakon utvrđivanja prioriteta u okviru Operativnih programa, kao i formulisanja mjera i projekata za njihovu realizaciju.

32 Kako se obezbjeđuje koordinacija između nadležnih organa i tijela centralne vlasti (rješenja predviđena za obezbjeđivanje međuresorske koordinacije)?

Koordinacija IPA i komponente

Na osnovu Okvirnog sporazuma između Vlade Crne Gore i Evropske komisije o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja Instrumenta pretpristupne podrške (IPA), Nacionalni IPA koordinator (NIPAC) je zadužen za sveukupnu koordinaciju pomoći u okviru IPA programa. On obezbjeđuje partnerstvo između Evropske komisije i nacionalnih organa i blisku vezu između procesa pridruživanja i korišćenja pretpristupne pomoći u okviru IPA programa. NIPAC snosi ukupnu odgovornost za usklađivanje i koordinaciju programa

obezbjedeđenih na osnovu IPA programa, kao i za izradu godišnjih programa za IPA I komponentu. Takođe, ključnu ulogu u procesu koordinacije ima IPA komisija, koju je Vlada u septembru 2009. godine, formirala Odlukom o obrazovanju Komisije za koordinaciju Instrumenta za pretpristupnu pomoć. Komisijom predsjedava NIPAC, a njen sastav čine SPO službenici. Zadaci IPA Komisije su:

- praćenje procesa programiranja i utvrđivanje prioriteta projekata u skladu sa evropskim i relevantnim nacionalnim dokumentima;
- razmatranje dostavljenih projektnih ideja;
- koordinacija sa aktivnostima ostalih donatora;
- razmatranje spornih pitanja u vezi sa kandidovanim projektima;
- davanje preporuka radi povezivanja srodnih projektnih ideja u jedan projekat;
- selekcija projekata u skladu sa preporukama nacionalnog IPA koordinatora;
- praćenje sprovođenja IPA projekata;
- predlaganje mjera za realizaciju programa;
- rješavanje prijedloga vezanih za eventualne izmjene opisa projekata;
- rješavanje pitanja vezanih za nacionalno kofinansiranje;
- usklađivanje nacionalnih stavova prije svake sjednice Sektorskog odbora za monitoring IPA komponente - Pomoć tranziciji i izgradnja institucija i Zajedničkog odbora za monitoring IPA-e, koji su predviđeni Okvirnim sporazumom između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA);
- praćenje aktivnosti u vezi sa pripremama korišćenja ostalih IPA komponenti;
- praćenje izrade Strateškog koherentnog okvira i Operativnih programa za IPA III i IV komponentu.

U zavisnosti od pitanja koja se nalaze na dnevnom redu IPA Komisije, predsjednik može pozvati na sjednicu predstavnike organa državne uprave, drugih institucija i organizacija, predstavnike struktura odgovornih za uspostavljanje decentralizovanog implementacionog sistema (Nacionalni službenik za akreditaciju, Nacionalni službenik za ovjeravanje, Službenik nadležan za ovjeravanje programa, predstavnik tijela za reviziju i pomoćnik ministra finansija nadležan za sektor interne revizije), kao i druge naučne i stručne radnike koji nijesu članovi IPA Komisije.

Uz podršku Programa za razvoj kapaciteta (CDP), pripremljeno je Uputstvo za programiranje IPA I komponente. Shodno navedenom, koordinacija programiranja IPA podrške se sprovodi preko Ministarstva za evropske integracije (Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU) i IPA komisije. Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU, sprovodi sljedeće aktivnosti:

- rukovodi procesom programiranja;
- u saradnji sa Delegacijom Evropske komisije, resornim ministarstvima i drugim nadležnim institucijama Crne Gore, koordinira pripremu i vrši reviziju Višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta (MIPD);
- koordinira aktivnosti zainteresovanih strana tokom identifikacije i formulacije projekata;
- posreduje između korisnika/potencijalnih korisnika i Delegacije Evropske komisije;
- utiče na povezivanje sektorskih prioriteta i vodi računa o uključivanju nacionalnih prioriteta u IPA programe;
- definiše vremenski okvir za pripremu i dostavljanje projektnih ideja i opisa projekata od strane potencijalnih korisnika IPA sredstava;
- održava redovne kontakte i konsultacije sa nacionalnim institucijama, a takođe, ukazuje na nedostatke u pojedinim sektorima;
- obezbjeđuje stručnu podršku nadležnim institucijama tokom faze programiranja IPA sredstava, u smislu ekspertske pomoći institucijama koje nijesu osposobljene da samostalno pristupe procesu;
- u slučaju potrebe, traži dodatna pojašnjenja vezana za dostavljene projektne ideje i organizuje sektorske sastanke ukoliko procijeni da je to neophodno;
- procjenjuje dostavljene prijedloge projekata u skladu sa odgovarajućim kriterijumima (Aneks 6 Uputstva);

- ukoliko je potrebno, upućuje sugestije nadležnim institucijama, u cilju poboljšanja kvaliteta projektnih ideja;
- izvještava Vladu o procesu programiranja IPA, formulisanju i sprovođenju projekata;
- podnosi Delegaciji Evropske komisije konačnu listu i opise projekata, utvrđene u procesu programiranja;
- potpisuje Finansijski sporazum sa Evropskom komisijom nakon njegovog usvajanja od strane Vlade;
- vrši nadzor procesa programiranja, pripreme i sprovođenja programa i projekata u cilju unaprjeđenja procesa programiranja, blagovremene identifikacije, uklanjanja i smanjenja potencijalnih problema u procesu programiranja i sprovođenja programa i projekata;
- u partnerstvu sa Delegacijom Evropske komisije informiše javnost o programima pomoći Evropske unije u Crnoj Gori;
- podnosi zahtjev Evropskoj komisiji i Delegaciji Evropske komisije za preusmjeravanje sredstava u okviru projekata koje finansira Evropska unija.

Koordinacij IPA II komponenta

Među tijelima centralne vlasti, pored Ministarstva za evropske integracije, u programiranju i implementaciji programa u okviru IPA II komponente učestvuju i predstavnici drugih relevantnih ministarstava i državnih institucija. Kao što je već navedeno, oni su predstavnici Zajedničkih odbora za praćenje za bilateralne prekogranične programe saradnje u kojima učestvuje Crna Gora.

Sastanci Zajedničkih odbora za praćenje se održavaju najmanje dva puta godišnje. Na njima se donose konačne odluke o svim aktuelnim problemima programa, daju smjernice za najvažnije aktivnosti koje treba preduzeti i usvajaju programska dokumenta. Za svaki od bilateralnih programa, održani su sastanci Zajedničkih odbora za praćenje, na kojima je bilo riječi o zajedničkim strukturama za upravljanje datim bilateralnim programima i o vrijednostima zajedničkih projekata koji će se finansirati kroz IPA II komponentu. Usvojena su i Pravila o radu pomenutih odbora i donesene važne odluke vezane za načine odlučivanja o budućim projektima, raspodjeli sredstava po mjerama programa, datumima objave Poziva za projekte itd.

Pored redovnih sastanaka, predstavnici navedenih institucija odlučuju i putem pisane procedure, onda kada je neophodno što prije donijeti odluku o važnom pitanju programa (pr. usvajanje Aplikacionih paketa za Pozive za projekte, usvajanje Godišnjeg izvještaja o implementaciji i sl.).

Na taj način predstavnici tijela centralne vlasti, u koordinaciji sa Ministarstvom za evropske integracije i ostalim članovima Zajedničkih odbora za praćenje, donose konačne odluke o upravljanju programima i njihovoj implementaciji.

U narednom periodu je planirano održavanje pripremnih sastanaka Zajedničkih odbora za praćenje, kojima će prisustvovati članovi Odbora imenovanih od strane Crne Gore – predstavnici Ministarstva za evropske integracije i relevantnih ministarstava i institucija koje učestvuju u radu Odbora. Ovi sastanci će, za svaki program, biti održavani prije zvaničnih sastanaka Zajedničkih odbora za praćenje, sa ciljem boljeg upoznavanja i pripreme za iste (za detalje pogledati odgovor na pitanje 31).

33 Kako se obezbjeđuje koordinacija između centralnog nivoa i, tamo gdje je to od značaja, regionalnih/lokalnih nivoa?

Kada je riječ o projektima iz IPA I komponente, u proces programiranja i pripremu za implementaciju programa, ispred lokalne uprave je uključena Zajednica opština. Ona je osnovana 1972. godine, kao udruženje svih opština Crne Gore. Zajednica je 2001. godine organizovana kao nevladina organizacija svih lokalnih zajednica u Crnoj Gori, radi zastupanja interesa opština pred centralnim vlastima, pomoći opštinama u razvoju lokalne samouprave i razvijanja međunarodne saradnje. Nakon donošenja Zakona o lokalnoj samoupravi 2003. godine, Zajednica se registruje

kao nacionalno udruženje lokalnih zajednica Crne Gore, na principima dobrovoljnosti i solidarnosti, radi vršenja poslova od zajedničkog interesa za članice. Misija Zajednice opština Crne Gore je da, kroz pružanje usluga članicama, zastupanje njihovih interesa i ostvarivanje odnosa i saradnje sa državnim organima, drugim nacionalnim udruženjima i međunarodnim organizacijama, postane istinski predstavnik decentralizovane, depolitizovane i demokratske lokalne samouprave, sposobne da svoje poslove i zadatke vrši zakonito, efikasno i ekonomično i u interesu građana.

Predstavnici lokalnih nivoa (opština) su od samog početka bili uključeni u proces programiranja i pripremu za implementaciju programa u okviru **IPA II komponente**. Kao članovi Operativnog tima i Drafting tima, učestvovali su u donošenju Operativnih programa, određivanju programskog područja i njegovih prednosti i nedostataka i određivanju programskih prioriteta i mjera. Predstavnik Zajednice opština, udruženja lokalnih uprava u Crnoj Gori, član je Zajedničkih odbora za praćenje i učestvuje u donošenju najvažnijih odluka o programu (to podrazumijeva i prisustvo na redovnim sastancima Zajedničkih odbora za praćenje i učešće u pisanoj proceduri).

a) Održavaju li se redovni koordinacioni sastanci?

- Predstavnici Ministarstva za evropske integracije, kao Operativne strukture u Crnoj Gori, i Zajedničkih tehničkih sekretarijata i Antena, održavaju redovne koordinacione i informativne sastanke sa predstavnicima crnogorskih opština. Njihova učestalost i svrha zavise od faze u implementaciji programa.
- Prije objave Poziva za projekte, u 2008.god. predstavnici Zajedničkih tehničkih sekretarijata i Antena su održali sastanke sa svim crnogorskim opštinama. Cilj ovih sastanaka je bila promocija programa prekogranične saradnje i sticanje neposrednog uvida u kapacitete i potrebe potencijalnih korisnika fondova u okviru IPA II komponente. Predstavnici opština su upoznati sa mogućnostima koje pruža ova komponenta, raspoloživim i potrebnim sredstvima za učešće u IPA II programima, a lokalne uprave su upoznate i sa važnošću formiranja ekipe za IPA projekte i obezbjeđivanju sredstava u okviru opštinskih budžeta namijenjenih za učešće u projektima iz IPA II komponente.
- U cilju promocije programa i upoznavanja sa mogućnostima koje nudi IPA II komponenta, u 2009. godini su održani informativni sastanci u nizu crnogorskih opština, na kojima su predstavnici Ministarstva za evropske integracije, zajedno sa predstavnicima Zajedničkih tehničkih sekretarijata i Antena, održali prezentacije svih sedam programa u okviru IPA II komponente, što je uključivalo informacije o: prioritetima i mjerama programa, finansijskim alokacijama po godinama, zajedničkim strukturama za upravljanje programima, prihvatljivim aktivnostima i tipovima projekata, mogućim partnerstvima, itd. Sastanci su bili otvoreni za pitanja učesnika i doprinijeli razjašnjavanju eventualnih nedoumica potencijalnih aplikanata u vezi sa njihovim učešćem u ovim programima. Posjećene su i najmanje razvijene opštine na sjeveru Crne Gore, kojima je, u cilju još bolje informisanosti o prekograničnim programima, posvećena posebna pažnja.
- Predstavnici opština učestvovali su na Forumima za traženje partnera za sva četiri bilateralna programa. Ovi forumi su, uz podjelu na tematske radionice, omogućili upoznavanje potencijalnih aplikanata, razmjenu iskustava i projektnih ideja i razvijanje partnerstava za buduće projekte.
- Nakon objave Poziva za projekte, za svaki od programa održano je niz informativnih seminara o pravilima Poziva za projekte i apliciranja za sredstva IPA II komponente, kao i dokumentima koje treba dostaviti kao dio projektnog prijedloga.

U funkciji je i Forum Ministarstva za evropske integracije (Sektora za programe prekogranične saradnje), na kojem se nalaze sve informacije o susjedskim i transnacionalnim programima u kojima Crna Gora učestvuje u okviru IPA II komponente. Svi potencijalni aplikanti putem Forumu se mogu informisati o svim novostima i aktuelnim dešavanjima u okviru programa, stupiti u kontakt sa potencijalnim partnerima, postaviti sva pitanja i u najkraćem mogućem roku dobiti odgovore. U funkciji su i programski web sajtovi za dva bilateralna programa, dok će za preostala dva web

sajtovi biti u funkciji u budućem periodu. Informacije za susjedski i transnacionalne programe mogu se dobiti i na web stranama ovih programa.

b) Ko učestvuje na tim sastancima?

Navedenim koordinacionim i informativnim sastancima, pored predstavnika Ministarstva za evropske integracije, kao Operativne strukture, i Zajedničkih tehničkih sekretarijata i Antena, prisustvovali su: predstavnici opštinske administracije i institucija iz Crne Gore i zemalja susjeda – privrednih komora, javnih institucija, javnih preduzeća, agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća, nevladinih organizacija, turističkih organizacija, udruženja ljubitelja prirode, institucija kulture, obrazovnih institucija, itd., kao i predstavnici Delegacije Evropske komisije u Crnoj Gori.

c) Koliko često se organizuju?

Pomenuti sastanci organizovani su zavisno od potreba trenutne faze implementacije programa, kao i od programskih aktivnosti i dešavanja. Predstavnici lokalne samouprave su bili prisutni:

- u drugoj polovini 2008. i prvoj polovini 2009.god., na preko 40 informativnih i koordinacionih sastanaka u crnogorskim opštinama;
- u prvoj polovini 2009.god., na osam Foruma za traženje partnera;
- u drugoj polovini 2009.god., na 10 informativnih seminara nakon objave Poziva za projekte.

34 Da li različita resorna ministarstva uživaju dovoljno autonomije u kreiranju svojih investicionih strategija i odgovarajućih planskih dokumenata?

Resorna ministarstva imaju autonomiju u kreiranju sektorskih strategija, u skladu sa svojim prioritetima i planovima rada. Tokom procesa izrade strateških dokumenata, resorna ministarstva u te aktivnosti uključuju sve relevantne društvene subjekte koji mogu da doprinesu kvalitetnom procesu pripreme strateških dokumenata. U sam proces pripreme strateških dokumenata uključuju se predstavnici stručne i naučne javnosti, strukovnih udruženja, kao i predstavnici civilnog sektora. Nakon pripreme strateških dokumenata, prije podnošenja Vladi na usvajanje, strateška dokumenta se daju na mišljenje svim resornim ministarstvima, kako bi se sagledao odnos između strateškog dokumenta koji je u pripremi i odgovarajućih resornih politika. Prije usvajanja dokumenta od strane Vlade, neophodna je saglasnost ministarstva finansija na procjenu troškova aktivnosti koji su predviđeni strateškim dokumentom.

35 Kojem je organu dodijeljena uloga koordinacije i arbitraže (sredstva, politička podrška). Koji bi organ trebalo da bude odgovoran za sve?

Uloga koordinacije dodijeljena je Ministarstvu za evropske integracije (NIPAC-u), uz podršku IPA komisije. U slučaju da pojedina pitanja ne mogu da budu riješena od strane NIPAC-a ili IPA komisije, ulogu arbitra preuzima Vlada Crne Gore (vidjeti odgovor na pitanje 32 ovog Poglavlja).

36 Koja je uloga Ministarstva finansija u koordinisanju drugih ministarstava?

Sveukupna uloga Ministarstva finansija, kao koordinatora drugih ministarstava, ogleda se u planiranju, pripremi i izvršenju budžeta. Planiranje budžeta države zasniva se na projekcijama ekonomskog razvoja, makro-ekonomske stabilnosti, ekonomskoj politici, na zakonima i drugim propisima.

U pogledu upravljanja i korišćenja EU sredstava i uspostavljanja decentralizovanog sistema implementacije (DIS) i sveukupnog upravljanja ovim procesom, vodeću ulogu ima Ministarstvo finansija, što je potvrđeno Informacijom o drugoj fazi uspostavljanja DIS u Crnoj Gori, usvojenoj na sjednici Vlade 15. januara 2009. godine. Pomenutom Informacijom je definisano razdvajanje dužnosti Nacionalnog IPA koordinatora (NIPAC), koji je u DIS-u zadužen za sveukupnu koordinaciju i Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO), koji je u DIS-u zadužen za sveukupno upravljanje EU sredstvima.

Uloga Ministarstva finansija u koordinaciji drugih ministarstava, u pogledu korišćenja EU sredstava odnosi se prvenstveno na ulogu NAO-a. Zakon o ratifikaciji Okvirnog sporazuma (Sl.list CG, br.01/08 od 10.01.2008. godine) detaljno propisuje odgovornost NAO-a u pogledu korišćenja EU sredstava, kao i njegova ovlašćenja u odnosu na druge strukture nad čijim funkcionisanjem vrši nadzor. NAO je odgovoran za sveukupno upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori i odgovara za zakonitost i ispravnost izvršenih transakcija. U okviru tih aktivnosti NAO je dužan da potvrdi: zakonitost i ispravnost transakcija kroz ovjerene izvještaje o troškovima koje dostavlja Evropskoj komisiji, postojanje i tačnost sredstava kofinansiranja, kao i da obavijesti Evropsku komisiju o otkrivenim nepravilnostima. Pored navedenog, NAO je zadužen za izdavanje, suspendovanje i povlačenje akreditacije operativnih struktura, osigurava: postojanje djelotvornog funkcionisanja sistema upravljanja programima: sistem unutrašnje kontrole upravljanja novčanim sredstvima, vrši izvještavanje i osigurava postojanje propisanog sistema izvještavanja, prati ispunjavanje nalaza iz revizorskih izvještaja i odmah obavještava Evropsku komisiju i Ovlašćenog predstavnika Vlade za akreditaciju o svim značajnim promjenama koje se odnose na sistem upravljanja i kontrole.

Da bi ispunili prethodno navedene odgovornosti, NAO i Službenik nadležan za ovjeravanje programa (PAO) su, 06. maja 2009. godine, potpisali Implementacioni sporazum u kom su definisane obaveze i odgovornosti NAO-a i PAO-a u oblasti uspostavljanja sistema upravljanja i kontrole, odnosno implementacije programa/projekata i u kojem je opisan i sistem nadzora i koordinacije između NAO-a, PAO-a i drugih ministarstava. U decentralizovanom sistemu implementacije obaveza NAO-a je da vrši nadzor nad funkcionisanjem sistema implementacije IPA programa/projekata, a Službenik nadležan za odobravanje programa (PAO) sprovodi nadzor u vezi sa funkcionisanjem jedinica za implementaciju projekata (PIUs) osnovanih u svim ministarstvima. Ove aktivnosti sprovode se na koordinisan i harmonizovan način dogovoren između NAO i PAO. Koordinacija sprovođenja aktivnosti obavljaće se kroz redovne mjesečne sastanke koje će PAO imati sa Visokim programskim službenicima (SPO-ima), koji rukovode jedinicama za implementaciju projekata (PIUs). Da bi osigurali harmonizovanu i koordinisanu komunikaciju sa SPO-ima i jedinicama za implementaciju projekata (PIUs), NAO i PAO su dužni da prije sastanaka dogovore tematiku svih sastanaka koje će održati sa SPO-ima.

Na redovnim mjesečnim sastancima razmatraju se bitna pitanja nadzora, koja su prethodno razmotrena i dogovorena između NAO i PAO, kao i sledeća relevantna pitanja:

- a) Status poziva za dostavljanje ponuda ili tendera;
- b) Napredak u implementaciji programa i projekata u odnosu na plan;
- c) Pregled efikasnosti i efektivnosti upravljanja i kontrole;
- d) Predlog za modifikacije projekata ili programa;
- e) Predstojeće sastanke i događaje;
- f) Izvještaje koje treba sačiniti.

NAO i PAO će održati redovne nedjeljne sastanke tokom kojih će najmanje jednom mjesečno biti razmatrani nedostaci jedinica za implementaciju projekata (PIUs), koje su identifikovali Nacionalni

fond (NF) ili Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU), kao i aktivnosti za otklanjanje nedostataka.

Menadžeri projekata u CFCU-u će sa predstavnicima različitih jedinica za implementaciju projekata (PIUs) održati redovne sastanke o nadzoru implementacije i, gdje je potrebno, ostalim IPA institucijama kako bi pregledali status i napredak predmetnih programa/projekata. Sastanke će organizovati jedinice za implementaciju projekata (PIUs) jednom mjesečno. Poziv za učešće na tim sastancima takođe treba da bude upućen i predstavniku Delegacije EK u Crnoj Gori (menadžer sektora) kao i predstavniku NIPAC-a.

Glavne teme koje bi trebalo razmatrati su:

- a) Status pripreme/odobrenja projektnih zadataka/tehničkih specifikacija i odgovarajućih tender dosijea;
- b) Rasporedi predstojećih tendera;
- c) Nadgledanje tekućih projekata u vezi projektnih ciljeva (npr. uvjeravanje o pravilnoj implementaciji projekata i otklanjanje bilo kakvih problema i grešaka u ranoj fazi);
- d) Problemi sa kojima se suočavaju i preporuke za moguća rješenja.

Menadžer projekta u CFCU će pismeno obavijestiti PAO o svakom problemu identifikovanom tokom sastanaka sa jedinicama za implementaciju projekata (PIUs). NAO i PAO će ove probleme razmatrati na nedjeljnim sastancima i odlučiti o odgovarajućim aktivnostima za njihovo otklanjanje.

Obavljanje koordinacije i nadzora detaljnije je definisano u operativnom sporazumu koji će PAO potpisati sa SPO-ima relevantnih ministarstava. Model Operativnog sporazuma sadrži nadležnosti i odgovornosti strana potpisnica (PAO i SPO-i) i organizacija na čijem čelu se one nalaze (CFCU i jedinice za implementaciju projekata-PIUs). Tekst sporazuma sadrži odredbe prema kojima je PAO zadužen za uspostavljanje kvalitetnog sistema za monitoring (nadzor), izvještavanje i komunikaciju između jedinica za implementaciju projekata i PAO, odnosno CFCU-a. Osim toga, CFCU će biti zadužen i za pružanje potrebnih obuka i savjeta zaposlenima u jedinicama za implementaciju projekata (PIUs) u oblasti procedura Evropske unije o javnim nabavkama, ugovaranju i plaćanjima. Da bi kontrola i koordinacija rada jedinica za implementaciju projekata resornih ministarstava bila potpuna, SPO-i će prema operativnom sporazumu biti u obavezi da dva puta godišnje, sačinjavaju Izjavu o jemstvu i to polugodišnju i godišnju. Izjava o jemstvu će sadržati potvrdu o efektivnom funkcionisanju kontrolnih upravljačkih funkcija, potvrdu o zakonitosti i regularnosti svih aktivnosti sprovedenih u vezi za projektima finansiranim iz sredstava EU, kao i informacije koje se odnose na sve promjene u sistemu. Ovako propisane nadležnosti i odgovornosti SPO službenika i jedinica kojima oni upravljaju obezbijediće kvalitetniju kontrolu, upravljanje i koordinaciju koju PAO ima u svojoj nadležnosti.

37 Da li jedno ministarstvo, ili neki drugi organ, ima centralnu odgovornost za područje državne reforme i institucionalnih kapaciteta organa javne uprave?

Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave, kao centralni organ državne uprave je, u okviru svojih nadležnosti zaduženo za implementaciju reformskih upravnih propisa. Pomenuto ministarstvo sada ostvaruje upravne funkcije u pet upravnih oblastima, i to: oblast odbrambeno bezbjednosnih priprema i nadzora nad radom policije, oblast upravnih unutrašnjih poslova, oblast vanrednih situacija i civilne bezbjednosti, oblast državne uprave i oblast lokalne samouprave.

U procesu reforme državne uprave posebna pažnja posvećena je jačanju ljudskih potencijala, kao i jačanju državnih institucija. U cilju implementacije novih upravnih propisa poseban osvrt dat je jačanju postojećih i osnivanju i razvoju novih institucija, koji su preduslov za dalji razvoj države i društva u cjelini. U tom smjeru formirano je više novih državnih institucija:

- Uprava za kadrove;
- Zaštitnik ljudskih prava i sloboda;
- Upravni sud;
- Komisija za žalbe.

U cilju jačanja administrativnih potencijala formirana je Uprava za kadrove koja je nadležna za upravljanje ljudskim resursima, kao i za obuku i stručno osposobljavanje i usavršavanje državnih službenika i namještenika. Vlada Crne Gore 2008. godine, donijela je Strategiju obuke državnih službenika i namještenika kojom su utvrđeni nosioci odgovornosti i date precizne i jasne smjernice kada je u pitanju planiranje i upravljanje ljudskim resursima.

U pravcu reforme državne uprave potrebno je naglasiti i kvalitetniju zaštitu prava državnih službenika i namještenika kroz institut Komisije za žalbe, a u pogledu zaštite ljudskih prava i sloboda značajano je uspostavljanje i početak djelovanja kancelarije Ombudsmana odnosno Zaštitnika ljudskih prava i sloboda.

38 Kako je partnerstvo (učesće zainteresovanih strana) organizovano u pripremi, finansiranju, nadzoru i procjeni pomoći?

Ministarstvo za evropske integracije odnosno, Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju programa podrške Evropske unije, kao koordinator podrške EU, obezbjeđuje puno učesće zainteresovanih strana – ministarstva i ostalih organa državne uprave, lokalne samouprave, Skupštine Crne Gore, organa pravosuđa, organizacija civilnog društva, medija i državne revizorske institucije - tokom pripreme, finansiranja, nadzora i procjene pomoći.

Kod faze programiranja, Ministarstvo za evropske integracije organizuje sve potrebne aktivnosti, gdje se pozivaju sve zainteresovane strane da učestvuju u predlaganju i pripremi projektnih prijedloga, kao i da učestvuju u diskusiji i razradi svih važnih pitanja koja se odnose na pripremu projektne dokumentacije. Tokom procesa programiranja, resorna ministarstva su obavezna da organizuju konsultativne procese o predloženim projektnim idejama sa predstavnicima civilnog sektora koji su aktivni u datoj oblasti. Nakon pripreme godišnjeg programa predstavnici Delegacije Evropske komisije i Ministarstva za evropske integracije organizuju predstavljanje projektnih prijedloga za predstavnike država članica Evropske unije u Crnoj Gori, predstavnike donatorske zajednice, kao i za predstavnike civilnog društva. Ovaj način konsultacija je od izuzetne važnosti kako bi se izbjeglo preklapanje projektnih aktivnosti podržanih od strane različitih donatora.

Kod faze finansiranja pomoći, Ministarstvo za evropske integracije obezbjeđuje, tj. garantuje posvećenost svih korisnika koji su se prethodnim konsultacijama i prilikom izrade opisa projekta finansijski obavezali da daju svoj nacionalni doprinos na date projekte podrške. U tom dijelu je neophodna stalna komunikacija sa predstavnicima Ministarstva finansija kako bi se predvidjela sredstva neophodna za kofinansiranje realizacije projekata.

39 Kakve partnerske strukture: koherentna, nezavisna i reprezentativna mreža predstavnika civilnog društva, socio-ekonomskih partnera?

U Crnoj Gori je upisano 4822 nevladinih organizacija u registru nevladinih organizacija koji vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave. (podaci iz avgusta 2009.). Postoje dvije mrežne organizacije koje okupljaju nevladine organizacije i to Centar za razvoj nevladinih organizacija i Mreža za afirmaciju nevladinog sektora. U okviru svakog ministarstva postoji kontakt osoba za saradnju sa nevladinim organizacijama. Takođe, NVO se konsultuju u izradi strateških dokumenata od strane Vlade i Skupštine. Sporazum o saradnji između 11 nevladinih organizacija i Ministarstva za evropske integracije je ponovo potpisan 15. oktobra 2009. godine, u interesu saradnje u oblasti evropskih integracija. Nvladine organizacije su partneri za obuku i izradu komunikacione strategije. U okviru Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore formirana je kancelarija za saradnju sa nevladinim organizacijama.

Strategijom saradnje Vlade Crne Gore i NVO, u okviru posebnog cilja 5.2 - Razvijanje podsticajnijeg ambijenta za djelovanje NVO, kao prvi podcilj 5.2.1. predviđeno je povećanje učesća NVO u procesima evropskih i evroatlantskih integracija, između ostalog i tako što će Vlada:

- nastaviti da obezbjeđuje kontinuirani javni dijalog o procesu pridruživanja i pristupanja Crne Gore EU, o različitim aspektima tog procesa, pregovorima, reformama i rezultatima, te znatnijem uključivanju NVO u realizaciju Komunikacione strategije o informisanju crnogorske javnosti o procesu pristupanja Evropskoj uniji;
- blagovremeno učiniti dostupnim informacije i podatke o korišćenju pretpristupnih fondova EU i obezbijediti veće učešće predstavnika/ca NVO u procesu utvrđivanja prioriternih oblasti koje će se finansirati iz navedenih fondova;
- razmotriti mogućnost definisanja mehanizma/ama za kofinansiranje projekata NVO koji budu finansirani iz EU fondova, kao i iz sredstava od igara na sreću;
- nastaviti sa uključivanjem kapaciteta relevantnih NVO u osposobljavanje državnih službenika u vezi sa procesom evropskih integracija.

40 Šta je pripremljeno za decentralizovano sprovođenje i akreditaciju u te svrhe, u okviru IPA instrumenta za komponente III i IV? Postoji li strategija ili akcioni plan? U čemu se institucionalno uređenje unutar decentralizovanog upravljanja za komponente III i IV unutar IPA razlikuju od sadašnjeg uređenja? Molimo opišite glavne strukture onako kako su navedene u regulativi za sprovođenje IPA.

Rješenjem br: 01 – 511 od 2. oktobra 2009. godine, od strane NIPAC-a, imenovan je Aleksandar Drljević, pomoćnik ministra za evropske integracije (Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU) za Strateškog koordinatora za IPA III i IV komponentu. U cilju pripreme Crne Gore za korišćenje IPA komponenti III i IV, Ministarstvo za evropske integracije je pripremlilo indikativni akcioni plan za navedene komponente (2010-2011). Očekuje se da ovaj Akcioni plan bude usvojen od strane Vlade u četvrtom kvartalu 2009. godine. Akcioni plan reguliše indikativni vremenski okvir za pripremu Okvira za usklađenost strategija, Operativnih programa, projektne dokumentacije, kao i institucije odgovorne za sprovođenje utvrđenih aktivnosti.

Što se tiče institucionalnog uređenja unutar decentralizovanog sistema upravljanja fondovima EU, neophodno je praviti razliku između horizontalnih institucija zajedničkih i za ostale IPA komponente i posebnih. S tim u vezi, horizontalne institucije, koje će biti dio sistema su:

- NAO i Nacionalni fond;
- CFCU, kao implementaciono tijelo;
- Revizorsko tijelo (Audit Authority).

Pored navedenih tijela, pored strateškog koordinatora koji je već imenovan, kao posebna tijela, neophodna za DIS akreditaciju IPA komponenti III i IV, biće formirane strukture sa nadležnostima, navedenim u odgovoru na pitanje 31 ovog poglavlja.

Nakon definisanja prioriteta i mjera u okviru Operativnih programa, biće imenovani nosioci navedenih funkcija i unutrašnje jedinice odgovorne za obavljanje određenih poslova (vidjeti odgovor 56 ovog poglavlja).

III. Administrativni kapacitet

41 Koji su ukupni nivoi osoblja (i njihova raspodjela prema organizaciji ukoliko postoji) uključeni u programiranje i sprovođenje pomoći EU u vašoj zemlji?

Za **koordinaciju IPA I** komponente zaduženo je Ministarstvo za evropske integracije, odnosno Sektor za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU, u kojem je 7 zaposlenih: pomoćnik ministra - rukovodilac sektora i 6 savjetnika.

U okviru Ministarstva finansija, osnovan je Nacionalni fond i Centralna jedinica za finansiranje i ugovaranje (CFCU). U Nacionalnom fondu (NF) je 2 zaposlena i to: šef Nacionalnog fonda i 1 savjetnik. U Centralnoj jedinici za finansiranje i ugovaranje (CFCU) je 7 zaposlenih i to: šef centralne jedinice za finansiranje i ugovaranje i 6 savjetnika.

U svakoj SPO jedinici, pored SPO-a, u ministarstvima je zaposleno: u Ministarstvu finansija 2 službenika, Ministarstvu zdravlja 4, Ministarstvu prosvjete i nauke 3, Ministarstvu inostranih poslova 2, Ministarstvu za zaštitu ljudskih i manjinskih prava 1, Ministarstvu turizma 2, Ministarstvu uređenja prostora i zaštite životne sredine 6, Ministarstvu informaciono društvo 2, Ministarstvu rada i socijalnog staranja 2, Ministarstvu unutrašnjih poslova i javne uprave 3, Ministarstvu ekonomije 5, Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede 2 i u Ministarstvu kulture, sporta i medija 3 službenika.

Za **koordinaciju IPA II** komponente, kao Operativna struktura u Crnoj Gori, zaduženo je Ministarstvo za evropske integracije. U Sektoru za programe prekogranične saradnje, koji koordinira proces programiranja i implementacije IPA II komponente, zaposleno je pet ljudi:

- i. Pomoćnik Ministra, Rukovodilac Sektora za programe prekogranične saradnje;
- ii. Četiri savjetnika, nacionalni koordinatori za četiri bilateralna, jedan susjedski i dva transnacionalna programa saradnje

Za svakodnevno upravljanje bilateralnim programima, tokom 2008. godine zaposleno je osoblje u Zajedničkim tehničkim sekretarijatima i Antenama programa, i to:

- Za prekogranični program Albanija – Crna Gora, u ZTS-u, čije je sjedište u Skadru - Albanija, zaposleno je četvoro ljudi, od kojih jedan predstavnik imenovan od strane Operativne strukture Crne Gore, kao službenik za implementaciju programa; i jedan zaposleni u Anteni u Podgorici, takodje imenovan od strane OS CG;
- Za prekogranični program BiH – Crna Gora, u ZTS-u, čije je sjedište u Sarajevu – BiH, zaposleno je troje ljudi, od kojih je jedan službenik za implementaciju programa imenovan od strane Operativne strukture Crne Gore; i jedan zaposleni u Anteni u Nikšiću, takodje imenovan od strane OS CG;
- Za prekogranični program Hrvatska – Crna Gora, u ZTS-u u Kotoru – Crna Gora, zaposlene su tri osobe, svi sa strane Crne Gore, kao i jedan zaposleni u Anteni u Dubrovniku, imenovan od strane OS Hrvatske;
- Za prekogranični program Srbija – Crna Gora u ZTS-u u Prijepolju – Srbija, zaposleno je tri osobe, od kojih jedna imenovana od strane Crne Gore i jedan zaposleni u Anteni u Bijelom Polju, takođe imenovan sa strane Crne Gore.

Za efikasniju koordinaciju i upravljanje IPA Jadranskim prekograničnim programom, u ZTS-u u L'Aquila-i u Italiji, kao predstavnik Crne Gore zaposlen je jedan Task menadžer. U narednom periodu je planirano zapošljavanje jedne osobe u Anteni u Crnoj Gori, za dati Program.

Za pomoć u sprovođenju bilateralnih programa, Crnoj Gori je stavljena na raspolaganje CARDS 2005/ 2006 donacija od 620.000 €. Između ostalog, iz ovih sredstava finansiraju se zaposleni, koji su angažovani od strane Ministarstva za evropske integracije Crne Gore, za rad u Zajedničkim tehničkim sekretarijatima i Antenama bilateralnih programa. Za upravljanje sredstvima CARDS-a (Support to the implementation of cross-border programmes in the framework of IPA component II

in Montenegro” Contract number: 06MON02/02/001), MEI je zaposlio projekt menadžera, kao i administrativno - tehničkog asistenta koji se plaćaju iz sredstava EU.

42 Da li je organizovana obuka osoblja kroz programe pomoći EU? Koji su planovi predviđeni za obuku u razvoju upravljačkih kapaciteta, upravljanju projektima, javnim nabavkama, kapacitetima procjene i finansijskom upravljanju i kontroli?

U okviru IPA I komponente organizovane su konstantne obuke zaposlenih u Ministarstvu za evropske integracije i u resornim ministarstvima koja koriste projekte finansirane kroz Instrument pretpristupne podrške (IPA). Obuke je organizovalo Ministarstvo za evropske integracije, uz podršku Kancelarije za razvoj kapaciteta iz UNDP-a (Capacity Development Programme - CDP) i kroz twining projekat „Izgradnja kapaciteta u vezi sa procesom evropskih integracija CARDS 2004”, zaključen sa Državnom zajednicom Srbija i Crna Gora.

U toku 2008. i 2009. godine obuke su organizovane u formi treninga, seminara i studijskih posjeta, sa sljedećom tematikom:

- Seminari o ciklusu programiranja IPA fondova koji su finansirani kroz IPA I komponentu (Podrška tranziciji i jačanju institucija), na kojima su se učesnici upoznali sa modelom projektnog ciklusa koji se koristi u procesu programiranja IPA sredstava, a koji se sastoji od sljedećih faza: identifikacije projekta koji su u skladu sa strateškim dokumentima, formulacije projekta u obliku predloga projekta i logičke matrice, proces sprovođenja projekta kao i proces monitoringa i ocjenjivanja projektnih rezultata. Na seminarima su učestvovali predstavnici Ministarstva za evropske integracije kao i predstavnici resornih ministarstava koji koriste projekte finansirane kroz IPA program.
- Obuke za pripremu okvira logičke matrice, nacrt projekta (project fiche), i projektnog zadatka, na kojima su predstavnici Ministarstva za evropske integracije, kao i predstavnici resornih ministarstava koji koriste projekte finansirane kroz IPA program radili na konkretnim primjerima projekata.
- Studijska posjeta za predstavnike Ministarstva za evropske integracije i Ministarstva finansija, organizovana u Sloveniji, sa ciljem jačanja administrativnih kapaciteta državnih službenika u Crnoj Gori u vezi sa implementacijom EU fondova i upoznavanja sa institucijama uključenim u procesu sprovođenja projekata finansiranim iz EU sredstava.

Od početka programiranja i implementacije sedam programa u okviru IPA II komponente, organizovane su konstantne obuke osoblja zaposlenog u Operativnoj strukturi u Crnoj Gori, Zajedničkim tehničkim sekretarijatima i Antenama. Obuke je organizovalo Ministarstvo za evropske integracije, uz podršku CBIB (Regionalni projekat EU za jačanje kapaciteta za prekograničnu saradnju), CDP (Programa za razvoj kapaciteta, UNDP) i Španske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID).

U toku 2008. i 2009. godine obuke su organizovane u formi treninga, seminara i studijskih posjeta, sa sljedećom tematikom:

- Obuke o susjedskim i transnacionalnim programima u kojima Crna Gora učestvuje u okviru IPA II komponente, na kojima je bilo riječi o prekograničnoj i transnacionalnoj saradnji, strukturama za upravljanje programima, vrstama projekata koji se u okviru ovih programa finansiraju, akterima uključenim u ove projekte i njihovim očekivanim efektima na programskom području. Predstavljena su i iskustva zemalja koje su i ranije učestvovali u sličnim programima. Svim obukama prisustvovali su i predstavnici Ministarstva finansija (CFCU), kao i relevantnih državnih institucija.
- Obuke za predstavnike Ministarstva za evropske integracije, Ministarstva finansija i Zajedničkih tehničkih sekretarijata/Antena, sa posebnim fokusom na implementaciji susjedskih prekograničnih programa saradnje, na kojima su glavne teme bile grant šeme, tenderi i javne nabavke. One su imale za cilj jačanje kapaciteta za upravljanje programima i praćenje implementacije odabranih projekata. Na obukama je bilo riječi i o ugovaranju i finansiranju u

okviru programa, čime su jačani kapaciteti za finansijsko upravljanje i kontrolu nad implementacijom programa/projekata.

- Niz tematskih treninga posvećenih organizovanju i sprovođenju Poziva za projekte, na kojima su predstavnici zajedničkih struktura programa obučavani u: organizovanju informativnih seminara, pripremi aktivnosti nakon objave Poziva za projekte, kao i evaluaciji i odabiru projektnih prijedloga koji će se u okviru Poziva finansirati.
- Obuke za pisanje projektnih prijedloga, u 2009.god., namijenjene svim zainteresovanim potencijalnim aplikantima koji će aplicirati u okviru Poziva za projekte. Obukama su prisustvovali i predstavnici Ministarstva za evropske integracije i Zajedničkih tehničkih sekretarijata/Antena programa.
- Studijske posjete za predstavnike Ministarstva za evropske integracije i Ministarstva finansija, organizovanih u Njemačkoj i Španiji, sa ciljem jačanja administrativnih kapaciteta državnih službenika u Crnoj Gori u vezi sa koordinacijom programiranja EU fondova i upoznavanja sa institucijama zaduženim za programe regionalne i prekogranične saradnje, kao i sa sistemima upravljanja i kontrole projekata u okviru ovih programa.

Podrška radu Ministarstva za evropske integracije, Operativne strukture u Crnoj Gori, i crnogorskom osoblju u Zajedničkim tehničkim sekretarijatima/Antenama pružena je kroz CARDS donaciju od 620.000 €, koja je namijenjena pomoći u uspostavljanju i efikasnom funkcionisanju zajedničkih struktura bilateralnih prekograničnih programa, organizaciji aktivnosti u okviru ovih programa i uspostavljanju procedura za finansijsko upravljanje i izvještavanje.

Operativnoj strukturi u Crnoj Gori u koordinaciji korišćenja sredstava iz IPA II komponente podršku pruža i CBIB (Cross Border Institution Building), regionalni projekat EU za jačanje kapaciteta za prekograničnu saradnju u zemljama kandidatima/potencijalnim kandidatima. U prvoj fazi projekta, CBIB I je, kroz podršku u pripremi dokumenata i procedura, pomogao proces programiranja. U svojoj drugoj fazi, CBIB II pomaže u pripremi Poziva za projekte, obučavanju osoblja i potencijalnih aplikanata, kao i praćenju implementacije programa.

U narednom periodu biće nastavljena edukacija o sprovođenju programa iz IPA II komponente, sa ciljem daljeg jačanja kapaciteta osoblja i efikasnog sprovođenja programa/projekata prekogranične saradnje.

Državnim službenicima je data prilika da se kroz niz obuka upoznaju sa fazama projektnog ciklusa, prije svega sa fazom pripreme projekata koji su kandidovani kroz nacionalni IPA program za 2007., 2008., 2009., i 2010. godinu. Obuke su održane pod pokroviteljstvom različitih donatorskih inicijativa (prvenstveno UNDP-a i EU), a uz sveukupnu koordinaciju Ministarstva za evropske integracije.

Kroz projekat „Prvi koraci u uspostavljanju DIS-a“, finansiranog iz CARDS 2006, obezbijeđen je niz obuka, namijenjenih svim IPA tijelima, koje se odnose na oblasti pokrivena pojedinim poglavljima IPA priručnika o procedurama za I i II IPA komponentu. Održane su obuke u oblasti upravljanja ljudskim resursima, upravljanja rizikom, upravljanja nepravilnostima, monitoringa, evaluacije, provjera na licu mjesta i interne revizije. U sklopu projekta planirane su još i obuke u oblasti javnih nabavki prema pravilima EU. Pored pomenutog projekta, Ministrastvo finansija pripremilo i kandidovalo projekat pod nazivom „Jačanje sistema upravljanja i kontrole za finansijsku pomoć EU u Crnoj Gori“ koji će biti finansiran iz IPA programa za 2009. godinu. Ovim projektom će se domaće institucije pripremiti za ispunjenje akreditacionih kriterijuma za I i II IPA komponentu, kao i za upravljanje projektima iz III i IV IPA komponente.

Na svim održanim obukama učesnicima je pružena prilika da se kroz predavanja međunarodnih eksperata upoznaju sa karakteristikama pomenutih oblasti, sa iskustvima stečenim u drugim zemljama koje se nalaze u procesu uspostavljanja DIS-a ili koje imaju već uspostavljen i akreditovan sistem.

43 Postoje li institucije odgovorne za obrazovanje i kontinuiranu obuku državnih službenika (na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou)?

Na nacionalnom nivou Uprava za kadrove je organ državne uprave nadležan za vođenje razvojne politike i sprovođenje prakse upravljanja ljudskim resursima u državnim organima. U skladu sa tim Uprava za kadrove je uspostavila sistem kontinuirane obuke državnih službenika i namještenika i kao takva ima vodeću ulogu u definisanju i ispunjavanju prioriteta državnih službenika i namještenika za obukom, stručnim usavršavanjem i razvojem kadra.

Uprava za kadrove je organ zadužen za sprovođenje analize potreba za stručnim usavršavanjem državnih službenika i namještenika i utvrđivanjem Programa obuke kao i utvrđivanje Plana stručnog usavršavanja koji se kontinuirano realizuje u Upravi za kadrove.

Na lokalnom nivou Zajednica opština Crne Gore koja zastupa interese svih jedinica lokalne samouprave pred državnim organima i međunarodnim organizacijama i asocijacijama. U saradnji sa Upravom za kadrove i MUP i JU-om utvrđen je Program obuka za lokalnu samoupravu, čija se implementacija uspješno odvija. Zajednica Opština je donijela Nacionalnu Trening Strategiju o čijem značaju je istaknuto u sljedećem pitanju.

Na regionalnom nivou (ReSPA) Regionalna škola za državnu upravu-Projekat ReSPA je jedan od najznačajnijih projekata za zemlje Zapadnog Balkana iniciran u cilju unaprjeđivanja regionalne saradnje u oblasti javne uprave, jačanju administrativnih kapaciteta i razvoja kadrova u skladu sa principima evropskog administrativnog prostora. Svojim aktivnostima ReSPA podstiče saradnju između institucija za državnu upravu zemalja članica i sličnih institucija zemalja EU kako bi doprinijela razmjeni informacija i iskustava u cilju poboljšanja saradnje i promovisanja dobre prakse. Programom ReSPA za 2009. godinu predviđeno je 2500 seminarских dana i ReSPA će se institucionalizovati i biti smještena u Danilovgradu, Bralenovici kao institucija koja će pružati obuke učesnicima iz regiona.

44 Da li su nadležne organizacije ikada pripremale strategije razvoja ljudskih potencijala ili organizacionog razvoja?

Da, konkretno Uprava za kadrove je nosilac aktivnosti vezano za Strategiju obuke državnih službenika i namještenika u Crnoj Gori za period 2008-2012, koju je Vlada Crne Gore na sjednici održanoj dana 03. jula 2008. godine usvojila i Zaključkom broj 03-7141 od 10. jula 2008. godine i obavezala Upravu za kadrove da pripremi Akcioni plan za sprovođenje navedene strategije, kao i da predloži iznos finansijskih sredstava neophodnih za njenu implementaciju. Uprava za kadrove je već otpočela realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana. Predloženi iznos sredstava za realizaciju Akcionog plana za implementaciju strategije obuke državnih službenika i namještenika 2008-2012 je 4.431.908.32 €.

Izradu Strategije obuke državnih službenika i namještenika stručno je podržao Projekat Parim CB, dok izradu Akcionog plana za njenu realizaciju finansijski je podržao UNDP (kroz angažovanje međunarodnog eksperta).

Značaj navedene strategije je velik i obuka je glavni instrument državnih organa za usavršavanje službenika i namještenika a takođe predstavlja važan dio reformskog procesa. Stoga je važno da se državnim službenicima i namještenicima koji rade u državnim organima omogući da kroz poboljšanje svojih znanja i vještina napreduju.

Jedan od ciljeva Strategije je i uvođenje jedinica za ljudske resurse, koje će ojačati kvalitet rada organa i bolju organizaciju ljudskih resursa. Službenici ovih jedinica su odgovorni za profesionalno upravljanje ljudskim resursima koji obuhvataju: planiranje kadrova, obuku i razvoj, praćenje rada zaposlenih, njihovu mobilnost kao i planiranje budžeta za obuku. Nakon osnivanja ovih jedinica,

mora se raditi na njihovom jačanju i razvoju, da bi se stvorila dobra osnova za razvoj visokokvalitetnih politika, kroz stateško planiranje i jačanje ljudskih potencijala.

Takođe, Zajednica Opština Crne Gore je donijela Nacionalnu Trening Strategiju. Donošenjem Nacionalne trening strategije u Crnoj Gori, lokalna samouprava dobila je prvi strateški dokument kojim se utvrđuje sistem obuka, vrste i prioriteta obuka. Nacionalnom trening strategijom predviđene su obuke u lokalnoj samoupravi za zaposlene, rukovodeći kadar i izabrane predstavnike. Izrada „Nacionalne trening strategije za lokalnu samoupravu u Crnoj Gori“ predstavljao je dio Programa „Jačanje kapaciteta lokalne samouprave u Crnoj Gori“, a koji Program je sproveden uz ekspertsku pomoć Savjeta Evrope i finansijsku podršku Evropske agencije za rekonstrukciju, kao i uz pomoć lokalnih eksperata i organizacija i podršku i saradnju Upravljačkog komiteta, koji je pratio razvoj i ocjenjivao uspješnost sprovođenja aktivnosti na njenoj izradi.

Prije izrade Nacionalne trening strategije, izvršena je analiza postojećeg stanja i kapaciteta lokalne samouprave i na taj način je dobijen potpuni uvid o tome da li je naša lokalna samouprava u mogućnosti da odgovori zahtjevima za efikasnije i kvalitetnije pružanje usluga i ispuni očekivanja pravnih subjekata za pružanjem ne samo većeg kvaliteta usluga već i sve brojnijim i raznovrsnijim njihovim zahtjevima. Jednom riječju, dobijena je slika postojećeg stanja i analizirane mogućnosti da se dostignu evropski standardi i odgovori izazovima u postupku evropskih integracija Nacionalna trening strategija i Akcioni plan za realizaciju NTS-a su zasnovani na ključnim ulogama i zadacima koji trebaju da doprinesu razvoju i uspostavljanju sistema obuka u lokalnoj samoupravi.

45 Kakve se promjene predviđaju u vezi sa IPA-om i decentralizovanim sprovođenjem?

Zakon o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br. 50/08 od 19.08.2008. godine) predstavlja pravnu osnovu kojom su regulisana prava i obaveze državnih službenika i namještenika. Sve do donošenja ovog Zakona o državnim službenicima i namještenicima, osposobljavanje i usavršavanje državnih službenika i namještenika vršilo se na veoma neuravnotežen i ad hoc način, različito od organa do organa. U cilju rješavanja tih problema, urađene su brojne analize i istraživanja, čiji je veliki doprinos dala Uprava za kadrove (UZK) koja je zadužena za sveukupnu obuku i usavršavanje državnih službenika i namještenika.

U cilju vršenja dugoročnije analize i evidencije u oblasti obuke i usavršavanja, Vlada Crne Gore je donijela Strategiju obuke državnih službenika i namještenika za period 2008-2012. godine, koja se zasniva na potpuno novoj organizaciji usavršavanja državnih službenika i namještenika i praksi ustanovljenoj na pozitivnim propisima u Crnoj Gori, kao i međunarodnim standardima. Ovom Strategijom se predviđa uspostavljanje jedinica za ljudske resurse u svim državnim organima, koje će ojačati kvalitet rada državnih organa i bolju organizaciju ljudskih resursa. Službenici ovih jedinica će biti odgovorni za profesionalno upravljanje ljudskim resursima, koje obuhvataju: planiranje kadrova, obuku i razvoj, praćenje rada zaposlenih, njihovu mobilnost kao i planiranje budžeta za obuku. Osnivanjem ovih jedinica, radiće se na njihovom jačanju i razvoju, da bi se stvorila dobra osnova za razvoj visokokvalitetnih politika kroz strateško planiranje i jačanje ljudskih potencijala. Postojanje ovih jedinica biće od velike važnosti za sva IPA tijela, jer će učestvovati u angažovanju osoblja za njihove potrebe i shodno tome koristiti procedure namijenjene za tu svrhu. IPA tijela predstavljaju strukture koje su osnovane u okviru decentralizovanog sistema upravljanja sredstvima Evropske unije. (Dostignuća i predstojeće aktivnosti koje stoje pred državnom administracijom u oblasti uspostavljanja DIS su detaljno opisane u okviru odgovora na pitanje br. 19 Poglavlja o političkim kriterijumima).

Koristeći Zakon o državnim službenicima i namještenicima kao najvažniji pravni akt u ovoj oblasti, Zakon o zaradama državnih službenika i namještenika (Sl. list CG, br.27/08 od 24.04.2008. godine), Zakon o radu (Sl. list CG, br.49/08 od 15.08.2008. godine), Etički kodeks državnih službenika i namještenika (Sl. list CG, br. 81/05 od 29.12.2005. godine), pomenutu Strategiju i procedure o upravljanju ljudskim resursima koje se trenutno koriste u javnoj upravi u Crnoj Gori, izrađeno je poglavlje IPA Priručnika o procedurama koje se odnose na upravljanje ljudskim resursima. U izradi pomenutog poglavlja učestvovao je ekspert za upravljanje ljudskim resursima,

angažovan na projektu „Prvi koraci ka uspostavljanju DIS-a“, u bliskoj saradnji sa Upravom za kadrove.

Poglavlje IPA Priručnika koje se odnosi na ljudske resurse i koje će biti jedan od najvažnijih dokumenata za sva IPA tijela sačinjeno je na osnovu najbolje prakse i naučenih lekcija iz drugih zemalja. Poglavlje o upravljanju ljudskim resursima IPA priručnika o procedurama sadrži 19 Aneksa, koji predstavljaju obrasce za dokumenta koji treba da demonstriraju sposobnost svakog IPA tijela da izvršava zadatke, u skladu sa zahtjevima EU, radi dobijanja DIS akreditacije. To su: plan rada, analiza opterećenosti poslom, opis posla, plan zapošljavanja, izjava o otkrivanju interesa, zapisnik o opažanjima na intervjuima, izvještaj sa intervjua, izjava o povjerljivosti i nepristrasnosti, plan zamjene, kontrolna lista za predaju posla, kontrolna lista za sprovođenje početne obuke, upitnik o potrebnim obukama, upitnik o samoprocjeni, mapa obuke, evidencija o obukama, izvještaj o obukama, procedure o evaluaciji zaposlenih, akcioni plan i indikatori, osjetljiva radna mjesta.

Neka od navedenih dokumenata predstavljaju novi izazov za administraciju, imajući u vidu da do sada nisu postojali kao sastavni dio domaćih procedura za upravljanje ljudskim resursima. U tom pogledu se misli prvenstveno na Analizu opterećenosti poslom (Work Load Analysis), Izjavu o povjerljivosti i nepristrasnosti (Declaration of Confidentiality and Impartiality), postavljanje indikatora učinka (SMART), itd. Analiza opterećenosti poslom će se koristiti za procjenu ljudskih resursa koji su potrebni u cilju izvršavanja zadataka i funkcija, a koje se odnose na IPA programe. Analiza se bazira se na Planu rada koji se revidira jednom godišnje ili u bilo koje vrijeme, kada se pojavi potreba za tim. U cilju sprječavanja konflikta interesa, svi zaposleni moraće da potpišu Izjavu o povjerljivosti i nepristrasnosti koja je urađena u skladu sa Etičkim kodeksom državnih službenika i namještenika, koga svi zaposleni treba da poštuju i da se pridržavaju. SMART indikatori će se koristiti prilikom ocjene rezultata rada tj. učinka. SMART analiza bazira se na postavljanju ciljeva koji treba da budu: specifični (Specific), mjerljivi (Measurable), ostvarljivi (Achievable), pogodni (Relevant) i vremenski određeni (Time-based).

Zbog složenosti procedura o izradi analize opterećenosti poslom, analize potreba za obukama, indikatora učinka itd., i usled nedostatka iskustva, IPA tijelima će biti potrebna dodatna podrška kako bi se ove procedure pravilno sprovodile.

Takođe, u Pravilnicima o organizaciji i sistematizaciji resornih ministarstava, u narednom periodu, će se izvršiti izmjene i dopune istih, kako bi se razdvojile funkcije programiranja i implementacije između službenika u okviru Jedinica za sprovođenje projekata. Takođe, na osnovu zaključaka sa IPA komisije održane 07.10.2009. godine, u svakom resornom ministarstvu, do kraja novembra 2009. godine, imenovaće se Službenik nadležan za upravljanje rizikom i Službenik nadležan za prijavljivanje nepravilnosti.

46 Zapošljavanje: Kakve su procedure zapošljavanja (koliko su djelotvorne i transparentne)? Da li se državna uprava suočava sa teškoćama u zapošljavanju službenika? Postoje li među ministarstvima suštinske razlike u uslovima rada koje bi sprečavale pokretljivost?

Postupak zapošljavanja državnih službenika i namještenika utvrđen je Zakonom o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br.50/08), na principima jednake dostupnosti radnih mjesta i političke neutralnosti i nepristrasnosti u vršenju poslova radnog mjesta.

Javno oglašavanje sprovodi se na transparentan način, tako što se svi interni i javni oglasi i javni konkursi objavljuju na sajtu Uprave za kadrove, a svi javni oglasi i javni konkursi i na sajtu Zavoda za zapošljavanje i u dnevnoj štampi koja se objavljuje na teritoriji Crne Gore.

Popuna slobodnih radnih mjesta u državnim organima može se izvršiti iz internih resursa, što podrazumijeva sprovođenje internog oglasa u skladu sa Uredbom o uslovima i postupku sprovođenja internog oglasa za popunu radnog mjesta u državnim organima (Sl. list RCG, br. 73/04). Ukoliko se popuna slobodnog radnog mjesta ne vrši na ovaj način, sprovodi se javni oglas za radna mjesta koja su sistematizovana, slobodna i za koja su obezbijeđena finansijska sredstva.

U državnom organu može da zasnuje radni odnos lice koje ispunjava opšte uslove propisane Zakonom državnim službenicima i namještenicima i posebne utvrđene aktom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji.

Po prijemu dokumentacije kandidata, Uprava za kadrove utvrđuje Listu kandidata koji ispunjavaju uslove javnog oglasa, odnosno kandidata koji su dostavili blagovremenu i potpunu dokumentaciju - sve dokaze o ispunjenju opštih i posebnih uslova.

Kandidati koji ispunjavaju uslove javnog oglasa podliježu obaveznoj provjeri sposobnosti Postupak obavezne provjere sposobnosti sprovodi se u skladu sa Pravilima o obliku i načinu provjere sposobnosti za vršenje poslova radnog mjesta, koje je utvrdila Uprava za kadrove.

Postupak obavezne provjere se može obaviti u više faza u kojima se broj kandidata postepeno smanjuje. Postupak se može obaviti putem provjere u pisanom obliku, usmenim intervjuom ili na drugi odgovarajući način, u prisustvu Komisije obrazovane za isti, a koju čine 3 člana: jedan predstavnik Uprave za kadrove, predstavnik organa za čije potrebe se sprovodi provjera i još jedan predstavnik iz drugog državnog organa.

Nakon sprovedene provjere, Uprava za kadrove sačinjava Listu za izbor kandidata koji su postigli zadovoljavajuće rezultate u postupku provjere sposobnosti, kao i Izvještaj sa svim podacima (broj osvojenih poena na svim sprovedenim testovima).

Lista za izbor dostavlja se starješini državnog organa, po čijem zahtjevu je sprovedena naprijed objašnjena procedura javnog oglasa.

O izboru državnog službenika, odnosno namještenika odlučuje starješina državnog organa, Odlukom o izboru, koju je obavezan donijeti i dostaviti Upravi za kadrove u roku od 30 dana od dana prijema Liste za izbor.

Protiv odluke o izboru, zbog povrede postupka izbora može se podnijeti žalba, u skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima (Sl.list CG, br.50/08). Po žalbi protiv odluke o pravima i obavezama iz rada i po osnovu rada odlučuje Komisija za žalbe.

Državni službenik odnosno namještenik radni odnos zasniva rješenjem, na određeno ili neodređeno vrijeme.

Radni odnos na određeno vrijeme zasniva se radi: zamjene privremeno odsutnog radnika, obavljanje projektnih zadataka, vršenje privremeno povećanog obima poslova i obuku pripravnika za period trajanja pripravnčkog staža.

Uprava za kadrove sprovodi javne konkurse za zasnivanje radnog odnosa rukovodećih lica. Rukovodeća lica su: u ministarstvu, sekretar ministarstva i pomoćnik ministra; u organu uprave, pomoćnik starješine organa uprave; a u službi koju obrazuje Vlada, pomoćnik starješine službe. U postupku sprovođenja javnog konkursa primenjuju se odredbe zakona, koje uređuju javni oglas. Postupak provjere sposobnosti vrši se putem usmenog intervjua, kojem obavezno prisustvuje starješina državnog organa u kome se zasniva radni odnos. Na listu za izbor kandidata, koju Uprava za kadrove dostavlja državnom organu, starješina organa utvrđuje prijedlog za imenovanje, odnosno postavljenje. Prijedlog za imenovanje odnosno postavljenje dostavlja se Vladi Crne Gore. Rješenje o imenovanju, postavljenju i razrešenju rukovodećih lica donosi Vlada Crne Gore. Rukovodeća lica imenuju se odnosno postavljaju na period od 5 godina i po isteku tog roka mogu biti ponovo imenovana, odnosno postavljena.

Preuzimanje kadrova između organa državne uprave u okviru Vlade Crne Gore vrši na osnovu internog oglasa, koji ne podrazumijeva raspisivanje javnog oglasa/konkursa od strane Uprave za kadrove. Ovo doprinosi i olakšava mobilnost zaposlenih u organima državne uprave, jer ne podrazumijeva proceduru koja je potrebna za javni oglas/konkurs.

Dosadašnje iskustvo ove Uprave pokazuje da djelimično postoji problem motivacije za rad u državnoj upravi, posebno imajući u vidu niske zarade državnih službenika i namještenika. Međutim, situacija se mijenja iz razloga što starješine državnih organa prepoznaju značaj angažovanja i zadržavanja već uposlenih službenika i namještenika, koji posjeduju određena savremena znanja i vještine.

Globalna finansijska kriza se takođe reflektuje na ovom polju, na način što se posao u državnoj upravi percipira kao sigurniji i to je jedan od razloga koji u posljedem periodu opredjeljuje kandidate da svoj radni angažman ostvare u državnoj upravi. O zaradama, naknadama i drugim primanjima državnih službenika i namještenika, objašnjeno je u odgovoru na pitanje br. 47, u daljem tekstu.

Ne postoje suštinske razlike u uslovima rada koje bi sprečavale pokretljivost-mobilnost raspoloživog kadra. Zvanja i uslovi za obavljanje poslova u određenom zvanju utvrđeni su u skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima ili posebnim propisima. U postupku davanja mišljenja na akte o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji državnog organa, Uprava za kadrove stara se da obezbijedi jednoobraznost, kao i da razvrstavanje u zvanja i opisi posla budu utvrđeni u skladu sa propisima. Takođe, svi organi obavezni su da predvide početne pozicije za obavljanje najmanje složenih poslova i zapošljavanje novog kadra. Shodno tome, postoje svi preduslovi koji mogu obezbijediti veću mobilnost - pokretljivost raspoloživog kadra.

Trenutno se razmatra pormjena člana 30 Zakona o zapošljavanju, u smislu izjednačavanja mogućnosti zapošljavanja na određeno i neodređeno vrijeme, u skladu sa politikom Vlade u oblasti zapošljavanja.

47 Naknada: da li je nivo naknada konkurentan sa privatnim sektorom kako bi se obezbjedilo zapošljavanje obučenog i postojanog osoblja? Postoje li dodaci redovnim platama (bonusi)?

Zarade državnih službenika i namještenika nijesu konkurentne sa zaradama koje se ostvaruju u privatnom sektoru, i to u jednom dijelu predstavlja osnovni razlog koji opredjeljuje da privatni sektor u većoj mjeri postaje atraktivan i privlačan za zapošljavanje.

Kada su u pitanju zarade državnih službenika odnosno namještenika, oni ostvaruju pravo na zaradu, naknadu i druga primanja na način i pod uslovima koji su utvrđeni Zakonom o zaradama državnih službenika (Sl.list RCG, br 27/04, Sl.list CG, br 17/07,27/08). Shodno tome, zarada državnog službenika, odnosno namještenika, sastoji se iz:

- fiksnog dijela zarade;
- dodatka na zaradu;
- varijabilnog dijela.

Za utvrđivanje fiksnog dijela zarade, zvanja državnih službenika, odnosno namještenika, zavisno od složenosti, odgovornosti, značaja i uslova rada, razvrstavaju se u trideset osam platnih razreda izraženih u koeficijentima. Visina fiksnog dijela zarade utvrđuje se množenjem koeficijenta predviđenog za platni razred u kome je razvrstano njegovo zvanje sa vrijednošću koeficijenta koji za određeni mjesec - period utvrđuje Vlada. Ovako utvrđena zarada uvećava se po osnovu radnog staža.

Kada je u pitanju dodatak na zaradu, shodno ovom Zakonu zarada se državnom službeniku odnosno namješteniku uvećava po času :

1. 40 % za rad noću;
2. 50 % za rad na dan državnog ili vjerskog praznika;
3. 40 % za prekovremeni rad;
4. po drugim osnovama utvrđeni propisom.

Po osnovu posebnih uslova rada, zarada se uvećava na osnovu odluke starješine organa, do 10 % službenicima i namještenicima koji obavljaju:

- poslove ovlašćenih službenih lica;
- geodetske poslove;
- poslove metrologa;
- hidrološke i hemijske poslove vezane za terenska mjerenja i uzorkovanja;
- poslove održavanja instrumenata na terenu pod otežanim uslovima rada;
- poslove grafičkih radnika;
- poslove kozervatora i preparatora;

- daktilografske poslove u sudstvu, tužilaštvu i prekršajnim organima i Službi Skupštine Crne Gore;
- poslove izvršitelja;
- kancelarijske poslove u Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore i Službi Skupštine Crne Gore;
- poslove u Generalnom sekretarijatu Vlade Crne Gore;
- pomoćne poslove – održavanje čistoće.

Državni službenik odnosno namještenik ima pravo i na varijabilni dio zarade, koji se utvrđuje na osnovu njegovih posebnih stručnih referenci i izuzetnih rezultata i kvaliteta rada, a u skladu sa Uredbom o bližim kriterijumima i načinu određivanja varijabilnog dijela zarade državnih službenika i namještenika (Sl.list CG, br 23/08).

Starješina organa državne uprave određuje državnog službenika, odnosno namještenika, koji po njegovoj ocjeni ispunjava uslove za ostvarivanje prava na varijabilni dio zarade i predlaže visinu varijabilne zarade ministru nadležnom za poslove bužeta.

Visina sredstava za isplatu varijabilnog dijela zarade za organe državne uprave, određuje na osnovu iznosa sredstava planiranih godišnjim zakonom o budžetu Crne Gore.

Na osnovu Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave (Sl. list CG, br. 59/09 od 04.09.2009. godine) Član 69, Vlada Crne Gore može formirati radnu grupu za vršenje poslova u okviru kojih se zahtijeva stručna saradnja državnih službenika i namještenika iz različitih unutrašnjih organizacionih jedinica, i na osnovu toga se mogu obrazovati projektne grupe, timovi ili drugi odgovarajući oblici rada. Projektnu grupu, tim ili drugi oblik rada obrazuje potpredsjednik Vlade, ministar, odnosno starješina drugog organa uprave. Aktom o obrazovanju projektne grupe, tima ili drugog oblika rada određuje se sastav, poslovi i rokovi u kojima će se zadatak obaviti, sredstva i drugi uslovi za rad. U projektnu grupu, tim ili drugi oblik rada mogu se angažovati i državni službenici i namještenici iz drugih ministarstava ili drugih organa uprave, pri čemu je potrebna saglasnost ministra, odnosno starješine drugog organa uprave. U radu projektne grupe, tima ili drugog oblika rada mogu se angažovati i stručnjaci izvan organa državne uprave.

IV. Programiranje

48 Da li postoji dokumentacija nacionalnog planiranja i sektorskih strategija, uključujući i onu za saobraćaj, životnu sredinu, ekonomski razvoj i razvoj ljudskih resursa? Ukoliko postoji, za koji period i koje su joj glavne osobine u smislu socioekonomske analize, definisanja strategije i ciljeva, prioriteta ulaganja, konkretnih mjera koje će se preduzeti kao i rješenja za njihovo sprovođenje?

Pitanja nacionalnog planiranja razvoja u Crnoj Gori tretirana su kroz više strateških dokumenata koja s različitih aspekata imaju za cilj da razvoj usmjeravaju u poželjnom pravcu, ali Crna Gora nema cjelovit strateški razvojni dokument. Okvir za definisanje i realizaciju strateških pravaca i osnovnih makroekonomskih projekcija razvoja nacionalne ekonomije, predstavljaju ciljevi, pravaci i mjere iz Nacionalne strategije održivog razvoja i Prostornog plana Crne Gore do 2020. godine. Redovno se radi trogodišnji Ekonomski fiskalni program za Crnu Goru, koji pripremaju zemlje kandidati za članstvo u EU i zemlje koje su u procesu sticanja tog statusa, a isti se inovira svake godine.

Sektorskim strategijama usmjerava se razvoj praktično u svim privrednim sektorima, s ciljem da se realizacijom sektorskih razvojnih ciljeva ostvari optimalan efekat i doprinos pojedinih sektora ukupnom ekonomskom i socijalnom razvoju. Sektorske strategije se povremeno inoviraju i preispituju u skladu s promjenama koje uslovljavaju kretanja u sektoru i formirani globalni trendovi. U primjeni su:

- Nacionalni program za integraciju Crne Gore u EU za period od 2008 - 2012. godine;
- Crnogorska poljoprivreda i EU – Strategija razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja;
- Nacionalni program proizvodnje hrane i razvoja ruralnih područja 2009-2013. godine;
- Strategija razvoja ribarstva u Crnoj Gori;
- Nacionalna politika upravljanja šumama i šumskim zemljištima;
- Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine;
- Strategija razvoja turizma Crne Gore do 2020. godine;
- Strategija razvoja saobraćaja u Crnoj Gori;
- Strategija podsticanja stranih direktnih investicija Crne Gore;
- Strategija podsticanja izvoza;
- Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća 2007-2010;
- Nacionalna strategija integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore;
- Prostorni planovi područja posebne namjene za morsko dobro;
- Nacionalna strategija biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2009-2014. godine;
- Strateški master planovi za upravljanje otpadom – otpadne vode, čvrsti otpad;
- Strategija naučno-istraživačke djelatnosti;
- Strateški plan reforme obrazovanja za period 2005-2009. godine;
- Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2007-2011. godine;
- Strategija za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti;
- Strategija razvoja sistema socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori za period 2008-2009. godine;
- Strategija razvoja penzisko-invalidskog sistema u Crnoj Gori;
- Strategija razvoja socijalne zaštite starih lica 2008-2012.godine;
- Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za period 2008-2016. godine;
- Nacionalna strategija za trajno rješavanje problema izbjeglica i interno raseljenih lica u Crnoj Gori;
- Strategija za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori 2008-2012 godine.

49 Ukoliko ne postoji, da li je predviđena priprema takvog plana i strategije i u kojem periodu?

Nacionalnim programom za integraciju Crne Gore u EU za period od 2008 - 2012. godine predviđeno je da se u 2010. godini utvrdi Strategija razvoja Crne Gore. Izrada strateškog razvojnog dokumenta „Crna Gora u XXI vijeku - u eri kompetitivnosti“ predstavlja prvu fazu u procesu definisanja cjelovitog konzistentnog strateškog razvojnog okvira. Druga i treća faza pomenutog procesa se odnose na implementaciju projekta iz IPA 2009 programa, koji se odnosi na izradu Nacionalnog razvojnog plana.

Izrada strateškog razvojnog dokumenta „Crna Gora u XXI vijeku - u eri kompetitivnosti“ je počela zaključivanjem Memoranduma o izradi dokumenta „Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti“ između Vlade Crne Gore i Akademije nauka i umjetnosti Crne Gore (potpisan 14. aprila 2009. godine) s rokom za izradu dokumenta od 15 mjeseci. Projektnim zadatkom za izradu ovog dokumenta je predviđeno da se, na osnovu sagledavanja svih relevantnih činilaca razvoja i mogućnosti valorizacije potencijala prirodnog, privrednog i humanog resursa, definišu ključni pravci razvoja Crne Gore kao društva zasnovanog na znanju. U cilju obezbjeđivanja konzistentnosti sektorskih strategija i nacionalne vizije razvoja, predviđeno je da se izvrši analiza i preispitivanje postavki, opredjeljenja i rješenja u okviru sektorskih strategija razvoja. Strateški razvojni dokument „Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti“ će obuhvatiti deset potprojekata sa sljedećim radnim temama:

1. Životna sredina i održivi razvoj (voda, tlo, vazduh, šume; obezbjeđenje hrane; korišćenje zemljišta, transport i građevinarstvo; CO 2 i ostali gasovi staklene bašte i zagađenja; promjena biodiverziteta; rukovanje otpadom; valorizacija prirodnih resursa - vode, šume, tla);
2. Ekonomski razvoj (ekonomija i održivost; kompletitivnost crnogorske ekonomije; znanje, tehnologije i ekonomija; dokumentni pravci razvoja; projektovani razvoj; radna snaga i zaposlenost; vlasništvo; regionalni razvoj; integrisanje u međunarodne strukture);
3. Integracija u evroatlanske strukture (otvaranje dijaloga; regionalizacija i tržište; cirkulacija ljudi i dobara; međunarodne vladine i nevladine organizacije);
4. Izgradnja i funkcionisanje države;
5. Populacioni aspekti (demografska kretanja; starosna struktura: mortalitet i natalitet; urbanizacija: ruralizacija; etika multinacionalne i multikonfesionalne države; zdravlje i življenje; obezbjeđenje hrane, vode; odnos polova i zapošljavanje; položaj žena);
6. Energija (potrošnja i snabdijevanje; odnos prema domaćim izvorima; integracija u regionalna tržišta; opredjeljenja za 21. vijek; eliminisanje energetske deficita; uticaj novih energetskih objekata na životnu sredinu; zakonska regulativa; energetska efikasnost i obnovljivi izvori; novo znanje);
7. Pitanja vrijednosti (univerzalne i ljudske vrijednosti; porodica i etika; građanin i etika; filozofski pravci i 21 . vijek; položaj vjere u društvu; etika i biznis; etika i političko odlučivanje; etika i nauka; etika i individua; etika u vremenu; etika i medicina; čast i poštenje);
8. Kulturno okruženje (kulturna identifikacija države i valorizacija; kulturno nasleđe; kultura življenja – savremeno društvo; očuvanje i uslovi kulturnog okruženja; vrednovanje kulturnog nasljeđa; raznolikost kulturnog okruženja i tradicije; harmonizacija kulturnih različitosti; kultura medija, dijaloga i duhovna; interkulturalni dijalog);
9. Obrazovanje (podznanje intelektualnog nivoa nacije; obrazovanje mlade populacije; integrisanje obrazovanje u životni ciklus; obrazovanje nacije za IC tehnologije; obrazovanje kao faktor razvoja; individualno obrazovanje; internet i obrazovanje; zdravlje i obrazovanje; obrazovanje i kultura);
10. Nauka i tehnologija (korist od nauke; uticaj znanja na razvoj; ključni pravci i interdisciplinarnost; bazne i primijenjene nauke; integrisanje u ERA i druge oblike; uticaj znanja na inovativnost i zapošljavanje; odlučivanje koje počiva na znanju; infrastruktura,

upravljanje i organizacija nauke; etika u nauci i rizici; finansiranje; kadrovi; odnos prirodnih, društvenih i humanističkih nauka).

50 Postoji li povezanost između ovih planova/strategija i procesa nacionalnog investiranja i budžetskog planiranja, i ako postoji, kako je obezbjeđena?

Nacionalni razvojni plan, koji će biti kreiran na osnovu projekta IPA 2009 programa, će predstavljati temeljni dokument za planiranje budžeta, obzirom da se u njemu daju razvojni programi i projekti koji će se prioritetno finansirati iz javnih fondova – javnim sredstvima (domaći budžetski izvori, na državnom i lokalnim nivoima; bilateralni grantovi; instrument predpristupne pomoći – IPA i zajmovi).

Sektorske razvojne strategije se realizuju putem odgovarajućih akcionih planova za njihovu implementaciju, pri čemu je obezbjeđena povezanost sa državnim Budžetom. Resorna ministarstva su odgovorna za sprovođenje strategija razvoja iz svoje nadležnosti.

Od 2006. godine, državni budžet, pored tekućeg budžeta, sadrži i kapitalni budžet. Kapitalni budžet može uključivati i programe koji podrazumijevaju višegodišnje finansiranje, tako da se planira visina zaduživanja putem zajmova, obveznica ili dugoročnih kredita. Istovremeno, za njihovo finansiranje može se računati i na sredstva donatora. Srednjoročni okvir budžetske potrošnje, koji se utvrđuje za period od tri godine, predstavlja osnov za utvrđivanje godišnjeg tekućeg i kapitalnog budžeta.

51 Koji će organ/i ili tijelo/a biti odgovorni za (ili uključeni u) pripremu ovih planova i strategija?

Kao što je dato u odgovoru na pitanje br. 49. ovog poglavlja, dokument „Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti“ kao sveobuhvatan dokument u kome će se definisati strateški ciljevi razvoja, sa politikom i smjernicama za njihovo ostvarivanje, predstavljaće osnovu za izradu Nacionalnog razvojnog plana.

U skladu sa Memorandumom o izradi dokumenta „Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti“, koji su potpisale Vlada Crne Gore i Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Akademija kao obrađivač dokumenta će:

- pažljivo izučiti sve postojeće strateške dokumente Vlade Crne Gore i, u zavisnosti od rezultata istraživanja, odrediti se prema stavovima u njima;
- angažovati stručnu i naučnu javnost iz Crne Gore na izradi dokumenta;
- organizovati seriju javnih rasprava na kojima će se afirmisati uticaj znanja na razvoj Crne Gore, a vezano za realizaciju projekta;
- organizovati, zajedno sa Vladom, promociju završnog dokumenta.

Vlada Crne Gore će obezbijediti sredstva za izradu ovog dokumenta. Istovremeno, Vlada je zadužila Ministarstvo finansija da pruža logističku podršku u procesu izrade dokumenta i ostvaruje komunikaciju sa autorskim timom koji je odgovoran za izradu dokumenta, kao i da, preko svojih predstavnika, učestvuje u javnim raspravama organizovanim u procesu izrade dokumenta.

Što se tiče projekta iz IPA 2009 programa „Nacionalni razvojni plan“, Ministarstvo finansija će koordinirati izradu i implementaciju ovog projekta.

52 Koji postupci već postoje, ili su predviđeni, za pripremu ovih planova i strategija i za obezbjeđivanje koordinacije među ministarstvima, kao i široku i djelotvornu povezanost svih relevantnih partnera (regionalnih i lokalnih vlasti, privrednih i socijalnih partnera itd.)?

U svim fazama izrade dokumenta „Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti“, primijenit će se ekspertske i participativne pristupe. Obezbijedit će se partnerski odnos sa javnim institucijama, jedinicama lokalne uprave, regionima, nevladinim sektorom, te socijalnim partnerima, asocijacijama poslodavaca, Sindikata i Privredne komore Crne Gore. U toku realizacije projektnog zadatka organizovaće se stručne rasprave, na kojima bi se kritički analizirala predložena rješenja. Nakon izrade navedenog dokumenta, pristupiće se izradi NDP (2011-2013). Konačno, biće utvrđene i procedure za redovnu reviziju NDP-a.

53 Kako će se obezbjediti poštovanje osnovnih principa programiranja (odlučivanje na osnovu objektivnih kriterijuma)?

Kako je rečeno u odgovoru na pitanje br. 52, u toku realizacije projekta „Nacionalna strategija razvoja - Crna Gora u XXI stoljeću – u eri kompetitivnosti i Nacionalni razvojni plan“ u svim fazama, primijenit će se ekspertske i participativne pristupe. U toku prve faze, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, kao obrađivač dokumenta „Crna Gora u XXI vijeku – u eri kompetitivnosti“, sačiniaće viziju razvoja Crne Gore. Pritom je predviđeno da se, u cilju fundiranosti dokumenta na objektivnim kriterijumima, sagledaju i preispitaju sva postojeća strateška razvojna dokumenta, kao i da se obezbijedi participativni pristup, uz podršku ekspertske znanja. Organizacijom prezentacija konceptualnih postavki pojedinih potprojekata, koji čine sastavni dio projekta, i javnim raspravama o radnim tekstovima i Nacrtu dokumenta, stvorit će se uslovi za kritičku analizu predloženih rješenja i davanje primjedbi i sugestija u tom okviru. Pritom je predviđeno da se u proces javne rasprave uključe ekonomski i socijalni partneri (sindikati, poslodavci...), te drugi kompetentni akteri, poput predstavnika sektora civilnog društva, univerziteta, instituta i, time, osigura široka podrška vizije razvoja, te njena usklađenost sa postojećim sektorskim strateškim ciljevima. Paralelno sa pripremom ovog dokumenta, kroz proces definisanja Nacionalnog razvojnog plana (druga i treća faza realizacije navedenog projekta) i njegove implementacije, obezbijedit će se povezanost istog sa kvalitetnim izvorima finansiranja i, time, omogućiti zasnovanost strategije razvoja na realnim osnovama.

54 Koji su sektorski prioriteti u smislu nacionalne javne i odgovarajuće strukturne potrošnje (koji obuhvataju područja kao što su osnovna infrastruktura, ljudski resursi, proizvodno okruženje, itd.)? Molimo vas dostavite detaljnu raspodjelu.

Prioriteti Vlade dati su godišnjim Zakon o budžetu Crne Gore, kroz kapitalni budžet, kao i politiku zaduživanja, putem kojih se realizuju prioriteti u infrastrukturi (saobraćajna infrastruktura, otpadne vode, voda i električna energija). Osim toga, prioriteti koji se finansiraju iz budžetskih subvencija su električna energija (za stanovništvo, KAP, Željezara Nikšić i mala i srednja preduzeća), željeznički saobraćaj i poljoprivreda (kroz Agrobudžet). Napominjemo da se sve državne subvencije odobravaju na osnovu prethodno notifikovanih i odobrenih šema državne pomoći od strane nadležne Komisije za državnu pomoć.

U oblasti poljoprivrede, šumarstva, lova i ribolova predviđene su aktivnosti koje se odnose na tekuću i razvojnu politiku u poljoprivredi, iskorišćavanje i unaprjeđenje poljoprivrednog zemljišta, biljnu proizvodnju, stočarstvo, pčelarstvo, slatkovodno i morsko ribarstvo, razvoj sela, agroindustriju, primjenu savremene tehnike i tehnologije u poljoprivredi koje se realizuju Agrobudžetom. Detaljnije vidjeti u poglavlju 11, pitanje broj 1.

U oblasti turizma predviđene su aktivnosti na promociji i pozicioniranju Crne Gore kao jedinstvene i prepoznatljivije turističke destinacije, koja će biti atraktivna na međunarodnom tržištu tokom čitave godine putem kreiranja imiža Crne Gore, promocije i pozicioniranje brenda Montenegro kao atraktivne turističke destinacije. Unaprjeđenje kvaliteta i raznolikosti integralnog turističkog proizvoda, kao i razvoj specifičnih oblika turizma - active&ekstreme, hiking&biking, nautički, zdravstveni, eko-planinarski i dr. Aktivno unaprjeđenje ekološkog statusa Crne Gore u službi zaštite prirode, zdravlja i ekonomskih interesa za sadašnje i buduće generacije.

U oblasti zdravstva predviđene su aktivnosti za kreiranje razvojne zdravstvene, radne, socijalne i penzione politike u cilju ekonomskog i socijalnog napretka Crne Gore.

Kao značajni prioriteti u smislu nacionalnih javnih i drugih strukturalnih izdataka izdvaja se i oblast saobraćaja, gdje su predviđene aktivnosti na kvalitetnoj saobraćajnoj infrastrukturi, koja je spremna da podrži ekonomske potrebe Crne Gore, bolju funkcionalnu povezanost saobraćajne infrastrukture sa njenim korisnicima.

55 Kako su programirani/pripremljeni mjere/projekti regionalnog razvoja i razvoja ljudskih resursa u okviru komponenti I i II IPA-e? Koji su nacionalni organi/institucije učestvovali u ovom procesu i u kojoj mjeri? Da li su lokalni/regionalni organi učestvovali u ovom procesu ili su konsultovani?

U okviru **komponente IPA I**, projekti iz oblasti regionalnog razvoja i razvoja ljudskih resursa se realizuju po principu centralizovanog upravljanja sredstvima EU. Sve nacionalne institucije/organi su uključeni u proces programiranja i implementacije uz aktivno učešće Delegacije Evropske komisije. Predstavnici nacionalnih institucija aktivno učestvuju u pripremi godišnjih nacionalnih programa IPA, kao i programskih planskih dokumenata Evropske komisije (MIPD, MB MIPD) putem davanja komentara.

Za projekte u oblasti regionalnog razvoja prepoznati kao potencijalni korisnici se javljaju:

- Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine;
- Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija;
- Ministarstvo za informaciono društvo;
- Ministarstvo turizma;
- Ministarstvo ekonomije;

dok se za projekte u oblasti ljudskih resursa kao potencijalni korisnici projekata prepoznaju se:

- Ministarstvo prosvjete i nauke;
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
- Ministarstvo zdravlja..

Projekti koji su realizovani ili su planirani za realizaciju u okviru podrške kroz IPA program, a koji se tiču regionalnog razvoja su:

Primjer gdje je opština bila korisnik sredstava iz IPA I komponente je izgradnja mini zaobilaznice oko Podgorice iz IPA 2007 programa.

IPA 2007: *Razvoj sektora transporta* . Projekat se realizuje kroz usluge i radove, a korisnik je Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija, kao i Opština Podgorica; *Razvoj infrastrukture kvaliteta u Crnoj Gori*. Projekat se realizuje kroz usluge i nabavku. Korisnik je Ministarstvo ekonomije; *Podrška za sprovođenje Ugovora energetske zajednice*. Projekat se realizuje kroz ugovor o uslugama za tehničku podršku. Korisnik projekta je Ministarstvo ekonomije, kao i Regulatorna agencija za energetiku.

IPA 2008: *Unaprjeđenje ekološke infrastrukture*. Projekat se realizuje kroz radove, nabavku i usluge. Korisnik je Opština Nikšić, Vodovod i kanalizacija (preko Ministarstva uređenja prostora i

zaštite životne sredine); *Podrška upravljanju životnom sredinom*. Projekat se realizuje kroz twinning. Korisnik je Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine; *Glavna rekonstrukcija glavne željezničke linije Bar-Vrbnica* (granica sa Srbijom). Projekat se realizuje kroz radove. Korisnik je Ministarstvo saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija.

IPA 2009: *Strategija razvoja (2010-2015) i Nacionalni plan razvoja Crne Gore*. Projekat se realizuje kroz twinning. Korisnik je Ministarstvo ekonomije; *Pristupanje unutrašnjem tržištu* (indirektno centralizovano upravljanje). Projekat se realizuje kroz donaciju. Korisnici su Ministarstvo za evropske integracije i Ministarstvo ekonomije.

Projekti koji su realizovani ili su planirani da budu realizovani u okviru IPA programa, a koji se odnose na razvoj ljudskih resursa su:

IPA 2007: *Nacionalni kvalifikacioni okvir i osiguranje kvaliteta u obrazovanju*. Projekat se realizuje kroz usluge i nabavku, a korisnik je Ministarstvo prosvjete i nauke;

IPA 2008: *Reforma tržišta rada i razvoj radne snage*. Projekat se realizuje kroz ugovor o uslugama i nabavke. Korisnici su Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i nauke, Zavod za zapošljavanje Crne Gore; *Poboljšanje poslovnog okruženja za mala i ruralna preduzeća*. Projekat se realizuje kroz ugovor o uslugama. Korisnik je Ministarstvo ekonomije i Direkcija za mala i srednja preduzeća.

IPA 2009: *Harmonizacija i implementacija propisa o radu i inspekcije za bezbjednost na radu*. Projekat se realizuje kroz ugovor o twiningu i ugovor o nabavkama. Korisnik je Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

IPA II komponenta

Za bilateralne programe, mjere za sva četiri programa pripremljene su u okviru Programskih dokumenata i odnose se na: privredni razvoj prekograničnih područja; razvoj turizma; zaštitu i unaprjeđenje životne sredine; zaštitu, promovisanje i upravljanje prirodnim i kulturnim resursima; i unaprjeđenje socijalne kohezije kroz projekte usmjerene na razmjenu ljudi i ideja. Mjere su definisane kroz složen proces analize stanja programske oblasti, konsultovanja glavnih zainteresovanih strana, SWOT analize sa identifikovanim glavnim prednostima, nedostacima, šansama i prijetnjama prekograničnih područja, a usklađene su sa Višegodišnjim indikativnim planskim dokumentima (MIPD).

U ovom procesu učestvovali su članovi relevantnih resornih ministarstava i državnih institucija, koji su bili članovi Zajedničkih programskih odbora i timova koji su radili na pripremi ovih dokumenata (drafting timovi), formiranih za izradu Programskih dokumenata. Kao takvi, bili su zaduženi za: prikupljanje i pružanje svih relevantnih podataka/inputa, konsultacije sa relevantnim institucijama na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i izradu nacrtu tekstova Programskih dokumenata i svih aneksa.

U procesu identifikovanja programskih mjera i izrade Programskih dokumenata učestvovali su i predstavnici svih opština programskih područja, nevladinih organizacija, kao i predstavnici Zajednice opština Crne Gore, koji su bili članovi Programskih odbora i timova koji su radili na pripremi ovih dokumenata (drafting timovi) i aktivno su bili uključeni u čitavi proces. Predstavnici lokalnih organa su u najvećoj mjeri bili odgovorni za obezbjeđivanje preciznosti podataka i njihovih analiza.

Mjere programa u kojima Crna Gora učestvuje sa zemljama članicama EU odnose se na: jačanje inovacija i preduzetništva, zaštitu i unaprjeđenje stanja životne sredine i podsticanje održivog teritorijalnog razvoja (integrisano upravljanje vodama, prevencija ekoloških rizika, upravljanje prirodnim dobrima, efikasnost energije i resursa, prevencija rizika i jačanje sigurnosti na moru), unaprjeđenje dostupnosti i transportnih mreža, kao i promovisanje balansirano i integrisanog policentričnog modela razvoja programskih područja.

U izradu programskih dokumenata za ove programe bili su uključeni predstavnici zemalja učesnica u programima; sa strane Crne Gore, predstavnici Ministarstva za evropske integracije. Konkretni projekti još uvijek nijesu počeli sa realizacijom, jer su pozivi za dostavljanje projekata u toku.

56 Postoji li plan i vremenski rok za pripremu programskih dokumenata za IPA komponente III i IV, uključujući i Strateški okvir usklađenosti i Operativne programe? Koji će organi predvoditi ovaj programski proces?

U cilju pripreme Crne Gore za korišćenje IPA komponenti III i IV, Ministarstvo za evropske integracije je pripremio nacrt Akcionog plana za navedene komponente. Očekuje se da ovaj Akcioni plan bude usvojen od strane Vlade u četvrtom kvartalu 2009. godine. Prema nacrtu Akcionog plana, Vlada Crne Gore će pripremiti po jedan Operativni program za svaku od navedenih komponenti. U skladu sa Akcionim planom očekuje se da Okvir za usklađenost strategija bude usvojen od strane Vlade u decembru 2010. godine, dok se očekuje da Operativni programi budu odobreni od strane Evropske komisije u aprilu 2011. godine.

U skladu sa članom 23. IPA implementacione regulative strateški koordinator je, između ostaloga, odgovoran za izradu Okvira za usklađenost strategija. U skladu sa članom 28. IPA implementacione regulative odgovarajuća Operativna struktura nadležna je za pripremu odgovarajućeg programskog dokumenta.

Nacrtom Akcionog plana za IPA komponente III i IV predviđeno je da će se za obje IPA komponente biti pripremljen po jedan Operativni program i da će proces programiranja biti organizovan kroz odgovarajuće radne grupe, pod rukovodstvom strateškog koordinatora, i to:

- radna grupa za Okvir za usklađenost strategija;
- radne grupe za Operativne programe (za svaki od OP).

(vidjeti odgovor 40 ovog poglavlja)

57 Da li postoje potencijalni projekti kojima bi se obezbijedila apsorpcija u okviru IPA komponenti III i IV (i kasnije unutar strukturalnog i kohezionog fonda)? Ukoliko ne:

- kada će biti pripremljeni potencijalni projekti (vremenski plan)?

- koji će organi biti odgovorni za pripremu projekata?

- koji će organi koordinirati pripremu potencijalnih projekata za nacionalnom nivou (strukturalni fondovi, kohezioni fond)?

- kako će se finansirati priprema projekata (izvori finansiranja)?

U ovom trenutku ne postoje precizno alocirana IPA sredstva za pripremu projektne dokumentacije za realizaciju projekata u okviru IPA komponenti III i IV. U narednom periodu izvršiće se neophodne analize kako bi se utvrdilo na koji način postojeća budžetska sredstva alocirana na pripremu projektne dokumentacije mogu da doprinesu njihovoj izradi u skladu sa zahtjevima DG Regio i DG Employment.

- kada će biti pripremljeni potencijalni projekti (vremenski plan)?

U skladu sa nacrtom Akcionog plana za IPA komponente III i IV do decembra 2009. godine biće izvršena identifikacija potencijalnih projekata i utvrđen izvor njihovog finansiranja. Već danas postoji značajan broj projektnih ideja u oblasti saobraćaja i životne sredine. Dalja dinamika izrade projektne dokumentacije zavisiće od spremnosti projektne dokumentacije identifikovanih projekata. Prilikom izrade projektne dokumentacije vodiće se računa o N+3 pravilu.

- koji će organi biti odgovorni za pripremu projekata?

Imajući u vidu ulogu i nadležnosti organa koji čine Operativnu strukturu, odgovorni organi za pripremu projekata će biti institucije koje čine Operativnu strukturu.

- koji će organi koordinirati pripremu potencijalnih projekata za IPA na nacionalnom nivou (strukturalni fondovi, kohezioni fond)?

Koordinaciju pripreme potencijalnih projekata vršiće strateški koordinatori, uz blisku saradnju i koordinaciju sa rukovodiocima Operativnih struktura.

- kako će se finansirati priprema projekata (izvori finansiranja)?

Kao potencijalni izvori finansiranja pripreme projektne dokumentacije identifikovani su IPF, bilateralni donatori, kao i budžet Vlade Crne Gore i lokalnih samouprava. Podrška za pripremu projektne dokumentacije za određene projekte je već u toku putem instrumenta za tehničku podršku IPF. U toku su pripreme studija izvodljivosti za projekte u oblasti saobraćaja, životne sredine, socijalnog sektora, energetike. Očekuje se da precizan plan finansiranja pripreme projektne dokumentacije bude pripremljen do decembra 2009. godine.

V. Monitoring i evaluacija

58 Postoje li tijela s dovoljnim iskustvom i sposobnošću za obavljanje nezavisnih ocjenjivanja programa javnog investiranja? Imaju li iskusne stručnjake?

U Crnoj Gori postoje nezavisni instituti, agencije i subjekti u privatnom sektoru koji su u mogućnosti da obavljaju nezavisnu ocjenu programa javnog ulaganja. U dosadašnjim iskustvima, za ocjene programa značajnijih javnih ulaganja konsultovane su međunarodne i lokalne konsultantske firme. Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave Vlade Crne Gore (Sl.list RCG, br. 54/04), Direkcija javnih radova i Direkcija za saobraćaj vrše, pored ostalog i stručne ocjene projekata za donošenje investicionih odluka. Ove Direkcije imaju potrebne kapacitete i osposobljene su za obavljanje navedenih poslova. U cilju uvođenja nove regionalne politike usklađene sa evropskom praksom potrebno je jačanje kapaciteta nezavisnih subjekata za vrednovanje programa javnih investicija.

59 Postoji li u vašoj zemlji sistem monitoringa i evaluacije za praćenje sprovođenja programa/projekata koje kofinansira EU? Ako je to slučaj molimo vas opišite taj sistem (uključeni učesnici, raspodjela zadataka, ključni podaci/pokazatelji, prikupljanje i prijenos podataka, itd.)

IPA I komponenta

Sistem nadzora i ocjenjivanja za praćenje sprovođenja programa/projekata koje kofinansira EU postoji u državnoj administraciji Crne Gore i on je uređen postojećom Sistematizacijom Ministarstva za evropske integracije. U okviru Sektora za programiranje, monitoring i evaluaciju tehničke i finansijske podrške EU, planirano je nakon dobijanja akreditacije da se vrši monitoring i evaluacija programa tehničke podrške EU za različite komponente IPA programa. Uspostavljen je IPA monitoring komitet, gdje su učestvovali predstavnici Evropske komisije, kao i predstavnici svih struktura koji su neophodni za korišćenje IPA sredstava na nacionalnom nivou, kao i predstavnici resornih institucija korisnica programa. Na nacionalnom nivou je formirana IPA Komisija za praćenje IPA projekata, gdje učestvuju nacionalni IPA koordinator – NIPAC i Visoki programski službenici – SPO u resornim ministarstvima. Zadatak ove komisije je: da prati proces programiranja i vrši prioritizaciju projekata u skladu sa evropskim i relevantnim nacionalnim dokumentima; da razmatra sve dostavljene projektne ideje; da upućuje na povezivanje srodnih projektnih ideja; da vrši selekciju u skladu sa preporukama NIPAC-a tj. Ministarstva za evropske integracije; da prati napredak u implementaciji IPA projekata; da prati dostizanje ciljeva i rezultata IPA godišnjih programa; prati plan nabavke u okviru realizacije projekata, kao i relevantne preporuke evaluacija; da diskutuje problematična pitanja; da predlaže korektivne mjere za realizaciju programa; da prati nepravilnosti i evidentira iste, kako bi se u budućim projektima izbjeglo pojavljivanje istih; Komisijom za praćenje IPA projekata predsjedava Nacionalni IPA koordinator (NIPAC). Sjednice Komisija za praćenje IPA projekata održavaju se redovno dva puta godišnje, a mogu se održavati i češće. Komisija ima zadatak da obavještava IPA monitoring komitet o napretku koji je napravljen u procesu implementacije projekata. Ovo uključuje ocjenu rezultata koji su postignuti, indikatore finansijskog sprovođenja, kao i prijedloge za poboljšanje implementacije datog programa. Komisija takođe obavještava IPA monitoring komitet o svim aspektima funkcionisanja upravljanja i sistema kontrole datog programa postavljenog do strane revizorskog tijela, Službenika nadležnog za ovjeravanje – NAO ili Službenika nadležnog za akreditaciju – CAO.

IPA II komponenta

U Crnoj Gori ne postoji sistem ocjenjivanja programa prekogranične i transnacionalne saradnje na nacionalnom nivou, već se sve evaluacije vrše na zajedničkom programskom nivou.

Bilateralni programi sa zemljama susjedima se takođe prvenstveno prate na nivou programa (Zajednički odbor za praćenje i Zajednički tehnički sekretarijat), a na nacionalnom nivou sprovođenje programa prate Operativna struktura i Nacionalni IPA Koordinator, u skladu sa relevantnim odredbama IPA Implementacione Regulative.

Sprovođenje programa sa zemljama članicama Evropske Unije na nacionalnom nivou prate Nacionalni Koordinator u okviru Ministarstva za evropske integracije Crne Gore, koji su članovi Zajedničkih odbora za praćenje.

Implementaciju projekata za bilateralne i programe sa zemljama članicama na nacionalnom nivou prati Operativna struktura, odnosno Nacionalni koordinatori relevantnih programa, u saradnji sa Zajedničkim tehničkim sekretarijatima i Upravnim tijelima programa.

Uspješno sprovođenje projekata za bilateralne i transnacionalne programe je odgovornost Delegacije Evropske komisije u Crnoj Gori, kao Ugovornog tijela.

Za Jadranski i Program saradnje jugoistočne Evrope je predviđeno uspostavljanje Info Point – u čijem opisu posla su planirane i aktivnosti vezane za praćenje sprovođenja projekata. Zbog malih finansijskih alokacija, za Mediteranski program nije predviđeno uspostavljanje Info Point.

Prvi nivo kontrole, struktura koja će biti uspostavljena za potrebe IPA Jadranskog programa, će takođe biti zadužena za praćenje implementacije projekata, odnosno validnosti troškova koje partneri iz Crne Gore budu prikazivali u okviru datog Programa.

VI. Finansijsko upravljanje i kontrola

60 Koji je organ ili tijelo odgovoran za sveukupno usmjeravanje ili davanje uputstava o finansijskom upravljanju?

Ministarstvo finansija je organ koji vrši usmjeravanje i davanje uputstava o finansijskom upravljanju. Ministarstvo finansija priprema godišnji zakon o budžetu, kojim je utvrđena potrošnja po korisnicima (organizaciona), po namjeni odnosno vrstama izdataka (ekonomska), programima (programska klasifikacija) i definisani izvori finansiranja izdataka. Proces izvršenja budžeta kreće nakon usvajanja budžeta u skupštinskoj proceduri. Procedure i obrasci na osnovu koji se vrši izvršenje budžeta definisane su Uputstvom o radu državnog trezora (Sl. list CG, br. 80/08), koji su obavezujući za sve potrošačke jedinice. Prvi korak u izvršenju budžeta je definisanje dinamike korišćenja planiranih sredstava, koju na predlog potrošačkih jedinica odobrava Ministarstvo finansija. Na osnovu utvrđene dinamike potrošnje Ministarstvo finansija – Sektor budžeta izdaje varante – pisana dokumenta, na osnovu kojih se dozvoljava potrošnja potrošačkim jedinicama shodno budžetom utvrđenoj namjeni. Potrošačke jedinice ugovaraju obeveze i na osnovu ugovorenih obaveza rezervišu potrošnju do nivoa dozvoljene (izdatih varanata). Zahtjev za plaćanje je dokument na osnovu kojeg se vrši plaćanje obaveza, odnosno potrošnja državnog novca sa Konsolidovanog računa državnog trezora. Planirana potrošnja na godišnjem nivou, dozvoljena potrošnja prema dinamici (izdati varanti), kao i sve faze izvršenja budžeta (rezervisana sredstva, dostavljeni zahtjevi za plaćanje i plaćanje) evidentirane su u Glavnoj knjizi državnog trezora.

SAP – finansijsko informacioni sistem obezbjeđuje informatičku podršku za vođenje evidencija u Glavnoj knjizi. SAP omogućava bolje finansijsko upravljanje, brže i efikasnije procese i ažurno izvještavanje, a takođe je jedan od kontrolnih mehanizama za nivo dozvoljene potrošnje, kako na mjesečnom, tako i na godišnjem nivou.

Ministarstvo finansija je, pored Uputstva o radu Državnog trezora, donijelo Pravilnik o jedinstvenoj klasifikaciji računa za budžet Republike, budžete vanbudžetskih fondova i budžete opština (Sl. list RCG, br. 37/06) i Pravilnik o načinu pripreme, sastavljanja i podnošenja finansijskih izvještaja budžeta, državnih fondova i jedinica lokalne samouprave (Sl. list CG, br. 21/09), koji su obavezujući za sve potrošačke jedinice, državne fondove i jedinice lokalne samouprave.

Za usmjeravanje i davanje uputstava u oblasti finansijskog upravljanja EU sredstvima zadužen je Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO), kao šef Nacionalnog fonda. Riječ je o funkciji, odnosno tijelu, čiji je nosilac pomoćnik ministra finansija za Sektor trezora. Ulogu NAO-a, kao visokopozicioniranog službenika u državnoj administraciji Crne Gore, definiše Zakon o ratifikaciji Okvirnog sporazuma između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) - Okvirni sporazum (Sl. list CG, br. 01/08 od 10.01.2008. godine). Prema Okvirnom sporazumu, nadležnosti i odgovornosti NAO na polju finansijskog upravljanja mogu se posmatrati sa dva glavna aspekta i to:

- NAO snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori, odgovoran je za ispravnost i zakonitost izvršenih transakcija i
- odgovoran za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa.

Kako bi ispunio navedene odgovornosti, Nacionalni fond, odnosno NAO kao rukovodilac Nacionalnog fonda, je zadužen za pružanje uputstava implementacionoj agenciji (CFCU), kako bi pripremila podatke potrebne Nacionalnom fondu za izradu finansijske dokumentacije, posebno plana zahtjeva za plaćanje iz IPA sredstava. Uputstva koja se tiču finansijskog upravljanja definisana su poglavljem Priručnika o procedurama koje se odnosi na finansijsko upravljanje, a čija je finalizacija u toku. Navedeno poglavlje sačinjeno je na osnovu zahtjeva Evropske komisije u pogledu korišćenja IPA sredstava (Okvirni sporazum), kao i odgovarajućih odredbi Zakona o

budžetu (Sl.list CG, br.53/09 od 07.08.2009. godine) i Uputstva o radu državnog trezora (Sl. list CG, br. 02/09 od 16.01.2009. godine).

Detaljni opis funkcija Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO-a) i Nacionalnog fonda, kao i Službenika nadležnog za ovjeravanje programa i Sektora za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU), dat je u Implementacionom sporazumu, koji je potpisan 06. maja 2009. godine između NAO i PAO.

Prema Implementacionom sporazumu, NAO treba da preuzme sljedeće odgovornosti i ispuni sljedeće zadatke:

- (a) Kao rukovodilac Nacionalnog fonda, snosi ukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje fondovima EU u decentralizovanom sistemu u Crnoj Gori i odgovoran je za zakonitost i regularnost predmetnih transakcija.

U vezi s tim odgovornostima, NAO treba pojedinačno da ispunjava sljedeće zadatke:

- Osigurava regularnost i zakonitost predmetnih transakcija;
- Izradu i podnošenje Evropskoj komisiji (EK) ovjerenih izjava o rashodima i zahtjeva za uplatu sredstava IPA; on/a snosi ukupnu odgovornost za tačnost zahtjeva za uplatu sredstava IPA i za prenos fondova na implementacionu agenciju i/ili krajnjeg korisnika;
- Potvrđuje postojanje i tačnost elemenata kofinansiranja;
- Obezbeđuje identifikaciju i bez odlaganja informiše o bilo kojoj nepravilnosti;
- Pravi potrebne finansijske izmjene povezane sa otkrivenim nepravilnostima, u skladu sa članom 50 IPA implementacione uredbe;
- Djeluje kao kontakt osoba za finansijske informacije koje se razmjenjuju između EK i Crne Gore kao zemlje korisnica.

- (b) NAO je odgovoran za efektivno funkcionisanje upravljanja i kontrolnog sistema u skladu sa IPA implementacionom uredbom (br.718/2007 od 12.juna 2007. godine).

U vezi s tim odgovornostima, NAO će naročito obavljati sljedeće zadatke:

- Odgovoran je za izdavanje, nadzor i suspenziju ili povlačenje akreditacije određenoj operativnoj strukturi;
- Obezbeđuje postojanje i efikasno funkcionisanje upravljačkih sistema pomoći u skladu sa IPA implementacionom uredbom;
- Obezbeđuje efektivnost i efikasnost sistema unutrašnje kontrole koji se tiče upravljanja sredstvima;
- Izvještavanje o sistemima upravljanja i kontrola;
- Obezbeđuje funkcionisanje odgovarajućeg informacionog sistema i sistema izvještavanja;
- Praćenje nalaza revizorskih izvještaja, u skladu sa Članom 18 Okvirnog sporazuma i Aneksa D Okvirnog sporazuma (Sl.list CG, br.01/08 od 10.01.2008. godine);
- Obavještavanje Evropskoj komisiji, bez odlaganja, o bilo kojoj značajnoj promjeni, koja se tiče sistema upravljanja i kontrole, uz dostavljenu kopiju obavještenja ovlašćenom predstavniku Vlade za akreditaciju (CAO-u);
- Kao posledicu odgovornosti pod tačkama a) i b), NAO treba da sačini godišnju izjavu o jemstvu kao što je definisano u članu 17 Okvirnog sporazuma i pratećeg Aneksa B Okvirnog sporazuma, koja treba da uključuje: (i) potvrdu efektivnog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrola; (ii) potvrdu koja se odnosi na zakonitost i regularnost predmetnih transakcija; (iii) informaciju koja se tiče bilo kojih promjena u sistemima i kontrolama, i djelovima pratećih računovodstvenih informacija;
- Za svaki IPA program finansiran u skladu sa komponentom I i kojim upravlja CFCU, NAO može izdati posebne instrukcije ili vodiče, ako je potrebno.

- (c) Pored funkcija i odgovonosti utvrđene u tačkama (a) i (b) ovoga člana, NAO treba da:

- Zaključi odgovarajući sporazum sa svakom implementacionom agencijom, koji mora biti potvrđen od strane Komisije;
- Obezbijedi protok nacionalnih i ostalih kofinansirajućih sredstava;
- Obezbijedi da je sistem finansijskog izvještavanja, Perseus¹, redovno ažuriran i da su sve procedure izvještavanja ispoštovane od strane Nacionalnog fonda i implementacione agencije;
- Učestvuje u IPA komitetu za nadzor;
- Učestvuje u komitetu za pomoć tranziciji i izgradnji institucija (TAIB komitet).

Nacionalni fond (NF)

- a. Nacionalni fond (NF) se nalazi u Ministarstvu finansija u Sektoru državnog trezora i sprovodi svoje funkcije pod odgovornošću NAO-a. Ima nadležnost nad centralnim budžetom i djeluje kao tijelo centralnog trezora, prema Aneksu A (5) Okvirnog sporazuma.
- b. NF treba biti zadužen za zadatke finansijskog upravljanja pomoći u okviru IPA, pod odgovornošću NAO-a.
- c. NF naročito treba da bude zadužen za organizaciju bankarskih računa, traženje sredstava od EK, odobrenje prenosa sredstava od EK na operativnu strukturu ili na krajnje korisnike i za finansijsko izvještavanje EK. U tom pogledu, NF je posebno odgovoran za:
 - Primanje uplata IPA sredstava od Evropske komisije, i posjedovanje sopstvenog kamatnog računa za svaki program IPA komponente I, kao i za čuvanje arhive svih transakcija;
 - Djelovanje u svojstvu agenta za plaćanje u ime CFCU-a, vršeći na taj način sva plaćanja iz IPA fondova ugovaračima. Plaćanja se vrše na osnovu zasebnih zahtjeva za plaćanje koje podnosi PAO, a koji se tiču plaćanja odobrenih od strane PAO-a na osnovu ugovora potpisanih u skladu sa PRAG-om. Nacionalni fond treba da propiše formu zahtjeva za plaćanje i napravi uputstva za njihovu pripremu;
 - Obavlja kontrole, za svoje potrebe i potrebe osiguranja garancije NAO-u da:
 - je CFCU kao implementaciona agencija ispunila svoje odgovornosti, propisane odjeljkom 6(b) Aneksa A Okvirnog sporazuma, članom 8(3) Okvirnog sporazuma, kao i članom 11(3) IPA implementacione uredbe;
 - su zahtjevi za plaćanje dokaz pravilno odabranog projekta i da uključuju samo prihvatljive troškove, da su praćeni izdatim fakturama ili računovodstvenim dokumentima jednake dokazne vrijednosti, kao što je napomenuto u zahtjevu za plaćanje;
 - su finansijski podaci u Perseus sistemu finansijskog izvještavanja redovno ažurirani, kompletni i dosledni; i da su procedure izvještavanja pravilno ispoštovane od strane implementacione agencije;
 - nijesu otkrivene generalne prepreke za izvršenje plaćanja iz IPA fondova.
 - Prijem i provjeru svih podataka i dokumenata vezanih za projekte, koji se finansiraju iz IPA sredstava, kao i za obavljene kontrole na terenu predmetnih projekata;
 - Vođenje evidencije o nadoknadivim i već nadoknađenim iznosima, i izradu godišnje izjave o nadoknadivim iznosima;
 - Izradu i podnošenje NAO-u, na odobrenje i certifikaciju, privremene i konačne izjave o rashodima, sa zahtjevima za uplatu IPA sredstava koji se dostavljaju Evropskoj komisiji;
 - Izradu planova za podnošenje zahtjeva za uplatu IPA sredstava koji se dostavljaju Evropskoj komisiji za tekuću i sledeću godinu, zasnovani na podacima dostavljenim od strane implementacione agencije;
 - Davanje uputa implementacionoj agenciji za pripremu podataka potrebnih Nacionalnom fondu za izradu plana zahtjeva za plaćanje iz IPA sredstava;

¹ Persesus predstavlja tekući sistem finansijskog izvještavanja Evropske Komisije

- Izvještavanje NAO-a o otkrivenim nepravilnostima.

Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU) u Ministarstvu finansija će prema Implementacionom sporazumu između NAO i PAO, kao implementaciona agencija za programe IPA komponente i, obavljati sledeće funkcije koje se tiču implementacije programa:

- a) Sveukupno sprovođenje tenderskih procedura;
- b) Ugovaranje (dodjelom ex-ante odobrenja IPA ugovorima koji se zaključuju između određenog ministarstva i odabranog ugovarača/korisnika donacije);
- c) Plaćanja (ovjerom plaćanja po ugovorima potpisanim u skladu sa PRAG-om i podnošenjem individualnih zahtjeva za plaćanje Nacionalnom fondu koji djeluje kao agent za plaćanja);
- d) Računovodstvo (usaglašavanjem računovodstvenih podataka određenih ministarstva u državnom budžetu sa analitičkom evidencijom i arhivom koja se vodi u CFCU-u);
- e) Finansijsko izvještavanje o svim nabavkama;
- f) Daje NF i NAO sve neophodne informacije o procedurama i provjerama u vezi rashoda;
- g) Održavanje i ažuriranje sistema finansijskog izvještavanja Perseus;
- h) Obezbeđenje izvještavanja o nepravilnostima i upravljanju rizicima;
- i) Obezbeđenje da se sva dokumenta vezana za određene programe čuvaju najmanje tri godine posle zatvaranja programa i da putem odstupanja od prethodno navedenog, pisana arhiva čitavog procesa nabavke, dodjele donacija i ugovorne procedure treba biti sačuvana od strane operativne strukture na period od najmanje sedam godina od dana plaćanja poslednje isplate;
- j) Pružanje neophodnih informacija potrebnih za sprovođenje monitoringa i procjene programa;
- k) Obezbeđenje usklađenosti sa zahtjevima o informisanju javnosti.

U svrhu Aneksa A(4b) Okvirnog sporazuma, CFCU treba posebno da implementira sljedeće zadatke:

- a) Priprema i podnošenje NAO-u, do 31. jula svake godine, polugodišnje izjave o jemstvu za proteklih šest mjeseci, koja treba da uključuje potvrdu o efektivnom i efikasnom funkcionisanju sistema unutrašnje kontrole koji se tiču upravljanja sredstvima i potvrdu koja se odnosi na zakonitost i regularnost transakcija sa pratećim elementima računovodstvenih informacija.

Ukoliko prethodno pomenute potvrde nijesu dostupne, CFCU će obavijestiti NAO o razlozima i potencijalnim posledicama, kao i o akcijama preduzetim da bi se ta situacija prevazišla.

- b) Priprema i podnošenje NAO-u, do 31. januara svake godine, godišnje izjave o jemstvu za prethodnu finansijsku godinu, koja treba da uključuje potvrdu o efektivnom i efikasnom funkcionisanju sistema unutrašnje kontrole koji se tiču zakonitosti i regularnosti transakcija sa pratećim elementima računovodstvenih informacija.

Ukoliko prethodno navedene potvrde nijesu dostupne, CFCU treba da informiše NAO-a o razlozima i potencijalnim posledicama kao i o akcijama preduzetim da bi se ta situacija prevazišla;

- c) Obezbeđenje odgovarajućeg praćenja unutrašnjih revizorskih izvještaja, izvještavanje NAO o nedostacima otkrivenim revizijom i preduzetim mjerama za njihovo otklanjanje, najkasnije sa godišnjom izjavom o jemstvu;
- d) Obezbeđenje redovnog kvartalnog izvještavanja NAO-a o nepravilnostima;
- e) Informisanje NAO-a ex-ante o bilo kojoj značajnoj promjeni u sistemu upravljanja i kontrole, i dobijanje prethodnog odobrenja od strane NAO;
- f) Saradnja sa NF u razmjeni informacija koje se tiču planiranja plaćanja, individualnih zahtjeva za plaćanje i finansijske implementacije na nivou ose prioriteta/projekta za svaki program IPA komponente I;

Saradnja sa NF i NIPAC kancelarijom koja se odnosi na pripremu godišnjeg izvještaja o implementaciji kao i završnog izvještaja za svaki program IPA komponente I.

61 Koji su propisi na snazi u vezi sa mobilizacijom i kretanjem finansijskih tokova u okviru pomoći EU?

- Zakon o budžetu (Sl.list CG, br.53/09 od 07.08.2009. godine);
- Zakon o budžetu za pojedinačnu godinu;
- Zakon o završnom računu budžeta Crne Gore za pojedinačnu godinu ;
- Uputstvo o radu državnog trezora (Sl. list CG, br. 02/09 od 16.01.2009. godine);
- Zakon o ratifikaciji Okvirnog sporazuma između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o pravilima za saradnju koja se odnose na finansijsku pomoć EZ Crnoj Gori u okviru sprovođenja Instrumenta prepristupne pomoći (IPA) (Sl.list CG, br.01/08 od 10.01.2008. godine);
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica s jedne strane i Republike Crne Gore, s druge strane, (Sl.list CG, br.007/07-1 od 20.11.2007. godine);
- Zakon o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru (Sl.list CG, br. 73/08 od 02.12.2008. godine);
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o nacionalnom programu za Crnu Goru u okviru IPA komponente za Pomoć tranziciji i institucionalno jačanje kapaciteta za 2007. godinu, potpisan 12. marta 2008. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o nacionalnom programu za Crnu Goru u okviru IPA komponente za Pomoć tranziciji i institucionalno jačanje kapaciteta za 2008. godinu, potpisan 23. januara 2009. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Albanije i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2007. godinu, potpisan 27. marta 2008. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2007. godinu, potpisan 27. marta 2008. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Hrvatske i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2007. godinu, potpisan 27. marta 2008. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Srbije i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2007. godinu, potpisan 27. marta 2008. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Albanije i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2008. godinu, potpisan 19. marta 2009. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2008. godinu, potpisan 19. marta 2009. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Hrvatske i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2008. godinu, potpisan 19. marta 2009. godine;
- Finansijski sporazum između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih zajednica o prekograničnom programu između Srbije i Crne Gore, u okviru IPA komponente Prekogranične saradnje, za 2008. godinu, potpisan 19. marta 2009. godine.

62 Kroz koja tijela su kanalisana ta finansijska sredstva (a koja su dio kontrole knjigovodstva)? Molimo vas da navedete koje funkcije imaju ti organi ili tijela?

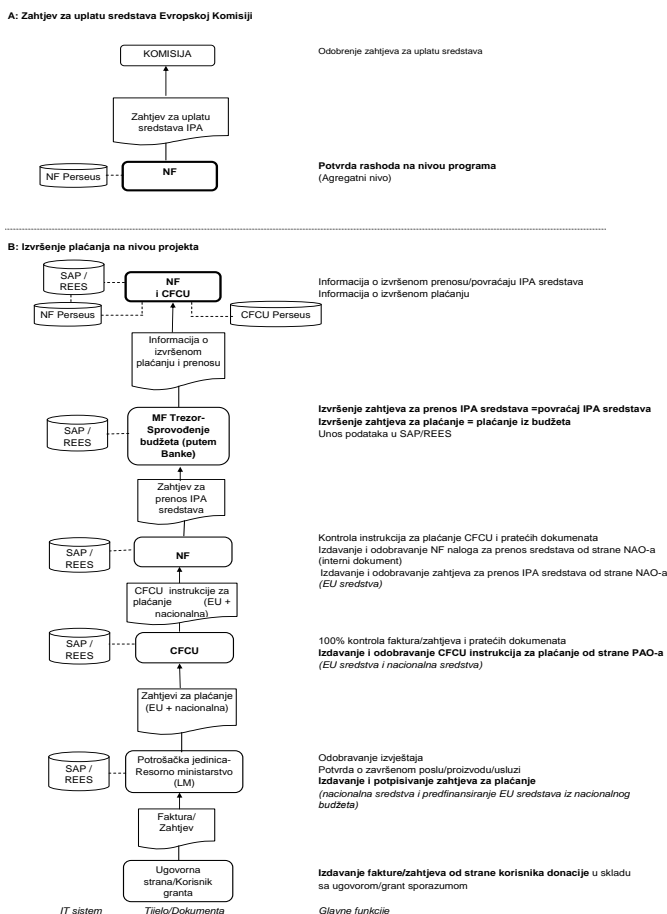
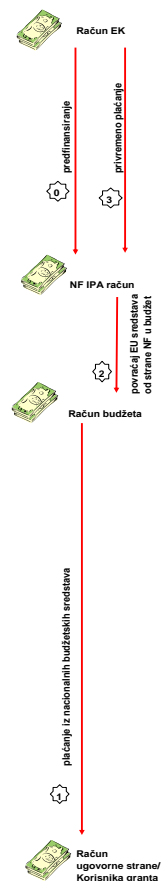
Prema Zakonu o budžetu (Sl.list CG, br.53/09 od 07.08.2009. godine), donacije su definisane kao dio budžetskih primitaka. Ovakav tretman donacija omogućava korišćenje postojećih budžetskih procedura u pogledu pripreme, planiranja i izvršenja budžeta, unutrašnje kontrole, računovodstva budžeta, državnog trezora i poslova budžeta. Takođe, u upotrebi je sistem konsolidovanog računa državnog trezora koji sadrži sve račune na kojima se evidentira državni novac. Prema Zakonu o budžetu, sva plaćanja se obavljaju sa glavnog računa državnog trezora, kojim upravlja lice ovlašćeno od strane ministra finansija.

Mada uobičajen model korišćenja EU pretpristupne pomoći podrazumijeva postojanje posebnog CFCU računa na koji se prebacuje novac iz Nacionalnog fonda i preko koga se dalje vrše isplate krajnjim korisnicima tj. resornim ministarstvima, imajući u vidu funkcionisanje jedinstvenog računa državnog trezora u Crnog Gori, ovaj postupak može biti pojednostavljen tako što će CFCU provjeravati zahtjeve za isplatu sredstava, koje dostave resorna ministarstva, i nakon odobravanja od strane PAO dostavljati Nacionalnom fondu naloge za isplatu. Nacionalni fond bi imao ulogu agenta za plaćanje dok cjelokupna odgovornost prema Evropskoj komisiji u vezi opravdanosti isplata bi ostala na CFCU. Ovakav način isplate sredstava krajnjim korisnicima, tj. resornim ministarstvima, bi omogućio i evidentiranje IPA sredstava kroz budžetski sistem, čime se ispunjava zahtjev Evropske komisije.

CFCU u Crnoj Gori neće imati sopstveni račun za isplatu sredstava krajnjim korisnicima što znači da faktički neće ni imati funkciju plaćanja, ali će zbog zahtjeva za usklađenošću računovodstvene evidencije između Nacionalnog fonda i CFCU imati uspostavljen sistem analitičke računovodstvene evidencije o isplaćenim sredstvima. Početak uspostavljanja DIS sistema zahtijevao je prilagođavanje postojećih budžetskih procedura korišćenju IPA fondova. Ovaj zahtjev ispunjen je tako što su načela korišćenja IPA sredstava inkorporirana u Uputstvo o radu državnog trezora (Sl. list CG, br. 02/09 od 16.01.2009. godine), čime je obezbijeđeno da postojeći Zakon o budžetu i ostala relevantna legislativa i dalje budu u upotrebi bez izmjena i dopuna.

Nacionalni fond i CFCU predstavljaju tijela sa kojima je povezan tok finansijskih sredstava dodijeljenih od strane Evropske unije. U tom smislu, CFCU provjerava ispravnost i opravdanost naloga za plaćanje koje dostavljaju resorna ministarstva, dok Nacionalni fond ima ulogu agenta za plaćanje (za detaljnije informacije pogledati odgovor na pitanje 36 i 40).

Tok finansijskih sredstava dodijeljenih od strane EU dat je u šematskom prikazu koji slijedi:

SISTEM PLAĆANJA: Tok dokumenata za plaćanje**Tok sredstava**

Opis funkcija Nacionalnog službenika za ovjeravanje (NAO-a) i Nacionalnog fonda, kao i Službenika nadležnog za ovjeravanje programa i Sektora za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU), dat je u Implementacionom sporazumu, koji je potpisan 06. maja 2009. godine između NAO i PAO. Odnos između NAO i PAO, kao i tijela na čijem se čelu oni nalaze, detaljno je prikazan u odgovoru na pitanje br. 60 Poglavlja 22.

63 Posebno, koji su organi ili tijela odgovorni za provjeru ispravnosti sprovođenja operacija, i za potvrdu Komisiji zakonitosti i regularnosti potrošnje?

Za potvrdu zakonitosti i regularnosti potrošnje, prema Zakonu o ratifikaciji Okvirnog sporazuma (Sl.list CG, br.01/08 od 10.01.2008. godine), zadužen je Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO), odnosno Nacionalni fond. Prema Aneksu A Okvirnog sporazuma, NAO snosi sveukupnu odgovornost za finansijsko upravljanje sredstvima EU u Crnoj Gori, odnosno za zakonitost i regularnost izvršenih transakcija, i dužan je da Evropskoj komisiji dostavi potvrdu po tom osnovu. NAO je zadužen i za djelotvorno funkcionisanje sistema upravljanja i kontrole u okviru IPA programa. Odgovornost NAO prema Komisiji ogleda se i u njegovoj obavezi, propisanoj Okvirnim sporazumom, da godišnje sačinjava izjavu o jemstvu koja će sadržati:

- potvrdu o djelotvornom funkcionisanju sistema upravljanja i kontrole;
- potvrdu o zakonitosti i ispravnosti predmetnih transakcija;
- informacije o svim promjenama u sistemima i kontrolama, i elemente pratećih računovodstvenih podataka.

Za provjeru ispravnosti sprovođenja operacija zadužena je i operativna struktura, i to uglavnom u domenu sprovođenja programa po načelima dobrog finansijskog upravljanja. U tom smislu, operativna struktura priprema godišnje programe i prati njihovu realizaciju. Podaci o realizovanim aktivnostima sumiraju se u sektorskim godišnjim i završnim izvještajima o implementaciji koji, prema Okvirnom sporazumu, operativna struktura ima obavezu da sačini. Za pripremu sektorskih godišnjih i završnih izvještaja o implementaciji koji se sastoje od narativnog i finansijskog dijela, zadužena je NIPAC kancelarija, kao dio operativne strukture. Podatke za sačinjavanje narativnog dijela ovih izvještaja NIPAC kancelarija dobija od visokih programskih službenika (SPO-a) odgovornih ministarstava, dok finansijski dio podataka dostavlja CFCU. Nakon što ih pregledaju NIPAC i NAO, izvještaji se prema propisanim rokovima dostavljaju Komisiji. Pored izvještavanja o realizaciji programa operativna struktura je, prema Okvirnom sporazumu, obavezna da provjeri da li su prijavljeni troškovi po osnovu realizacije programa zaista i nastali, da li su usluge pružene, odgovarajuća roba isporučena, odnosno radovi izvršeni.

U resorima se završava proces određivanja službenika za prijavljivanje nepravilnosti i upravljanje rizicima, kao i ostala imenovanja, shodno IPA priručniku o procedurama. Za detaljniji pregled procedura za utvrđivanje i izvještavanje o nepravilnostima vidjeti odgovor 70 ovog poglavlja.

64 Ako je primjenljivo, molimo vas da naznačite koje se funkcije, koje se tiču ispravnog sprovođenja operacija i potvrde troškova, prenose ili djelimično prenose na druga tijela koje treba identifikovati.

Za ispravno sprovođenje operacija i potvrdu troškova zadužen je CFCU, odnosno PAO, zbog toga što CFCU daje potvrdu na zahtjev za plaćanje koje jedinice za implementaciju projekata (PIU) dostavljaju CFCU u vezi realizovanih aktivnosti na pojedinim projektima finansiranim iz IPA. Detaljna podjela zadataka i odgovornosti između CFCU i PIU-a opisana je u modelu operativnog sporazuma koji je potpisani između PAO i Visokih programskih službenika (SPO-a) relevantnih ministarstava.

Shodno odredbama operativnog sporazuma Službenik nadležan za ovjeravanje programa (PAO) će obezbijediti zdravo finansijsko upravljanje programima/projektima u okviru IPA komponente 1, implementiranih u Decentralizovanom sistemu implementacije. U okviru ovoga, PAO će biti odgovoran za finansijski i administrativni dio procesa ugovaranja koji se odnosi na usluge, nabavku roba, radove, tvining i donacije, kao i na pravovremenu implementaciju i izvršavanje programa/projekata finansiranih iz sredstava EU fondova. PAO može imati i dodatne odgovornosti, definisane Implementacionim sporazumom, potpisanim sa Nacionalnim službenikom za ovjeravanje.

PAO će obezbijediti poštovanje EU pravila, uredbi i procedura, koje se odnose na proces nabavki roba, usluga, i radove, kao i zaključivanje tvining ugovora i ugovora o donacijama, kao i adekvatno funkcionisanje sistema izvještavanja.

U slučaju odsustva ili bolesti, PAO može delegirati dio svojih zadataka, uključujući i pravo potpisa svih dokumenata, kao i aktivnosti navedene u članu 4, na druge ovlašćene potpisnike, najviše dvoje službenika sa višim zvanjima unutar CFCU-a, čiji potpisi na taj način postaju jednako validni. PAO će i dalje biti odgovoran za zadatke, delegirane na ovaj način, koji će ujedno biti jasno nabrojani u posebnom dokumentu i dostavljeni NAO-u i Delegaciji Evropske komisije u Crnoj Gori (DEK). PAO može u svako doba opozvati delegirano pravo potpisa.

PAO će, kao lice odgovorno za zdravo finansijsko upravljanje, pravovremenu implementaciju i izvršenje projekata finansiranih iz sredstava EU, obavljati i funkciju nadzora nad SPO-om, u pogledu tehničke implementacije projekata.

U cilju obezbjeđivanja prihvatljivog nivoa nadzora nad SPO-om, PAO će organizovati adekvatan sistem monitoringa i zadržaće krajnju odgovornost prema NAO-u i DEK. PAO se, prilikom dostavljanja informacije o finansijskom i tehničkom progresu projekata i programa, Nacionalnom službeniku za ovjeravanje, preko Nacionalnog fonda, mora izjasniti da je informacija ispravna i mora biti u poziciji da tu izjavu potkrijepi dokumentima.

Službenik nadležan za ovjeravanje programa

PAO će imati isključivu odgovornost za cjelokupnu tendersku proceduru, proces ugovaranja, plaćanja, računodstvo i za aspekte finansijskog izvještavanja, koji se odnose na usluge, nabavku roba, radove, tvining i donacije u kontekstu programa IPA I komponente u Crnoj Gori, kao i za podnošenje dokumenata na odobrenje Delegaciji Evropske komisije u Crnoj Gori.

PAO će sprovoditi ove odgovornosti u skladu sa odredbama propisanim:

- Finansijskom uredbom;
- IPA Implementacionom uredbom;
- IPA Okvirnim sporazumom;
- relevantnim Finansijskim sporazumom;
- relevantnim procedurama vezanim za nabavku, koje propisuje Evropska komisija, kao što su npr. PRAG, Twining priručnik, Okvirni ugovor, itd.

PAO će savjetovati SPO-a, na njegov/njen zahtjev, o pitanjima vezanim za procedure implementacije EU eksterne pomoći (npr. procedure nabavki i ugovaranja), ali svakako mora biti jasno da puna odgovornost za tehničku implementaciju ostaje na SPO-u. Međutim, PAO ima krajnju odgovornost za zdravo finansijsko upravljanje, kao i za nadzor nad implementacijom i izvršavanjem projekata finansiranih iz IPA fondova.

Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći-CFCU

U skladu sa tačkom 6 Aneksa A Okvirnog sporazuma i članom 28 IPA Implementacione uredbe, CFCU će, u okviru nadležnosti koje ima PAO, izvršavati sljedeće zadatke:

a) Tenderska procedura:

- Priprema Plan realizacije nabavki i mjesečno ga ažurira, uz konsultaciju sa SPO-om;
- Dobija Nacrt tenderskog dosijea, koji se odnosi na usluge, nabavku roba, radove i donacije od SPO-a;
- Provjerava administrativne, proceduralne, ugovorne, finansijske, kao i kvalitativne aspekte projektnog zadatka, tehničke specifikacije i vodič za potencijalne aplikante;
- Podnosi zahtjeve Evropskoj komisiji, preko Delegacije Evropske komisije, za objavljivanje predviđanja ugovaranja i obavještenja o javnim nabavkama na internet stranici EuropeAid-a, kao i u Službenom listu Evropskih zajednica, ukoliko je to primjenljivo na konkretan slučaj, kako je predviđeno članovima 90, 91, 105 i 167 Finansijske uredbe, koja se primjenjuje na Opšti budžet Evropskih zajednica;
- Organizuje, zajedno sa SPO-om, objavljivanje mogućnosti za konkurisanje na tenderu u lokalnom mediju i na internet stranici CFCU-a/IA i na internet stranici korisnika;
- Finalizuje tenderske dosijee i dostavlja ih Delegaciji Evropske komisije na odobrenje;
- Vršiti prijem i registraciju svih aplikacija budućih učesnika tendera za ugovore o uslugama, koje se finansiraju iz sredstava Evropske zajednice;
- Šalje tenderski dosije potencijalnim učesnicima tendera ili ga objavljuje;
- Vršiti prijem i registraciju svih ponuda, primljenih od budućih učesnika tendera, kao i aplikanta za donaciju;
- Pruža informacije, zajedno sa SPO-om, učesnicima tendera/potencijalnim aplikantima za donacije, koje se odnose na tražena objašnjenja.

b) Evaluacija

Evaluacija za uži izbor ponuđača (samo ugovori za usluge)

- Provjerava i imenuje sastav Komisije za uži izbor ponuđača, čije članove sa pravom glasa predlaže SPO;
- Imenuje, između ljudi unutar svoje organizacije, predsjedavajućeg i sekretara Komisije za uži izbor ponuđača, bez prava glasa;

- PAO formalno imenuje članove Komisije za uži izbor ponuđača i dostavlja Delegaciji Evropske komisije na odobrenje;
- Pruža savjetodavnu i administrativnu podršku i obezbjeđuje poštovanje procedura u procesu formiranja uže liste ponuđača, bez direktnog uticaja na tehničku odluku Komisije za uži izbor ponuđača;
- Sekretar priprema Izvještaj o ponuđačima koji su ušli u uži izbor, a svi članovi Komisije potpisuju;
- Potvrđuje preporuke Komisije za uži izbor ponuđača i formalno dostavlja Izvještaj o ponuđačima koji su ušli u uži izbor, Delegaciji Evropske komisije na odobrenje.

Tenderska evaluacija

- Provjerava i imenuje sastav Komisije za evaluaciju ponuda, čije članove sa pravom glasa predlaže SPO;
- Imenuje, između ljudi unutar svoje organizacije, predsjedavajućeg i sekretara Komisije za evaluaciju ponuda, bez prava glasa;
- Imenuje posmatrača, ukoliko je procijenjeno da je neophodno, koji su prisutni tokom tenderske evaluacije, nakon čega podliježu odobravanju od strane Delegacije Evropske komisije;
- Formalno imenuje članove Komisije za evaluaciju ponuda i dostavlja imenovanje Delegaciji Evropske komisije na odobrenje;
- Imenuje ocjenjivača, ukoliko se procijeni da je neophodno, u cilju pružanja pomoći prilikom evaluacije aplikacija za donacije, što predstavlja predmet odobrenja od strane Delegacije Evropske komisije;
- Obezbjeđuje poštovanje procedura; potvrđuje prisustvo članova Komisije i spoljnih ocjenjivača evaluaciji tokom punog radnog vremena, ukoliko je primjenjivo na konkretan slučaj;
- Pruža savjetodavnu i administrativnu podršku u sprovođenju evaluacije ponuda bez uključivanja, osim savjetovanja vezanih za procedure, u procesu tehničke ocjene, tehničkog ili finansijskog odabira, za šta zadržavaju odgovornost članovi Komisije za evaluaciju ponuda, djelujući u skladu sa zahtjevima tenderskog dosijea;
- Priprema izvještaja o evaluaciji ponuda od strane Sekretara ili izvještaja o evaluaciji poziva za dostavljanje ponuda koji potpisuju članovi Komisije;
- PAO potvrđuje preporuke Komisije za evaluaciju ponuda i dostavlja na odobrenje Delegaciji Evropske komisije izvještaj o evaluaciji ponuda ili izvještaj o evaluaciji poziva za dostavljanje ponuda.

c) Ugovaranje:

- Upravlja procesom dodjele ugovora, s ciljem obezbjeđivanja pravilne primjene EU administrativnih procedura;
- Odgovoran je za proces pregovaranja, ukoliko je neophodno, u saradnji sa SPO-om, koji će pružiti pomoć;
- Priprema ugovor obezbjeđujući usklađenost sa EU administrativnim i zakonskim zahtjevima, i dostavlja ih SPO-u na ovjeru;
- PAO, u svojstvu ugovornog tijela, potpisuje ugovor i dostavlja ga Delegaciji Evropske komisije na odobrenje i ponovno potvrđivanje;
- Priprema i objavljuje obavještenja o dodijeljenim ugovorima, preko Delegacije Evropske komisije na internet stranici Evropske komisije;
- Priprema i organizuje objavljivanje obavještenja o dodijeljenim ugovorima i liste uspješnih korisnika donacija na internet stranici CFCU-a/Implementacione agencije i resornog ministarstva, ukoliko je neophodno, i u lokalnom mediju, ukoliko je primjenljivo na konkretan slučaj, pri čemu troškovi objavljivanja padaju na teret resornog ministarstva;
- Vršiti administrativnu provjeru tvining ugovora pripremljenih od strane SPO-a, u saradnji sa odabranom zemljom članicom;

- PAO potpisuje twining ugovor, a CFCU ga dostavlja Delegaciji Evropske komisije na odobrenje i ponovno potvrđivanje;
- Dostavlja ugovore konsultantima, ugovornim stranama, zemljama članicama EU i korisnicima donacija na potpis;
- Evidentira dodijeljene ugovore po projektu i programu;
- Informiše neuspješne učesnike tendera i aplikante za donaciju o rezultatima procesa evaluacije.

d) Računovodstvo:

- Uspostavlja i održava analitički sistem evidencije, u cilju usklađivanja računovodstvenih podataka resornih ministarstava iz Državnog budžeta, sa evidencijom/podacima koje posjeduje CFCU;
- Evidentira, registruje i čuva odvojene izvještaje za svaki ugovor, projekat ili program, kao i fakture/zahitjeve za plaćanje;
- Održava adekvatni sistem arhiviranja cjelokupne finansijske dokumentacije.

e) Plaćanja:

- Prima naloge za plaćanje dostavljene od strane SPO-a, provjerava legitimnost i tačnost zahtjeva za plaćanje/faktura, kao i njihovu usklađenost sa odredbama ugovora;
- Obavlja kontrole na licu mjesta koje su direktno povezane sa verifikacijama zahtjeva za plaćanje tokom implemenatcije projekata, a posebno prije finalne isplate;
- Odobrava plaćanja u skladu sa standardnim EU procedurama i priprema instrukcije za plaćanje;
- Dostavlja odobrene zahtjeve za plaćanje Nacionalnom fondu zajedno sa instrukcijama za plaćanje;
- Prima od Nacionalnog fonda/državnog trezora potvrdu izvršenih plaćanja prema ugovaračima/korisnicima donacije.

f) Izveštavanje:

- Dostavlja Nacionalnom fondu mjesečne izvještaje koji pokrivaju finansijsko stanje, uključujući elemente kofinansiranja, za svaki program po projektu i ugovoru;
- Pregleda i podnosi NF/NAO mjesečne izvještaje o tehničkom napretku, pripremljene od strane SPO-a, o tome na koji način su projekti implementirani, o nastalim problemima (ako ih ima), kao i o izgledima za budućnost;
- Obezbjeduje blagovremene i ažurirane podatke, kao input za iPerseus, koji predstavlja sistem izvještavanja Evropske komisije;
- Dostavlja NAO-u mjesečne Izvještaja o nepravilnostima;
- Obezbjeduje informacije NF-u/NAO-u o predstojećim tenderima/pozivima za dostavljanje ponuda i završenim evaluacijama i dodijeljenim ugovorima;
- Pruža bilo koje druge informacije na zahtjev DEK i/ili NAO-a i NIPAC-a.

g) Obuke i savjetovanje:

- Priprema i pruža, ukoliko je primjenljivo na konkretan slučaj, obuke vezane za decentralizovano upravljanje, oisebno za EU procedure ugovaranja, procedure plaćanja i nabavki, za bilo koji PIU;
- Savjetuje SPO-a po pitanju EU procedura nabavki i procedura finansijske implementacije, ili po bilo kom drugom pitanju, u namjeri da se izbjegne/riješi bilo koji problem na koji se može naići u toku implementacije projekata.

h) Revizija:

- PAO može, po svojoj sopstvenoj procjeni, inicirati reviziju projekata implementiranih od strane primalaca sredstava, uključujući korisnike donacija, i pružiće punu pomoć i saradivaće sa državnim revizorima i revizorima Evropske komisije, uključujući i spoljne

revizore koje angažuje Evropska komisija, ne dovodeći u pitanje odgovornosti Evropske komisije, OLAF-a i Evropskog revizorskog suda. CFCU će obezbijediti pristup informacijama i dokumentima traženim od strane kontrolora ili revizora.

i) Čuvanje dokumenata

PAO će, zajedno sa SPO-om, obezbijediti čuvanje svih dokumenata vezanih za nabavke, dodjele donacije i procedure ugovaranja, uključujući i originalna dokumenta, na sigurnom tokom perioda od najmanje sedam godine od datuma poslednje uplate po ugovoru. Detaljne odredbe vezane za čuvanje dokumenata su anvedene u Finansijskom sporazumu za datu godinu. Ovaj period može biti skraćen ili u slučaju pokretanja pravnog postupka ili uz potpuno opravdan zahtjev upućen Evropskoj komisiji.

j) Monitoring:

- Učestvuje u IPA monitoring odboru;
- Učestvuje u TAIB odboru, kao što je definisano u članu 36 Okvirnog sporazuma, kao i u članovima 59 i 83 IPA Implementacione uredbe posebno obezbjeđujući dokumenta neophodna za monitoring kvaliteta implementacije različitih projekata;
- Učestvuje u Sektorskom pod-odboru za monitoring;
- Izrađuje sektorski godišnji izvještaj i finalni izvještaj o implementaciji, kako je definisano u članu 38 Okvirnog sporazuma, kao i članovima 61 (1) i 84 (2,3) IPA implementacione uredbe, a zatim, nakon pregleda obavljenog od strane Sektorskog odbora za monitoring, podnosi ih DEK, NIPAC-u i NAO;
- Sprovođenje kontrola na licu mjesta zajedno sa PIU-ima, organizovanim tokom implementacije projekata, u bilo koje razumno vrijeme.

Uloga visokog programskog službenika-SPO-a

Shodno odredbama operativnog sporazuma Visoki programski službenik (SPO) je službenik, imenovan od strane PAO-a, a predloženi od strane institucije korisnice sredstava, koji će obezbijediti, pod krajnjom odgovornošću PAO-a, da tehnički i finansijski aspekti koji se tiču pripreme i implementacije projekata, vezane za instituciju korisnicu, budu sprovedeni na efektivan i pravovremen način. PAO će biti obaviješten o bilo kojoj promjeni koja se tiče imenovanja SPO-a, i o tome će informisati NAO-a.

SPO bi trebao da bude na dovoljno visokom hijerarhijskom nivou unutar institucije korisnice što bi mu/joj omogućilo donošenje adekvatnih odluka i postupanje prema potrebi u skladu sa odgovornostima koje su mu/joj povjerene.

SPO može delegirati dio njegovih/njenih odgovornosti i aktivnosti, uključujući pravo potvrđivanja dokumenata ("pročitano i odobreno"), na najviše dva službenika unutar iste institucije korisnice, pri čemu odgovornost za ove zadatke ostaje i dalje na SPO-u. SPO mora dostaviti PAO-u imena i potpise službenika kojima on/ona delegira svoje odgovornosti.

U slučaju kada su određene SPO odgovornosti delegirane posebnim tijelima van institucije korisnice, u skladu sa članom 6 (2) Okvirnog sporazuma i članom 31 IPA implementacione uredbe, delegiranje odnosnih zadataka bi trebalo biti propisano sporazumom o pod-delegiranju zadataka, potpisanim od strane SPO-a i posebnog tijela, nakon odobrenja od strane PAO-a. O bilo kojoj izmjeni gore pomenutog sporazuma mora biti obaviješten PAO, koji je i odobrava. Kod imenovanja posebnog tijela, SPO će obezbijediti da adekvatna formalna struktura postoji unutar ove organizacije, sa dovoljno kompetentnim zaposlenima i resursima, koji su na raspolaganju kako bi se obavili delegirani zadaci. Jasno je, međutim, da SPO zadržava odgovornost za garantovanje efektivnog izvršavanja zadataka, delegiranih posebnom tijelu.

SPO, kao neko ko je odgovoran za tehničko upravljanje i pravovremenu implementaciju projekata će, po potrebi, obavljati funkciju nadzora, nad relevantnim crnogorskim institucijama, uključenim u pripremu i tehničku implementaciju projekata, koji su pod njegovom/njenom odgovornošću.

Odgovornosti Visokog programskog službenika (SPO) i Jedinice za implementaciju projekata (PIU)

Visoki programski službenik (SPO)

Visoki programski službenik će biti odgovoran za pripremu i tehničko upravljanje projektima u pogledu njegove/njene institucije korisnice, pod nadzorom PAO-a i pružaće pomoć PAO-u u realizovanju aktivnosti koje su pod njegovom odgovornošću..

Još konkretnije, odgovornosti SPO-a, nezavisno od programiranja koje će obavljati zajedno sa Ministarstvom za evropske integracije (MEI), će obuhvatati i sljedeće zadatke:

- a) Uspostavljanje adekvatne interne organizacije sa zdravim internim procedurama i zapošljavanje odgovarajućeg broja kvalifikovanog osoblja kako bi se omogućila implementacija EU projekata na pravovremen, efektivan i efikasan, uključujući i potpisivanje Izjave o spremnosti, u roku od 15 dana nakon potpisivanja operativnog sporazuma;
- b) Biće odgovoran za tehnički dio procedura u okviru svog ministarstva;
- c) Pružaće pomoć PAO-u u dobroj i pravovremenoj pripremi i implementaciji procedura na tehničkom nivou;
- d) U skladu sa odredbama Zakona o budžetu koji je na snazi u Crnoj Gori, obezbjeđuje izvštavanje aktivnosti koje su u vezi sa ulogom resornog ministarstva kao direktnog budžetskog korisnika koji koristi državna budžetska sredstva;
- e) Biće odgovoran za koordinaciju u okviru svake odnosne ose prioriteta koja je navedena u crnogorskom predlogu projekta datom u prilogu Finansijskog sporazuma;
- f) Dva puta godišnje priprema i dostavlja PAO Izjavu o jemstvu, u skladu sa modelom koji je dat u prilogu operativnog sporazuma, i na taj način pruža potvrdu efektivnog funkcionisanja sistema upravljanja i kontrola, potvrdu koja se odnosi na zakonitost i regularnost predmetnih aktivnosti sprovedenih od strane korisnice sredstava u vezi projekata finansiranih iz EU fondova, i informacije koja se tiče bilo kojih promjena u sistemima i kontrolama.

Pod rukovodstvom SPO-a, PIU će biti zadužen za obavljanje sljedećih zadataka u okviru pojedinih faza u procesu implementacije projekata:

a) Tenderska procedura:

- Dostavljanje informacija PAO-u, ukoliko je neophodno, u cilju ažuriranja Plana nabavki;
- Pripremanje projektnog zadatka, tehničke specifikacije i vodiča za aplikante u slučaju dodjele donacija, kao i pravovremeno dostavljanje ovih dokumenata CFCU/PAO-u;
- Priprema tvining ugovora (zajedno sa administracijom zemlje članice EU koja je odabrana) i dostavlja CFCU/PAO;
- Podnošenje zahtjeva PAO-u za raspisivanje tendera;
- Organizovanje, u saradnji sa CFCU/PAO, objavljivanja tendera u nekom lokalnom mediju, na teret institucije korisnice, kao i objavljivanja tendera na internet stranici institucije korisnice;
- Izmjena bilo koje dokumentacije na zahtjev CFCU/PAO-a, koja je u vezi sa tenderskom procedurom;
- Pružanje neophodnih informacija CFCU/PAO-u vezanih za tehničke aspekte projekta tokom pripreme tendera i/ili tenderskog procesa;
- Pružanje informacija CFCU/PAO-u kako bi bili obezbijeđeni pravovremeni odgovori na pitanja postavljena od strane učesnika tendera/potencijalnih korisnika donacija u cilju otklanjanja nejasnoća.

b) Evaluacija:

- Predlaganje PAO-u članova Komisije za uži izbor ponuda i Komisije za evaluaciju tendera sa pravom glasa sa adekvatnim biografijama obezbjeđujući tehničke stručnosti, uključujući adekvatno poznavanje engleskog jezika;
- Obezbjedivanje, prisustva na evaluaciji članova obje komisije sa pravom glasa, Komisije za uži izbor ponuda i Komisije za evaluaciju tendera, puno radno vrijeme;
- Obezbjedivanje nepostojanja hijerarhijske veze između predloženih članova komisija za evaluaciju, kao i da ne postoji potencijalni konflikt interesa, koji se tiče učesnika tendera/podnosioca aplikacije za donaciju.

c) **Ugovaranje:**

- Pružanje pomoći PAO-u u procesu pregovaranja, na zahtjev PAO-a;
- Potvrđivanje ugovora finansiranih iz IPA fondova. Ovi ugovori su validni za finansiranje iz IPA fondova jedino nakon odobrenja od strane Delegacije Evropske komisije;
- Organizovanje, u saradnji sa CFCU/PAO, objavljivanja obavještenja o dodijeljenim ugovorima i liste uspješnih korisnika donacija u lokalnom mediju, ukoliko je primjenljivo na konkretan slučaj, pri čemu troškovi objavljivanja padaju na teret resornog ministarstva, kao i na internet stranici ministarstva, ukoliko je neophodno.

d) **Implementacija:**

- Obezbjedjenje imenovanja partnera (projekt menadžer), zaduženog da uspostavlja vezu/sarađuje direktno sa ugovornim stranama, kao i da pruža logističku ili drugu vrstu pomoći, ukoliko je potrebno;
- Tehničko upravljanje projektima obezbjeđujući da potpisnik ugovora/korisnik donacije obavlja zadatke u skladu sa prethodno definisanim rokovima, kao i prema zahtijevanim standardima kvaliteta;
- Monitoring izvršavanja ugovora kroz posjete na licu mjesta organizovane tokom implementacije projekata u bilo koje razumno vrijeme i obavješćavanje CFCU unaprijed o planiranim posjetama kako bi se obezbijedilo i njihovo učešće, ukoliko je neophodno;
- Odobravanje izvještaja konsultanata/potpisnika ugovora/korisnika donacija ("pročitano i potvrđeno");
- Odobravanje i supotpisivanje privremenih i krajnjih saglasnosti ("potvrđeno da je tačno");
- Odobravanje tehničkih dokumenata, kontrolnih tabela prisustva eksperata i priprema naloga za plaćanje po osnovu zahtjeva za plaćanje/faktura ("pročitano i potvrđeno") izdatih od strane konsultanata/potpisnika ugovora/korisnika donacija;
- Ukoliko je neophodno, sprovođenje kontrola na licu mjesta vezanih za fakture/potvrđivanje zahtjeva za plaćanje, pod nadzorom CFCU-a;
- Priprema zahtjeva za plaćanje u vezi sa fakturama u rokovima koji su predviđeni ugovorom;
- Dostavljanje zahtjeva za plaćanje sa svom pratećom dokumentacijom CFCU/IA na odobrenje u okviru internih rokova postavljenih od strane CFCU/PAO (Član 11.5);
- Ako je neophodno, obezbjeđivanje koordinacije sa drugim sektorima unutar njegove/njene institucije korisnice, radi razvoja i pravilne implementacije projekata;
- Čuvanje dokumentacije koja se odnosi na cjelokupnu implementaciju projekta u periodu od sedam godina nakon isplate cjelokupnog ugovorenog iznosa. Detaljne odredbe vezane za čuvanje dokumenata su anvedene u Finansijskom sporazumu za datu godinu. Ovaj period može biti skraćen ili u slučaju pokretanja pravnog postupka ili uz potpuno opravdan zahtjev upućen EK.
- Učešće na treninzima u vezi sa decentralizovanim upravljanjem IPA-om organizovanim od strane CFCU;
 - Slijedi savjete dobijene od strane CFCU/PAO u vezi pravila o nabavkama i j implementaciji finansijskih procedura ili bilo kog drugog problema u namjeri da se izbjegne/riješi bilo koji problem koji se može pojaviti u toku implementacije projekata;
 - Bilo koji drugi zadaci, koji se tiču tehničke implementacije projekata koji su pod njegovom/njenom odgovornošću;

- e) **Izveštavanje:**
- Priprema mjesečnog tehničkog izvještaja o napretku u implementaciji projekata, problemima koji su se pojavili (ako ih ima), perspektivama za budućnost i njihovo dostavljanje CFCU/PAO;
 - Obezbjedivanje inputa za pripremu finansijskog izvještaja i ostalih izvještaja zahtijevanih od strane CFCU/IA;
 - Obezbjedivanje redovnog izvještavanja o nepravilnostima PAO-u;
 - Pružanje dodatnih informacija tokom implementacije projekta, na zahtjev PAO-a.
 - Pomaganje CFCU-a/IA-a u pripremi sektorskog godišnjeg i finalnog izvještaja o implementaciji, koji se dalje podnosi DEK, NIPAC-u i NAO-u, nakon pregleda od strane Sektorskog odbora za monitoring;
- f) **Monitoring:**
- Monitoring usluga, nabavki roba, radova, donacija i tvining ugovora, uz obavještanje PAO-a o eventualnim teškoćama ili neizvršenjima tokom implementacije ugovora;
 - Pruža pomoć PAO-u u izradi sektorskog godišnjeg izvještaja i finalni izvještaj o implementaciji, koji se, nakon pregleda obavljenog od strane Sektorskog odbora za monitoring, podnosi ih Delegaciji Evropske komisije, NIPAC-u i NAO;
 - Obezbjeduje inpute kancelariji NIPAC-a za pripremu izvještaja o stanju u procesu implementacije za TAIB odbor;
 - Učestvuje u Sektorskom pod-odboru za monitoring;
 - Učestvovanje u Sektorskom odboru za monitoring, poznatom kao TAIB odbor;
 - Učestvuje u IPA monitoring odboru ukoliko je neophodno.
- g) **Komunikacija:**
- Učestvovanje zajedno sa CFCU-ovim menadžerom za konkretan ugovor na redovnim mjesečnim sastancima, u cilju diskutovanja o stanju projekta, nastupajućim tenderima, o bilo kojim otkrivenim problemima kao i o datim preporukama, a moraju biti organizovani od strane SPO-a ili Jedinice za implementaciju projekata (PIU). Predstavnici NIPAC-a i DEK mogu biti pozvani da učestvuju;
 - Učestvovanje na redovnim (u početku, mjesečno) sastancima sa PAO-om kako bi mu se omogućilo da na odgovarajući način izvrši nadzor nad SPO-ovom djelatnošću.

65 Ako je primjenljivo, molimo vas da objasnite kako se koncept adekvatnog razdvajanja funkcija primjenjuje u svim strukturama za sprovođenje.

Vlada Crne Gore je, u februaru 2008. godine, usvojila Informaciju o uspostavljanju Decentralizovanog Implementacionog sistema (DIS) u Crnoj Gori za IPA komponente 1 i 2. Shodno odredbama Informacije Vlada Crne Gore je preuzela obavezu da imenuje ključne DIS funkcije i na taj način ispuni početne uslove za stvaranje struktura i ispunjavanje zahtjeva Evropske komisije.

Razdvajanje dužnosti u upravljanja sredstvima EU, u decentralizovanom sistemu implementacije, izvršeno je na taj način što će za programiranje biti zaduženo Ministarstvo za evropske integracije, kao NIPAC kancelarija. Ministar za evropske integracije je nosilac funkcije NIPAC-a u Crnoj Gori. Za finansijsko upravljanje sredstvima EU zadužen je Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO), koji ima funkciju pomoćnika ministra za Sektor trezora u Ministarstvu finansija. U okviru pomenutog sektora osnovan je Nacionalni fond kao zasebno odjeljenje.

Razdvajanje ovlašćenja i obaveza između ključnih DIS tijela bilo je neophodno izvršiti i u oblasti funkcionisanja Operativne strukture. Naime, Centralna jedinica za finansiranje i ugovaranje (CFCU) bila je organizovana kao Odjeljenje za finansiranje i ugovaranje direktno odgovorna sekretaru Ministarstva finansija koji je ujedno i nosilac funkcije Visokog programskog službenika (SPO) u Ministarstvu. U pogledu zahtjeva uspostavljanja DIS-a ovakvo pozicioniranje nije prihvatljivo pa je Vlada Crne Gore na sjednici, održanoj 15. januara 2009. godine, usvojila

Informaciju o drugoj fazi uspostavljanja DIS i donijela Zaključke br. 03-13452, 22. januara 2009. godine, prema kojima je Ministarstvo finansija zaduženo da Odjeljenje za finansiranje i ugovaranje reorganizuje u sektor. Sprovođenje ove odluke realizovano je usvajanjem izmijenjenog Pravilnika o sistematizaciji i unutrašnjoj organizaciji Ministarstva finansija (01. april 2009. godine), prema kome je Odjeljenje za finansiranje i ugovaranje reorganizovano u Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći, na čijem se čelu nalazi Službenik nadležan za ovjeravanje programa (PAO), koji je u isto vrijeme i pomoćnik ministra nadležan za pomenuti sektor.

U fazi implementacije, CFCU će biti zadužen za odobravanje zahtjeva za plaćanje, dok će izvršenje plaćanja biti povjereno Nacionalnom fondu, kao agentu za plaćanje. (Funkcije odobravanja plaćanja i samog izvršenja plaćanja su, prema Uputstvu o radu državnog trezora, (Sl. list CG, br. 02/09 od 16.01.2009. godine), razdvojene što je detaljno opisano u odgovoru na pitanje 15. Poglavlja 22). EU sredstva se tretiraju kao dio budžetskih sredstava, pa će računovodstvo i za ova sredstva biti osigurano u sklopu računovodstvenog sistema budžetskih sredstava kod potrošačkih jedinica i Ministarstva finansija, gdje su osnovani Nacionalni fond i CFCU.

Ovaj odgovor odnosi se na IPA komponente 1 i 2. Proces uspostavljanja struktura DIS sistema za komponente 3, 4, 5 je u toku. I u okviru ovih komponenti biće poštovan princip razdvajanja dužnosti pojedinih funkcija.

66 Da li su ovi organi ili tijela podložni internoj reviziji?

Imajući u vidu da su Sektor za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći (CFCU) i Nacionalni fond organizacione jedinice Ministarstva finansija, iste podliježu unutrašnjoj reviziji koju obavlja Odjeljenje za unutrašnju reviziju Ministarstva finansija.

Napominjemo da je unutrašnja revizija u javnom sektoru Crne Gore detaljnije opisana u poglavlju 32 Upitnika.

67 Ako je primjenljivo, gdje su locirane ove jedinice interne revizije? Da li su ove jedinice funkcionalno nezavisne? Čime se garantuje njihova nezavisnost?

Saglasno članu 20 Zakona o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru (Sl. list CG, br. 73/08) jedinica za unutrašnju reviziju mora biti funkcionalno i organizaciono odvojena od drugih organizacionih jedinica subjekta. Odjeljenje za unutrašnju reviziju Ministarstva finansija organizovano je kao posebna organizaciona jedinica u okviru Ministarstva finansija i isto je nadležno za vršenje revizije svih organizacionih jedinica Ministarstva finansija. Funkcionalna nezavisnost ostvaruje se nezavisnim planiranjem, sprovođenjem i izvještavanjem o obavljenim unutrašnjim revizijama.

68 Sa koliko ljudi se raspolaže u internoj reviziji?

Zakonom o sistemu unutrašnjih finansijskih kontrola u javnom sektoru u članu 18 propisano je da jedinica za unutrašnju reviziju ne može imati manje od tri unutrašnja revizora, što znači da će budžetski korisnici aktom o unutrašnjoj organizaciji utvrditi potreban broj unutrašnjih revizora, vodeći računa o poslovnim procesima i utvrđenim ciljevima, o budžetskim i drugim sredstvima kojim raspolažu i ukupnom broju zaposlenih.

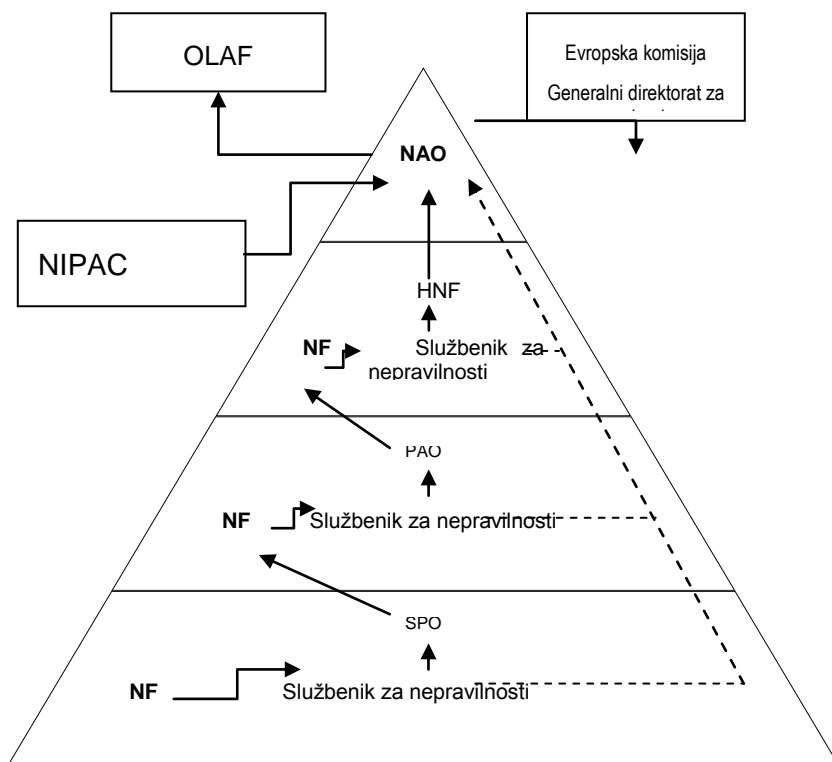
U Odjeljenju za unutrašnju reviziju Ministarstva finansija poslove unutrašnje revizije obavljaju tri unutrašnja revizora.

69 Koja su knjigovodstvena rješenja predviđena za pomoć EU? Koji je odgovorni organ (organi) ili tijelo (tijela)?

Knjigovodstvena pravila za EU podršku se primjenjuju na nacionalni fond i na CFCU. CFCU i Nacionalni fond će biti odgovorni organi za računovodstvo i biće odgovorni za praćenje svih međunarodnih pravila o procedurama za računovodstvo, na osnovu međunarodno priznatih računovodstvenih standarda (MRS), koje predviđa dvojno knjigovodstvo i račune na osnovu fakturisane realizacije.

70 Postoje li procedure za utvrđivanje nepravilnosti na nacionalnom i regionalnom nivou (sistem prijavljivanja/tvrdnji)?

Redosled izvještavanja o otkrivenim nepravilnostima prikazan je na slici koja slijedi:

Prikazana šema daje pregled izvještavanja o nepravilnostima od SPO-a ka PAO-u i od PAO-a ka NAO-u. NIPAC takođe treba da prijavi NAO-u sumnjive ili otkrivene nepravilnosti. Službenik za nepravilnosti uvijek ima mogućnost da direktno podnese izvještaj NAO-u, čak i bez potpisa nadređene osobe u hijerarhiji izvještavanja, i to u slučaju kada Službenik za nepravilnosti sumnja da slučajevi nepravilnosti mogu ostati neotkriveni. U prikazanoj šemi, isprekidana crta prikazuje proces izvještavanja direktno od Službenika za nepravilnosti ka NAO-u.

Nepravilnost (neregularnost) je svaki događaj koji nije usklađen sa zakonom ili ne odgovara određenom standardu kvaliteta tokom procesa implementacije. To je svako kršenje propisa Zajednice, kao i kršenje propisa zemlje korisnice sredstava i ima za posledicu povredu budžeta Evropske zajednice.

Da bi Evropska Komisija zaštitila svoje finansijske interese, jer jedan dio nepravilnosti ima finansijski uticaj, u Članu 28 Okvirnog sporazuma između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih

Zajednica (Sl.list CG, br.01/08 od 10.01.2008. godine), postavljena su pravila koja se tiču sprečavanja nepravilnosti i izvještavanja o istima. Prema pomenutom članu Okvirnog sporazuma zemlja korisnica je dužna da osigura sprovođenje istrage u slučajevima kada postoji sumnja u prevaru i nepravilnosti i da osigura funkcionisanje mehanizma kontrole i izvještavanja. Takođe, korisnik će preduzeti sve odgovarajuće mjere da spriječi i da se suprotstavi bilo kojoj aktivnoj ili pasivnoj korupciji u bilo kojoj fazi postupka nabavke ili dodjeljivanja bespovratnih sredstava, kao i tokom sprovođenja odgovarajućih ugovora. Zemlja korisnica i lica koja su odgovorna za sprovođenje djelatnosti koje finansira Zajednica, će preduzeti sve mjere predostrožnosti koje su neophodne kako bi se izbjegao rizik sukoba interesa i odmah će obavijestiti Komisiju o bilo kakvom sukobu interesa ili situaciji koja bi mogla da prouzrokuje takav sukob.

71 U slučaju nepravilnosti, ko se prvi obavještava?

Nepravilnost može biti otkrivena na nekoliko nivoa, u svim nabrojanim institucijama. Međutim, Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO) je osoba koja se mora odmah po otkrivanju izvijestiti o nepravilnosti koja je utvrđena ili za koju se sumnja da se može dogoditi.

Ipak, procedura izvještavanja o nepravilnostima mora da prati hijerarhiju postavljenu u institucijama. To znači da svaka institucija ima jednog službenika, koji je imenovan za Službenika za nepravilnosti, i čija je odgovornost, osim prijavljivanja novih nepravilnosti, ujedno i ažuriranje podataka o nepravilnostima koje su se već dogodile. Službenik za prijavljivanje nepravilnosti je prvi stepenik u proceduri izvještavanja. On je direktno odgovoran da izvijesti rukovodioca svoje institucije o nađenim nepravilnostima. Službenik nadležan za ovjeravanje programa (PAO) je direktno odgovoran za provjeru izvještaja o nepravilnostima poslatih od strane SPO-a, a šef NF-a je odgovoran za pregled i provjeru izvještaja koje PAO podnosi NAO-u.

NAO unutar izvršavanja njegovih funkcija igra ključnu ulogu u odnosu na nepravilnosti. NAO treba da obezbijedi istragu i zadovoljavajući pregled aktuelnih i onih nepravilnosti na koje se sumnja, prateći nacionalne kontrole ili kontrole Zajednice i treba da obezbijedi izvještavanje Evropskoj Komisiji u skladu sa odredbama člana 19 Uredbe o sprovođenju IPA. NAO mora biti odmah obaviješten ukoliko službenik za nepravilnosti, šef NF, PAO, SPO-i, interni ili spoljni revizori, članovi osoblja ili bilo koja institucija i/ili ličnost otkrije nepravilnost ili sumnja na nepravilnost. NAO treba da proslijedi informacije o nepravilnostima Evropskoj komisiji i OLAF-u.

Takođe, pravila o izvještavanju o nepravilnostima su postavljena Implementacionim sporazumom potpisanim između NAO i PAO, 06.05.2009, kao i u nacrtima operativnih sporazuma, koji će biti potpisani između PAO i rukovodilaca jedinica za implementaciju projekata- SPO-a.

Zaposleni su u obavezi da prijave činjenice koje ukazuju na moguću ilegalnu aktivnost, uključujući prevaru ili korupciju, ili na ozbiljan propust u ispunjavanju profesionalnih obaveza zaposlenih. Ova dužnost se odnosi na činjenice otkrivene od strane zaposlenog tokom obavljanja dužnosti ili je u vezi sa njegovim/njenim dužnostima. Zaposleni koji postane svjestan bilo koje ozbiljne zloupotrebe treba pismnim putem, bez odlaganja, da obavijesti svoga šefa, SPO, PAO, rukovodioca Nacionalnog fonda, NAO ili Službenika za nepravilnosti. Zaposleni koji prijave nepravilnosti uživaće zaštitu od nepovoljnih posledica "ukazivanja" na nepravilnost.

Od zaposlenog i od rukovodioca se ne očekuje da dokažu da su pretpostavke o prijavljenim nepravilnostima tačne. Isto tako, podrazumijevaće se, tokom izvještavanja, da zaposleni ili rukovodilac s razlogom vjeruje da se nepravilnost dogodila u vrijeme izvještavanja. Zaposleni koji ispunjavaju pomenute uslove biće zaštićeni od štetnih posledica ukazivanja na nepravilnost. Zaštita ukazatelja je regulisana odredbama Zakona o sprečavanju sukoba interesa (Sl. list CG, br. 01/09, od 09. 01. 2009. godine), Zakona o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, br. 50/08) i Etičkog kodeksa državnih službenika i namještenika Crne Gore (Sl.list CG, br. 81/05).

72 Jesu li ustanovljene procedure i odgovornosti koje se tiču obavještanja Komisije vezano za nepravilnosti?

U skladu sa IPA priručnikom o procedurama, koji se nalazi u fazi finalizacije, definisan je način izvještavanja Komisiji o nepravilnostima. Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO) unutar izvršavanja njegovih funkcija igra ključnu ulogu u odnosu na nepravilnosti. NAO treba da obezbijedi istragu i zadovoljavajući pregled aktuelnih i onih nepravilnosti na koje se sumnja, prateći nacionalnu ili kontrole Zajednice i treba da obezbijedi izvještavanje Evropskoj Komisiji u skladu sa odredbama iz člana 19 Uredbe o sprovođenju IPA. NAO mora biti odmah obaviješten ukoliko službenik za nepravilnosti, šef Nacionalnog fonda, Službenik nadležan za ovjeravanje programa (PAO), visoki programski službenici (SPO-i), interni ili spoljni revizori, članovi osoblja ili bilo koja institucija i/ili ličnost otkrije nepravilnost ili sumnja na nepravilnost. NAO treba da proslijedi informacije o nepravilnostima Evropskoj komisiji i OLAF-u.

Kako su nepravilnosti događaji koji su nepredvidljivog karaktera, vremena i mjesta dešavanja, NAO ima nekoliko mogućnosti za njihovo izvještavanje Komisiji.

“Redovni kvartalni izvještaj” je izvještaj koji se šalje Komisiji kvartalno, i koji je potpisan od strane NAO-a. Ovaj izvještaj sadrži sve informacije o procedurama koje su uvedene po otkrivanju prethodno nađenih nepravilnosti, kao i promjene koje su proizašle iz primjene tih procedura.

Takođe, ukoliko dođe do pojave nepravilnosti, NAO može poslati Komisiji „Trenutni izvještaj o nepravilnostima”. Ovaj izvještaj NAO šalje kada procijeni da nađena nepravilnost može imati velikog uticaja van teritorije Crne Gore, i kada postoji dokaz da zaposlena osoba u nekoj od IPA institucija zloupotrebljava svoj položaj. Izvještaj se sastoji od standardnog pisma i ispunjene standardne forme izvještaja o nepravilnostima, koja se nalazi u Aneksima Priručnika o procedurama.

Ukoliko u vremenu između obaveze slanja kvartalnih izvještaja, nije došlo do pojave novih nepravilnosti, NAO treba da Komisiji pošalje takozvani „Nula” izvještaj.

NAO je takođe u obavezi da Komisiji pošalje „Specijalni izvještaj” koji se odnosi na sume novca koje su se našle pod uticajem nepravilnosti, a koje je nemoguće povratiti. Izvještaj takođe treba da sadrži činjenice koje su doprinijele tome da se proglašuje gubitak tih sredstava. Ovaj izvještaj se šalje po potrebi.

73 Da li je pravilima ustanovljena garancija da će Komisija uvijek biti obaviještavana o nepravilnostima?

Izvještavanje o nepravilnostima je obaveza svih zaposlenih u svim institucijama koje su uključene u projekte koji se finansiraju iz IPA sredstava. Nacionalni službenik za ovjeravanje (NAO) je službenik čija je odgovornost direktno izvještavanje Komisiji o nepravilnostima. Da bi Evropska Komisija zaštitila svoje finansijske interese, jer jedan dio nepravilnosti ima finansijski uticaj, u Članu 28 Okvirnog sporazuma između Vlade Crne Gore i Komisije Evropskih Zajednica (Sl.list CG, br.01/08 od 10.01.2008. godine) postavljena su pravila koja se tiču sprečavanja nepravilnosti i izvještavanja o istima. Član 28 Okvirnog sporazuma glasi:

- (1) Korisnik je dužan da osigura sprovođenje istrage i djelotvorno postupanje u slučajevima kada postoji sumnja u prevaru i nepravilnosti i da osigura funkcionisanje mehanizma kontrole i izvještavanja koji je isti kao onaj predviđen u Uredbi Komisije (EZ) br. 1828/2006 od 8. decembra 2006., Komisija mora bez oklijevanja biti obaviještena u slučaju da postoji sumnja u prevaru ili nepravilnost.
- (2) Takođe, Korisnik će preduzeti sve odgovarajuće mjere da spriječi i da se suprotstavi bilo kojoj aktivnoj ili pasivnoj korupciji u bilo kojoj fazi postupka nabavke ili dodjeljivanja bespovratnih sredstava, kao i tokom sprovođenja odgovarajućih ugovora.

- (3) Korisnik će, uključujući osoblje odgovorno za sprovođenje djelatnosti koje finansira Zajednica, preduzeti sve mjere predostrožnosti koje su neophodne kako bi se izbjegao rizik sukoba interesa i odmah će obavijestiti Komisiju o bilo kakvom sukobu interesa ili situaciji koji bi mogla da prouzrokuje takav sukob.
- (4) Primjenjivaće se sljedeće definicije:
- a. *Nepravilnost* označava bilo koje kršenje odredbe primjenljivih propisa i ugovora koje proizlazi iz radnje ili propusta privrednog subjekta, a koje ima, ili može imati, dejstvo na opšti budžet Evropske unije kroz neopravdanu troškovnu stavku.
 - b. *Prevara* označava bilo koju namjernu radnju ili propust koji se odnosi na: korišćenje ili dostavljanje lažnih, netačnih ili nepotpunih izvještaja ili dokumenata, koje kao svoje dejstvo ima protivpravno prisvajanje ili zadržavanje sredstava iz opšteg budžeta Evropskih zajednica ili budžeta kojima upravljaju Evropske zajednice ili neko drugi u njihovo ime; prikrivanje informacija čime se krši određena obaveza sa istim dejstvom; nenamjensko korišćenje tih sredstava.
 - c. *Aktivna korupcija* se definiše kao namjerna radnja kojom se službenom licu, za njega ili za treće lice, obećava ili daje, neposredno ili putem posrednika, materijalnu korist bilo koje vrste kako bi djelovao ili se uzdržao od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljao svoje funkcije suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerovatno štetiti, finansijskim interesima Evropskih zajednica.
 - d. *Pasivna korupcija* se definiše kao namjerna radnja službenog lica koje neposredno ili putem posrednika, traži ili prima bilo kakvu vrstu materijalne koristi, za sebe ili za treće lice, ili prihvata obećanje takve prednosti, kako bi djelovalo ili se uzdržalo od djelovanja u skladu sa svojom dužnošću, ili obavljalo svoju funkciju suprotno svojim službenim dužnostima na način koji šteti, ili će vjerovatno štetiti, finansijskim interesima Evropskih zajednica.

U svakoj strukturi mora biti imenovan Službenik za nepravilnosti, koji direktno izvještava svog rukovodioca, odnosno šefa jedinice za implementaciju projekta (PIU)-SPO. Odgovornost izvještavanja SPO-a ka NAO-u, biće postavljena operativnim sporazumima, koji će se potpisati između šefova jedinica za implementaciju projekta (PIU)-SPO i Službenika nadležnog za ovjeravanje programa (PAO). Takođe, Član 13 Implementacionog sporazuma između NAO i PAO koji je potpisan 06. maja 2009, postavlja jasna i obavezujuća pravila koja se odnose na izvještavanje o nepravilnostima, i ulogu CFCU u izvještavanju.

Iz gore navedenog jasno se vidi da je izvještavanje o nepravilnostima obaveza svih, kako rukovodilaca, tako i samih zaposlenih u institucijama uključenim u implementaciju IPA programa.

74 Postoji li odgovornost za kontrolu i finansijsku reviziju na nacionalnom i regionalnom nivou? Ukoliko postoji, molimo priložite opis nadležnih organa.

Državna revizorska institucija Crne Gore je samostalni i vrhovni organ državne revizije u Crnoj Gori. Institucija je formirana 2004.godine, donošenjem Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji.

Državna revizorska institucija je ustavno definisana. Član 144. Ustava Crne Gore (Sl.list CG, br.01/07) garantuje samostalnost Institucije i definiše da „Državna revizorska institucija vrši reviziju zakonitosti i uspješnosti upravljanja državnom imovinom i obavezama, budžetima i svim finansijskim poslovima subjekata čiji su izvori finansiranja javni ili nastaju korišćenjem državne imovine“.

U Zakonu o Državnoj revizorskoj instituciji (Sl.list RCG, br.28/04, 27/06, 78/06, Sl.list CG br. 17/07) su utvrđena prava, obaveze i način rada Državne revizorske institucije, a podzakonskim aktima su precizno definisani poslovi, zadaci i organizacija organa vrhovne Institucije.

Član 4. Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji definiše da su subjekti revizije organi i organizacije koje upravljaju budžetom i imovinom države i jedinica lokalne samouprave, fondovi, Centralna banka Crne Gore i druga pravna lica u kojima država učestvuje u vlasništvu. Institucija vrši i

reviziju subjekata koji izvršavaju dio budžeta, upravljaju državnom imovinom, primaju dotacije ili od države dobijaju bespovratna davanja ili garancije, odnosno posluju sa subjektom revizije.

Članom 9. Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji utvrđeno je da Institucija obavezno vrši reviziju završnog računa budžeta Crne Gore svake godine, dok se revizije kod drugih subjekata utvrđuju godišnjim planom revizija.

U skladu sa članovima 18. i 19. Zakona o DRI, Institucija izvještava Skupštinu i Vladu podnošenjem godišnjeg izvještaja, posebnih izvještaja i savjetovanjem na osnovu saznanja dobijenih putem revizije.

Institucija dostavlja godišnji izvještaj Skupštini i Vladi do kraja oktobra, koji sadrži naročito:

1. ocjenu da li iznosi dati u završnom računu budžeta odgovaraju iznosima navedenim u evidenciji i da li su kontrolisani prihodi, rashodi i imovina pravilno dokumentovani u skladu sa propisima i opštim standardima;
2. ocjenu u kojima bitnim slučajevima nijesu ispoštovani propisi i pravila o budžetu i ekonomskim poslovima države;
3. bitne primjedbe na uočene nedostatke kod subjekata revizije;
4. mjere koje se preporučuju.

U godišnjem izvještaju mogu se iznositi i zaključci o prethodnim i predlozi o budućim budžetskim godinama.

Institucija je obavezna da godišnji izvještaj učini dostupnim javnosti, član 50. Zakona o Državnoj revizorskoj instituciji.

75 Koje su mjere (odgovornosti, procedure) za borbu protiv prevara na snazi?

Zakonski okvir za zaštitu lica koja prijavljuju korupciju dat je u Zakonu o državnim službenicima i namještenicima (Sl. list CG, broj 50/08) dok su praktični mehanizmi zaštite uređeni Stručnim uputstvom o procedurama za prijavu krivičnih djela sa elementima korupcije i zaštiti lica koja prijavljuju ova djela Upravi policije. U zakonu je inkorporiran institut „*whistleblowing*“, tj. zaštita lica koja prijavljuju korupciju. Član 54 predviđa zaštitu državnog službenika i namještenika koji prijavi korupciju. Propisano je da zbog toga, njegov radni odnos i status u organu ne mogu biti dovedeni u pitanje, pri čemu se garantuje zaštita identiteta koji ne može biti otkriven neovlašćenim licima. U slučaju da je život, zdravlje, fizički integritet, sloboda ili imovina službenika ugrožen, on može biti zaštićen shodno Zakonu o zaštiti svjedoka. Članom 59 predviđen je kao teži disciplinski prekršaj zlostavljanje, ograničavanje ili uskraćivanje prava državnog službenika i namještenika utvrđenih ovim zakonom, a koji podnese prijavu za krivično djelo s obilježjima korupcije ili da službenu izjavu o tome. Za ovaj prekršaj može se izreći novčana kazna ili prestanak radnog odnosa. Članom 64 predviđeno je pokretanje disciplinskog postupka zbog teže povrede dužnosti iz radnog odnosa protiv rukovodećeg lica koje postupi suprotno članu 54. Direktor Uprave policije je 24. 10. 2008. godine, donio Stručno uputstvo o procedurama za prijavu krivičnih djela sa elementima korupcije i zaštiti lica koja prijavljuju ova djela Upravi policije. Uputstvom su uspostavljene procedure prijavljivanja korupcije policiji putem telefona, faksa, elektronske pošte ili neposredno, kao i sistem zaštite lica koje prijavljuje korupciju i podataka koje tom prilikom saopštava. Za informacije o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju, vidjeti odgovore na pitanja 46 i 51, Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava.

Uprava za antikorupcijsku inicijativu (UAI) nadležna je, između ostalog, za podizanje nivoa javne svijesti o problemu korupcije i načinima borbe protiv nje. Pored obraćanja opštoj javnosti, UAI učestvuje i u aktivnostima koje su namijenjene stručnoj javnosti kako bi se, kroz jačanje stručnog znanja, omogućila primjena međunarodnih standarda u ovoj oblasti. Tako je UAI, u dosadašnjem periodu, organizovala više predavanja za stručnu javnost, među kojima treba izdvojiti: seriju predavanja na Institutu sertifikovanih računovođa Crne Gore i Institutu računovođa i revizora Crne Gore; edukaciju državnih tužilaca, računovođa i revizora o prijavljivanju krivičnih djela sa obilježjima korupcije, međuinstitucionalnoj saradnji i razmjeni podataka u saradnji sa Savjetom

Evrope; okrugli sto „Usklađivanje crnogorskog zakonodavstva sa odredbama Konvencije Ujedinjenih nacija za protiv korupcije“, u saradnji sa UNDP-em; dva okrugla stola na temu “Implementacija Građansko-pravne konvencije Savjeta Evrope o korupciji”, u saradnji sa Savjetom Evrope.

Uloga računovođa i revizora u otkrivanju krivičnih djela sa obilježjima korupcije je jako važna, pa je u tom pravcu Savjet Evrope Crnoj Gori adresirao obavezujuću preporuku, u sklopu zajedničke I i II runde evaluacije.

Navedene aktivnosti preduzete su u cilju sprovođenja navedene preporuke.

Prema IPA priručniku o procedurama, kojim su definisani postupci i procedure prilikom korišćenja EU sredstava prevara znači bilo koje namjerno djelovanje ili propust koje se odnosi na:

- i) Upotrebu ili predstavljanje lažnih, netačnih ili nekompletnih izjava o dokumentima, koje kao posledicu imaju zloupotrebu ili pogrešno usmjeravanje sredstava iz glavnog budžeta EZ ili budžeta kojima upravlja, ili ih zastupa EZ, ili budžeta Crne Gore;
- ii) Neobjavljivanje informacija kao kršenje posebnih obaveza, sa istim efektom;
- iii) Zloupotreba takvih sredstava za drugačije svrhe od onih za koje su prvenstveno odobrena sredstva.

Prevare uključuju i:

- falsifikovanje ili izmjenu arhive ili dokumenata;
- sprečavanje ili izostavljanje efekata transakcije iz arhive ili dokumenata;
- arhiviranje lažnih transakcija;
- Krađu i svjesno uništavanje ili gubitak sredstava;
- Zloupotrebu računovodstva ili drugih odredbi ili politika.

Prevara je jedan od rizika (među mnogima) koji mogu uticati na postizanje ciljeva. Zajedno sa ostalim rizicima, odgovornost je na rukovodstvu da obezbijedi dovoljno kontrole za otkrivanje bilo kakve prevarantske aktivnosti.

U Zakonu o ratifikaciji Okvirnog sporazuma ('Sl.list CG, br.01/08) između Evropske komisije i Vlade Crne Gore, u članu 28 se postavljaju pravila o obavezama zemlje korisnice koje se tiču prevara (za detaljnije informacije pogledati odgovor 71 ovog poglavlja).

Detaljnije o pravnom okviru za krivična djela prevare pogledati poglavlje 32, odgovor na pitanje 26.

VII. Raspoloživost statistike za korišćenje strukturalnih fondova.

76 Molimo vas da opišete kojim socioekonomskim podacima/statistikom raspoložete na nacionalnom i regionalnom nivou.

Kako regionalni nivo u stvari predstavlja nacionalni nivo, prema podjeli Crne Gore na statističke regione, koji odgovara NUST klasifikaciji, sljedeći socio-ekonomski indikatori koji proističu iz statističkih istraživanja su dostupni na nacionalnom nivou:

Demografska statistika

Broj stanovnika i domaćinstava prema popisima, stanovništvo po polu i starosti i popisima. Prirodno kretanje stanovništva, stope rađanja, umiranja i brakova, opšte i specifične stope fertiliteta, specifične stope mortaliteta, stanovništvo prema aktivnosti i polu prema popisma, živorođeni po starosti majke i redu rođenja, umrli prema mjestu smrti i liječenja, umrla odojčad prema starosti i liječenju, umrli prema starosti i polu, zaključeni brakovi prema ranijem bračnom stanju, razvedeni brakovi prema trajanju braka i dr.

Migracije

Emigranti i imigranti po polu i starosti i dr.

Radna snaga i zarade

Stanovništvo prema aktivnosti i polu prema popisma. Zaposleni po oblastima klasifikacije delatnosti, Ukupno stanovništvo prema aktivnosti i polu (ARS), Žene preko 15 godina starosti po polu, zaposleni po stepenu obrazovanja, nezaposleni po dužini traženja posla, neaktivno stanovništvo, nezaposleni prema stepenu obrazovanja. Prosječne zarade po oblastima klasifikacije djelatnosti i dr.

Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod po klasifikaciji djelatnosti u tekućim cijenama, Bruto domaći proizvod po kategorijama potrošnje u tekućim cijenama i dr,

Potrošnja stanovništva i analiza siromaštva

Raspoloživa sredstva i lična potrošnja domaćinstava, strukutra raspoloživih sredstava i lične potrošnje domaćinstava, snadbjevenost domaćinstava trajnim potrošnim dobrima. Apsolutna linija siromaštva, stopa siromaštva i dr.

Obrazovanje i nauka

Obrazovna struktura stanovništva i pismenost prema popisu. Osnovni pokazatelji o osnovnim i srednjim školama, nastavno osoblje, studenti prema načinu finansiranja i polu po fakultetima, prema godini studiranja, diplomirani studenti po fakultetima, upisani na postdiplomske studije, magistri i doktori nauka prema obrazovnom području naučnog rada i polu, predškolske ustanove i domovi učenika i studenata. Razvoj naučno istraživačke i istraživačko razvojne djelatnosti i dr.

Socijalna zaštita

Broj korisnika i radnika u ustanovama za socijalnu zaštitu prema vrsti ustanove, korisnici socijalne zaštite, Korisnici mjera i usluga socijalne zaštite prema oblicma, Korisnici dodatka na djecu i dr.

77 Jesu li ti podaci/statistika usklađeni na evropskom nivou (da li ih Eurostat prihvata i objavljuje)?

Eurostat prihvata i objavljuje podatke iz svih navedenih oblasti (za detaljnije informacije o proizvedenim podacima (vidjeti poglavlje 18).

78 Postoje li (usaglašeni) podaci o BDP u paritetu kupovne moći u budućem NUTS 2 nivou?

Kako budući NUTS 2 nivo, u stvari predstavlja nacionalni nivo, prema podjeli Crne Gore na statističke regione koji odgovara NUTS klasifikaciji, podaci o BDP u paritetu kupovne moći postoje na nacionalnom nivou, pa i na budućem nivou NUTS 2.

79 Postoje li (usaglašeni) podaci o BDP u paritetu kupovne moći u budućem NUTS 3 nivou?

Kako budući NUTS 3 nivo, u stvari predstavlja nacionalni nivo, prema podjeli Crne Gore na statističke regione koji odgovara NUTS klasifikaciji, podaci o BDP u paritetu kupovne moći postoje na nacionalnom nivou, pa i na budućem nivou NUTS 3.

80 Postoje li (usaglašeni) podaci o nezaposlenosti u budućem NUTS 2 nivou?

Kako budući NUTS 2 nivo, u stvari predstavlja nacionalni nivo, prema podjeli Crne Gore na statističke regione, koji odgovara NUTS klasifikaciji, podaci o nezaposlenosti postoje na nacionalnom nivou, pa i na budućem nivou NUTS 2.

81 Postoje li (usaglašeni) podaci o nezaposlenosti u budućem NUTS 3 nivou?

Kako budući NUTS 3 nivo, u stvari predstavlja nacionalni nivo, prema podjeli Crne Gore na statističke regione koji odgovara NUTS klasifikaciji, podaci o nezaposlenosti postoje na nacionalnom nivou, pa i na budućem nivou NUTS 3.

Aneksi:

Error! No index entries found.